И. С. ТУРГЕЊЕВ – САБРАНА ДЕЛА – КЊИГА XVII

СЦЕНЕ И КОМЕДИЈЕ

I

НАРОДНА ПРОСВЕТА – БЕОГРАД

И. С. ТУРГЕЊЕВ

САБРАНА ДЕЛА У 20 КЊИГА

УРЕДНИК

МИЛАН КАШАНИН

ИЗДАЊЕ, ШТАМПА И ПОВЕЗ
ИЗДАВАЧКОГ ПРЕДУЗЕЋА

НАРОДНА ПРОСВЕТА

БЕОГРАД
1936

И. С. ТУРГЕЊЕВ

САБРАНА ДЕЛА

КЊИГА XVII

ЗА ШТАМПУ ПРИРЕДИО
МИЛАН КАШАНИН

НАРОДНА ПРОСВЕТА — БЕОГРАД

СЦЕНЕ И КОМЕДИЈЕ

I

С РУСКОГ ПРЕВЕЛИ:
ЈОВАН МАКСИМОВИЋ
РАДИВОЈЕ Ј. МАКСИМОВИЋ

НАРОДНА ПРОСВЕТА — БЕОГРАД

За штампарију „Народна Просвета":
А. Ивановић, Београд, Обилићев венац 5

САДРЖАЈ

Стр.

Неопрезност 9
Без пребијене паре 69
Где је танко, тамо се и кида 107
На туђем хлебу 165

МЕСТО ПРЕДГОВОРА

Издајући сад први пут збирку својих „Сцена и Комедија", сматрам за дужност да објасним читаоцима тај свој подухват.

Не налазећи да сам обдарен драмским талентом, ја не бих попустио самим молбама господе издавача који су желели да моје саставе у што већој потпуности објаве, — кад не бих мислио да ови моји комади, премда недовољно подесни за позорницу, могу ипак, при читању, изазвати известан интерес. Ја се можда и варам у том; али, најзад, нек сам читалац пресуди.

Дозволићу само себи да напоменем да се комедија Месец дана у селу јавља сада у свом првобитном виду. Ја сам у том комаду ставио био себи прилично сложен психолошки задатак. Но тадашња цензура, нагнавши ме да избацим из комедије мужа, а жену да му претворим у удову, — потпуно је унаказила била и осујетила моје намере.

Не могу да не напоменем, са осећањем дубоке захвалности, да је генијални Мартинов удостојио да и-

гра у четири између тих комада, те да је, поред осталога, — пред сам крај своје сјајне, и сувише рано прекинуте каријере, — снагом свога талента, од бледог обличја „Мошкина” (у „Нежењи”) створио живо и дирљиво лице.

Иван Тургењев.

Париз, 1879.

Неопрезност

— Превео Јован Максимовић —

ЛИЦА:

Дон Балтазар д'Естуриз — 55 година.

Доња Долорес, жена му — 27 година.

Дон Пабло Сангре, његов пријатељ — 40 година.

Дон Рафаел де-Луна — 30 година.

Маргарита, служавка — 59 година.

СЦЕНА I

Позорница претставља улицу пред Санградским домом Дона Балтазара. Десно од куће отегла се зидана ограда. Дом је двоспратан са балконом. Под балконом расте неколико маслина и ловора На балкону седи Доња Долорес.

Доња Долорес (после краћег ћутања). Ала је ово, брате, досадно! — Немам шта да читам, не знам да везем, не смем да се макнем из куће. Па шта да радим, овако сама? Да изађем у врт? То никако! Тај ми је врт страшно досадан. А, осим тога, какав би ми то и био провод непрестано се сећати: ето ту ме је муж изгрдио, ту ми је забранио да се преко дана прозору примакнем; а под овим дрветом

ми је љубав изјављивао... (Уздахне). Ах, а то је горе од свега на свету!... (Замисли се па после неколико тренутака почиње да певуши). Тра-ла-ла-ла-тра... А гле наше сусетке!... Иде некуд... Боже, какво је ово дивно вече, какав миомирисан ваздух... Како би лепо било шетати се сад на Праду с неким пријатним младим човеком!... Како би пријатно било слушати глас пажљив, нежан, не овако матор и промукао као у мог му... (Бојажљиво се осврће). Па бих се вратила с њим — с тим младим човеком — кући; он би се опростио са мном, можда би измолио дозволу и да ми руку пољуби, — а ја бих му је, не скидајући рукавицу, пружила — ево овако — само врхове од прстију...

...Гле, како су лепи они тамо облаци!... Него, данас ми је досадније и теже но икада, — ни сама не знам зашто... Али збиља, мени се чини, кад би се мој муж лепше одевао, кад би носио шешир с великим белим пером, и плашт од кадифе, па мамузе, и мач... могла бих га још и заволети, премда опет, ако ћу право да кажем, страшно је гојазан и... матор... А овако, откад га знам, стално иде у црном, поабаном гуњцу; вечно му је један исти шешир на глави — са једним те једним искрзаним црвеним пером. (Замисли се).

...Ах, па и ја ево нисам већ сасвим млада... Још који дан, па ћу, бога ми, да узмем двадесет седму годину. Седам година како сам удата, а какав ми је овај мој живот?... Како то да никад ништа ванредно и необично нисам доживела? У свој нашој око-

лини знају ме као примерну жену... А шта то мени вреди?

...Ох, опрости, Господе: грех је ово што мислим и говорим... Али шта човеку неће пасти на памет кад му је све празно и досадно? Па зар ће, наопако, сав живот да ме прође све овако, па овако? Зар сваког јутра само да скидам ноћну капу с главе овог мог мужа, и свако јутро да добијем за ту услугу нежан пољубац?... Зар свако вече да гледам мог несносног, мрског Сангреа?... Зар ће Маргарита вечно да ме шпионира, да пази на сваки мој корак?... Сачувај ме, Боже, и таквог живота!

...Него, дао Бог, отишла је некуд па ме макар на часак саму оставила... Јер ја осећам да сам ја добродетељна... ја осећам да ни за шта... не, ни за шта на свету не бих свог мужа изневерила... Па што да ми се онда не дозволи да се макар неки пут видим са светом?... Па и књиге ми за читање дају све неке предосадне, старе, тешке... Само једном у животу, сећам се, још у школи код калуђерица, дође ми до руку једна књижица... Ох, дивна књижица, роман у писмима: један млад човек пише својој драгој, најпре једноставно, а после и у стиховима... А она њему одговара... Те сам стихове на изуст научила... Боже мој, кад бих и ја такво писмо добила... Али откуд? Ми живимо у таквом забаченом углу — за божији' леђи'... Него ипак, кад би откуд неко случајно залутао у наш крај...

Дон Рафаел (брзо излазећи испод балкона). Но, па шта бисте ви тада, учинили, сењора?

(Доња Долорес уплашено скочи и остаје непомична.)

Дон Рафаел (ниско јој се клањајући). Сењора, ваш смерни и одани обожавалац очекује ваш одговор.

Доња Долорес (испрекиданим гласом). Како то... обожавалац!... Па ја вас сад први пут видим.

Дон Рафаел (за себе). И ја њу. — (Гласно). Сењора... ја вас одавно волим... Та шта говорим ја: волим! Ја сам страсно, ја сам очајно у вас заљубљен... Ви мене, додуше, нисте примећивали; но ја сам се и сам трудио да ме не приметите... Бојао сам се да на себе, а и на вас, не навучем подозрење вашег мужа.

(Доња Долорес хоће да иде.)

Дон Рафаел (очајан). Ви хоћете да идете?... А малочас сте се сами жалили на самоћу и досаду... Па молим вас, ако ћете ви вечно тако да се повлачите, да избегнете свако познанство, како ћете се ви тада од досаде избавити? Додуше, наше познанство се почело на малко необичан, чудан начин... Али шта мари? А са вашим мужем, то поуздано знам, ви сте се у своје време упознали на један најобичнији начин...

Доња Долорес. Ја, збиља, не знам...

Дон Рафаел (молећим гласом). Ама останите, останите... Кад бисте само знали... (Уздише).

Доња Долорес. Али где сте ви то мене могли видети?

Дон Рафаел (полугласно). О, невина голубице! — (Гласно). Где? Питате ме, где? Овде... и не само овде, но чак... тамо (указује на кућу), тамо... (За себе.) Треба је мало изненадити и збунити.

Доња Долорес. Не може бити!...

Дон Рафаел. Чујте. Ви мене не знате. Ви не знате какве сам све опасности ја презирао, како сам често и сам живот и част на коцку ставио, — а све зато да вас, макар који пут, макар издалека, угледам, глас ваш да чујем... или (снизивши глас) да са уживањем посматрам ваш тихи, мирни сан. (За себе.) Браво, момче!

Доња Долорес. Ви мене плашите... (Уздрхтавши). Ах, Боже мој — чини ми се да чујем Маргаритин глас... (Хоће да оде).

Дон Рафаел. Не идите, дивна сењора, не идите... А ваш муж канда није код куће?

Доња Долорес. Није, ал' ипак...

Дон Рафаел. Замислите само да ви својим присуством дарујете једном човеку, то јест мени, такву срећу, какву... једном речи — највећу срећу... Немојте бити немилосрдни, останите још који часак, молим вас.

Доња Долорес. Али, молим вас, неко може помислити...

Дон Рафаел. Шта може ко да помисли? Зар ово није улица? Зар није свима слободно ићи овом улицом? Ја пролазим... (иде), па зажелим да се вратим (враћа се). Шта има ту за осуду... Шта ту може да буде подозриво? Мени се ово место допало...

А ви... ви седите на балкону... Вама је пријатно да седите на свежем ваздуху... Ко сме вама да брани да седите на свом балкону?... Ви не дижете очи — ви сте се замислили... Ви не обраћате ни најмање пажње на оно што се на улици збива... Ја вас не молим да говорите са мном, премда сам вам необично захвалан за вашу снисходљивост... Ви ћете ту седети, а ја ћу ићи и гледати вас... (Почиње да хода горе доле.)

Доња Долорес (полугласно). Боже мој!... Шта је ово са мном?... Глава ми гори, ја једва дишем... Никад се не бих надала таквом догађају.

Дон Рафаел (тихо певуши песмицу).

Љубави, љубави, никако да те дочекам,
А без љубави нит' сам жив, ни мртав...
Ја умирем и мучим се,
    Мучим се, сагоревам —
И никако да је доживим, никако.

Доња Долорес (слабим гласом). Сењоре...

Дон Рафаел. Сењора?

Доња Долорес. Бога ми, ја мислим да би боље било да идете одавде... Мој муж, дон Балтазар, врло је љубоморан... А осим тога, ја и волим свога мужа...

Дон Рафаел. О, ја у то не сумњам.

Доња Долорес. Не сумњате?

Дон Рафаел. Па ви, малочас канда, рекосте да се бојите свога мужа?

Доња Долорес (збуњена). Ја?... Ви ме нисте добро... Али ја овде нисам сама... Баба-Маргарита је као отров љута...

(Кроз прозор горњег спрата пажљиво се промаља глава Маргаритина.)

Дон Рафаел. Ја се ње не бојим...

Доња Долорес. Баштован Пепе је јак кô курјак...

Дон Рафаел (малко узнемирен). Чак као курјак? (Погледавши на свој мач). Вала ни њега се ја не бојим.

Доња Долорес. Но мој муж сваког часа може да се врати...

Дон Рафаел. Ми ћемо га пустити да прође... Уосталом, не заборавите: у случају опасности, ви се на часак можете склонити.

Доња Долорес. Спушта се ево већ и ноћ...

Дон Рафаел. Ноћ... ах, ноћ! Божанствена ноћ! И ви јамачно волите ноћ? Ја падам у усхићење кад се само помене реч: ноћ...

Доња Долорес. Лакше, ако Бога знате!

Дон Рафаел. Па добро; нећу више говорити... али певати сме свако на улици. Ево да чујете песмицу мог пријатеља, песника — севиљског студента. (Хода горе доле улицом, и пева не сувише гласовито).

Ради краткога састанка,
Пре зоре, на месечини,
Ради немих пољубаца —

Звала си ме да ти дођем...
Крај зида ти високога,
Под застртим прозорима,
Ја стојим у тамној сенци —
Сав у плашту умотан...

Звезде трепте... Дивном страшћу
Дише гласак славујски...
Изађи ми, звездо моја —
Одзови се жаркој жељи...

Ма колико још живели,
Ја бих хтео да нас двоје
До гроба не заборавимо
Ову ноћцу пламениту,
Овај часак вреле крви...

Ходи!... Брже, ал' нечујно —
Као утвора, једва дишући —
Бојазно се освр̄ћући,
Сиђи к мени, душо моја!

И, сав срећан и пресрећан,
У сусрет ти полетећу,
На колена пашћу, млађан,
Твојим ликом и погледом
Сав опијен и зачаран.

Проћи ће те страховање,
Ничега се бојат' нећеш:
Умукнуће слаб ти отпор
На пруженим усницама
— Благо мени! — да их љубим...

Но ти можда давно спаьаш,
Па о мени и не сањаш?
Узалуд те, јадан, зовем
У мирисној ноћној тмини...

Доња Долорес. Треба да идем, јадна ми мати! — ал' не могу... Чиме ли ће се све ово свршити? (Осврне се). Нико нас не види, не чује... С-с-ст... (Дон Рафаел брже приђе балкону). Чујте, сењоре: ви врло добро знате да сам ја часна и ваљана жена?... (Дон Рафаел јој се дубоко клања). Ви ваљда нећете приписати овој тренутној неразмишљености... овом тренутку несташлука... неки други, немогућан... ви ме разумете — немогућан значај и смисао?...

Дон Рафаел (за себе). Шта ли јој ово значи?

Доња Долорес. Држим да ви знате да је свака шала само онда добра, ако се брзо и заврши... Но, па доста смо се, ваљда, нашалили. Желим вам лаку и спокојну ноћ.

Дон Рафаел. Лаку и спокојну? То је лако рећи, али...

Доња Долорес. Ја сам уверена да ћете ви дивно спавати... Но ако ви желите... (малко збуњена)... Ја вам други пут...

Дон Рафаел (за себе). Аха!

Доња Долорес. ...други пут вам не бих саветовала да овамо долазите, јер ће вас стража сигурно видети... Ја се и сад чудим како да вас досад нико није опазио... (Маргарита се смеши). Кад бисте ви знали како ја стрепим и дрхтим... (Дон Ра-

фаел уздише). Него дођите недељом у манастир — ја тамо будем неки пут — с мужем. ..

Дон Рафаел (за себе). А! слуга сам покоран — нисам ја дечко од шеснаест година... (Гласно.) Сењора, ви мене још не познајете. Ево шта сам ја смислио да учиним... Ја ћу сад да станем на овај камен (он изводи све што говори), па ћу да се ухватим за ову ограду...

Доња Долорес (престрављена, за мало што не виче). Ако бога знате, шта сте ви то наумили!?

Дон Рафаел (врло хладнокрвно). Ако се ви сад развичете, сењора, свет ће да се скупи, — мене ће да докопају за врат, па ће ме можда и убити... И ви ћете бити стваран узрок моје смрти. (Пење се на ограду).

Доња Долорес (са све већим страхом). Ама што се пењете на ограду?

Дон Рафаел. Зашто? Па да пређем у вашу башту... Тражићу трагове ваших ножица на ситноме песку стазица. (У себи.) Охо, ја ово канда у стиховима говорим!... (Гласно). Узабраћу за спомен један цветић... А сад, збогом ми остајте — то јест, до виђења... Страшно је незгодно овако на плоту јахати... (За себе.) У дворишту никог нема — урадићу што сам наумио! (Скаче с плота).

Доња Долорес. Па овај је полудео!... Ено га у дворишту, трчи у башту... лупа на врата. Ах, тешко мени, кукавици! Идем, затворићу се у своју собу... па ваљда га оне хале неће приметити... Не, не — ја одлучно одбијам од себе и са-

му помисао на неке необичне пустоловине... (Оде; глава Маргаритина се скрива. После неког времена улази дон Балтазар.)

Дон Балтазар. А пријатна је то ствар прошетати се мало овако с вечера... А ето, и кући сам дошао. Време је... време је већ... Много сам одтумарао, па рекох: ово мора да је већ десети сат, треба се ваљда и куће сетити... Ал' зато, како ће ноћас слатко да се спава! А код куће ме чека моја мила, драгоцена, несрављена... Пријатна ствар, бога ми, пријатна. Ја никада нисам волео да уживам макар како, ћифтински... А и зашто? Времена, дао Бог, имам довољно... Живот је дуг, нашто журити? Ја ни у детињству никад нисам марио да се журим, ни да наглим...

...Сећам се, кад би ми ко дао сочну, зрелу крушку, ја је никад не бих, као нека будала, наједанпут појео... Него обично седнем, извадим ону крушку полако из џепа, разгледам је са свих страна, пољубим, погледам, пријљубим је уснама, опет је уклоним — гледам је са уживањем издалека, рајим се њоме из близа, па, најзад, зажмиривши, загриземје!... Ах, та ја сам мачка требао бити!

...Тако и сад... Ја бих, ето, могао сад одмах ући код жене, код моје миле, млађане женице. Али нашто? Што не бисмо малко причекали. Ја знам — она је била добро склоњена, неповређена је и читава... На њу пази Маргарита, а и Пепе мотри... А како да је и не чувам, моју душицу-голубицу?... Па тек Сангре! Е, то ми је прави, искрен пријатељ, — неоцењено благо!

. . . Кажу, нема више данас на свету пријатељства. — Глупости! будалаштине! Ето, на пример, ја, — ја сам, истина, малко, што кажу, кукавица, шта знам да радим! Признајем . . . Па премда сам љут на те ветропире, који чак и у цркви свакој женској дрско у лице завирују, ипак ја стегнем срце па ћутим и трпим . . .

. . . Али мој Пабло . . . о, мој Пабло! Нек се усуди неко пред њим да само погледа у моју Долориту . . . А све то он мени чини из чистог пријатељства! Ја сам у први мах мислио (смеје се) — јер збиља, кажу, стари мужеви су страшно љубоморан свет — па сам у први мах мислио да чак и сам мој Сангре . . . (смеје се још гласније) али сад сам потпуно миран . . . Јер он с њом једну реч неће да проговори, нити да је погледа . . . Непрестано седи намрштен . . . А она га се боји, Боже мој, како га се боји!

. . . Шта пута морам да му кажем: „Чуј, Пабло! Па буди, брате, љубазнији према њој". — А он мени: „Буди ти љубазан, то је твоја дужност . . . Ти си стар, ти само љубазношћу можеш нешто постићи . . . а ја сам мргодан, тим боље . . . ја мргодан, — ти весео; ја пелен, — ти мед."

. . . Он ми неки пут чита опоре лекције, исти мој Пабло; и то стога што ми је искрено одан . . . Редак човек! . . . Него, време је већ . . . (Осврне се, пред њим стоји Маргарита.) А, добро вече . . . добро вече, Маргарита! . . . Шта је ново? Шта ти ради госпођа? И ја се, ево, вратих. Придржи ми палицу . . .

Маргарита. Сењоре дон Балтазаре д'Естуриз!

Дон Балтазар. Но?

Маргарита. Господару мој, сењоре!

Дон Балтазар. Јеси л' ти с ума сишла, шта ли? Шта хоћеш ти?

Маргарита. У ваш дом се увукао један млад човек, доне Балтазаре!

Дон Балтазар. Шта наопако?!... Чекај... држи... трррррр... млад човек... лажеш, бабо!

Маргарита. Млад, леп непознати, у плавом огртачу, с белим пером за шеширом.

Дон Балтазар (губећи дах). Бео човек... у огртачу... с непознатим пером... (зграби је за руку). Где? како?... не, не, стани, чекај... вичи, вичи!... (Она хоће да виче, он јој затискује уста). Не, немој да вичеш... него трчи... ал' куда? Сангре! Где је Сангре? Шта? Код мене... у мојој кући?... Придржи ме, Маргарита... ја, канда, умирем...

(Сангре улази).

Дон Пабло. Шта то значи? Балтазаре...

Дон Балтазар (скочи и загрли га). То си ти, ти, спасиоче мој, брате рођени... Сангре, спаси ме, брани ме... брже... Ухвати га, ухвати... помисли само... (Маргарити). Ама како се он то увукао, а? Што ниси викала у помоћ, а? Ти сама мора да си с њим у споразуму, матора вештице!...

Маргарита (шапатом). Не вичите толико — чуће вас. (Сангреу). Ево у чем је ствар... Тек што је отишао био дон Балтазар, ја се спремих да одем до своје тетке: чујем да је на самрти. Не знам ради

чега сам се била нешто замајала у својој соби . . . кад, наједном, чујем неко говори на улици, а после поче и да пева доста гласно . . . Знала сам да доња Долорес седи на балкону . . . Приђох к прозору па угледах пред нашом кућом млада човека (погледавши потсмешљиво на дон Балтазара), врло пријатне спољашности. Он је ходао горе доле, заустављао се, разговарао са доњом Долорес доста нежно; затим, канда са њезиним пристанком, пређе преко ограде па се изгуби у башти. Доња Долорес пође у своју собу . . . али ја одмах закључах госпођину собу, забравих и баштенска врата, и ни речи не рекох Пепу. А ви ћете сад већ знати шта вам треба чинити.

Дон Пабло (планувши и кроз зубе). Она је то дакле . . . (Граби за руку Балтазара). Драги мој пријатељу, умирите се . . . Сад ћемо ми то све лепо у ред довести. Тебе бих ја, Маргарита, лака срца за пуковника аванзовао — ти никад главу не губиш. Закључала обоје . . . алал ти вера, дозволи да те загрлим . . . Чујте, пријатељи: да разговарамо мирно, без журбе, без сувишног млатарања . . . баш као кад бисмо говорили о каквој ствари домаћег газдинства.

Дон Балтазар. Ама, молим вас . . .

Дон Пабло. Балтазаре . . . Пре свега, умири се, брате; а друго, сакри то твоје лице . . . Ти си тако блед и узрујан да ће они одмах осетити о чему ми сад говоримо . . .

Дон Балтазар. Ама они сад . . .

Дон Пабло. Па, да . . . он и она . . . Бог би их знао, можда нас они сад на неки начин и виде . . . Не-

го, јеси л' ти, Маргарита, сигурно врата закључала? (Маргарита потврдно клима главом).

Дон Пабло. И она није протестовала?

Маргарита. Па то није први пут што је ја тако закључавам...

Дон Пабло. А и онај је, велиш, у башти закључан?

Маргарита. Да.

Дон Пабло. Реци ми, молим те, љубазна Маргарито, соба доње Долорес гледа канда у двориште, или у башту... Но биће, канда, у башту?

Маргарита. У башту... Али су прозори врло високо од земље.

Дон Пабло. Лепо... врло лепо... они нас не могу видети.

Дон Балтазар. Него, и ти си ми нешто побледео, брат Пабло...

Дон Пабло. Истина?... Маргарита, нареди одмах Пепу да пусти псе, и реци му да стане код капије с мотком... чујеш ли? И донеси му вина — јаког, доброг, старог вина... Хајд, мичи се. (Маргарита хоће да оде). Чуј, па зар је збиља доња Долорес говорила с њим?... (Маргарита потврђује главом). Лепо, иди. (Маргарита оде). А пријатна је ствар овда-онда протрести ову нашу устајалу крв — а? Како ти мислиш, побратиме? Дед да седнемо на клупицу, драги Балтазаре, па да мало продиванимо о плану борбе... (Седају). Како се наједном смркло!... И како је пријатно седети овако у помрчини па мислити, са уживањем мислити о освети!

Дон Балтазар. Знам... али можда моја Долорес ништа није крива?

Дон Пабло. Мислиш?

Дон Балтазар. Тај несретник је, можда, и против њене воље преко ограде прешао...

Дон Пабло. Па што онда није звала у помоћ? Што није викала? Што се и упуштала с њим у разговор, с непознатим човеком?

Дон Балтазар. Неверница!

Дон Пабло. Уосталом, ми ћемо читаву ту ствар испитати, драги мој Балтазаре. Јер ми волимо правду и правицу. И стога, пре свега, непријатељ нам умаћи не може — а то је велико задовољење! Јер око целе баште је висока ограда...

Дон Балтазар. Благодарећи теби и твојој енергији, мили Пабло.

Дон Пабло. Право кажеш, мили Балтазаре, ограда је дело мојих руку. Са каквим сам уживањем ја укопавао и набијао сваки дирек и проштац! Али ствар сад није у том: наша тврђава је исправна; непријатељ је у нашим рукама. Истина, имамо једно слабо место: ограда одмах до капије није нам довољно висока; него, наш Пепе је славно момче и поуздана помоћ, а и пси су му љути као рисови... А сутра ћу, ако затреба, наредити да се тамо код капије и зид још дозида, и оштри гвоздени шиљци да се узидају...

Дон Балтазар. Ако затреба?! — Наравно да ће требати!

Дон Пабло. Но, то ћемо још да видимо...

Елем, понављам, непријатељ нам је у рукама . . . (Уздахне). Јадник, он није слутио у какву кљусу је срљао!

Дон Балтазар. А шта ћемо с њим после?

Дон Пабло. Доне Балтазаре д' Естуризе, побратиме мој, изволите ви сами своје мишљење изнети. Ми вас слушамо.

Дон Балтазар. Ја мислим . . . да га ухватимо, па да се об . . . ра . . . чунамо. (Правећи рукама веома јасне и одлучне покрете). Чега ради је изволео он мени у госте? Но, а после замолити Пепа . . . Ти разумеш?

Дон Пабло. Па га негде тамо на раскршћу закопати?

Дон Балтазар. Како то говориш, наопако? Зар живог човека . . . то јест, не баш сасвим читавог и живог, али не ни мртвог. — Сачувај, Боже!

Дон Пабло. Ја вас разумем, дон Балтазаре. Их! Како неблагородно и грубо ви изволевате мислити!

Дон Балтазар. А каквог сте ви мишљења, велецењени Сангре?

Дон Пабло. Је л' ја? Па ево, сад ћете на делу дознати. Дозволите ми да донесем моје фењерче . . . Ал' који ми је враг сад наједном! Руке ми дрхте као у старца . . . Мили Балтазаре! ви можда никад нисте били у лову на птице? Нисте мреже разапињали? Нисте им вегове намештали?

Дон Балтазар. Био сам, био сам шта пута; а што?. . .

Дон Пабло. А, били сте дакле? Па је л' те како је пријатно притајити се, дуго чекати? И наједном, птичице, лепе, веселе птичице, почињу једна по једна да долећу. У први мах се скањују, боје се. Затим почињу да кљуцкају ваше зрно, ваше рођено зрневље; најзад се сасвим ослободе и умире, па почну весело да цвркућу, да звижде тако мило, тако безбрижно! . . . Ви пружате руку, тргнете ону врпцу: клап! Мрежа пала — све су птице ваше, остаје вам само да им шије заврнете — пријатно задовољство! Хајдемо, Балтазаре! мреже су понамештане, птица је слетела; хајдемо, хајдемо! (Прилазећи кући, он застане). Погледај, молим те, Балтазаре, какав суморан изглед има твоја кућа! Ни у једном прозору се светлост не види; све је мирно; врата за балкон полуотворена . . . Збиља, неки особењак би можда помислио да се у том дому врши — или бар да мора да се врши — злочинство . . . Каква глупост! Ту живе људи скромни, мирни, солидни . . . (Обојица пажљиво улазе у кућу).

СЦЕНА II

Башта.

Дон Рафаел (сам). Гадан положај, бога ми! Хтедох да уђем у кућу из дворишта — врата закључана; затим у башту — али је из баште још теже у кућу доспети; го, гладак зид, а прозори ђаволски високи . . . Хтедох најзад да одем одавде — ал' о том ни разговора нема! Око баште са свих страна

таква врашки висока ограда, а од ограде на десет корака нигде дрвета... Страшна опрезност и предохрана!... Охо, охо! И капијица и двориште забрављени!... Шта ли то сад има да значи? (Пажљиво прилази капијици). Па и псе пустили — шта ћу сад, мајко моја! Да то не тера шегу са мном, та уважена наша сењора?... Али неће то бити; она је и сувише безазлена и одвећ глупа. Него, признати морам, ја се налазим у ђаволски тешком положају... Сасвим се смркло, а и захладнело — брррр!... А друговима се мојим јамачно већ досадило чекајући ме. (Удари ногом о земљу). Ђаво да га носи! Тек ваљда нећу сву ноћ под овим глупим дрвећем проџоњати?... Него, она зна да сам ја овде; не смем клонути духом; жене су слабе, а ђаво је јак; ко зна, она се... она се можда и заљубила у мене?... У осталом, не би ми то била првина! (Хода горе доле, певушећи: „Љубави, љубави, никако да те дочекам", па љутито прекида сам себе). Да, и ево како дочеках ја ту љубав!

(Један се прозор полако отвара; на прозору се укаже доња Долорес).

Доња Долорес. Пс-с-ст!

Дон Рафаел. А!

Доња Долорес (шапатом). Сењоре, сењоре...

Дон Рафаел (такође шапатом). Јесте л' ви то, дивна сењора? Једва једном...

Доња Долорес (кршећи прсте). Боже мој!

Шта учинисте ви то! Шта учинисте! Мене су закључали у соби... Сигурно знам да нас је Маргарита увребала: чула нам разговор па све мом мужу испричала. Пропала сам...

Дон Рафаел. Закључали вас? Чудна ствар... Па и мене су закључали.

Доња Долорес. Шта? Зар и вас? Боже мој, значи да су све дознали!...

Дон Рафаел. Не падајте у несвест, тако вам Бога! Ми сад треба да смислимо како да се извучемо из ове клопке.

Доња Долорес. Спасавајте се — бежите што пре!

Дон Рафаел. Да, али како да бежим? Нисам птица па да прелетим преко ограде која је виша од хвата... Је л' се вратио ваш муж?

Доња Долорес. Не знам — у кући је све мирно... Ах, каква непријатност, каква непријатност!

Дон Рафаел. А малочас сте се жалили на једноликост свог живота! Па ето вам: сад сте бар доживели промену и јака осећања.

Доња Долорес. Није вас срамота, господине, да тако говорите!... Да сам ја мушко, не бисте се ви усуђивали да се шегачите са мном!

Дон Рафаел (за себе). Како је златна и мила! (Гласно). Не љутите се на мене... (Пада на колена). Ево видите, ја клечим и молим вас за опроштење...

Доња Долорес. Ах, прођите се шале. Није ми сад до тога!

Дон Рафаел. Слушајте, сењора, ја ћу вам доказати да нисам заслужио да ме презирете. Хоћете л'? Ја ћу им се предати и рећи да сам крадљивац; ви викните, зовите у помоћ; они ће одмах дотрчати; реците им да сте приметили туђег човека у башти; мене ће они одмах за јаку шчепати, а ја... ја ћу после већ наћи начина да им се из шака отмем...

Доња Долорес. Али они вас могу и убити!

Дон Рафаел. Ама, убити ме неће; него непријатности ме велике очекују! (Ватрено). Али ја сам готов да за вас све на свету отрпим...

Доња Долорес (замисли се). Не, ни за шта, ни за шта на свету!

Дон Рафаел (за себе). Но, признајем, ја сам се већ био уплашио: мислио сам да ће она сад да се развиче.

Доња Долорес. Боже мој! Боже мој! На што ће све ово изаћи? Брже се сакрите; ја ћу зазвонити, зваћу Маргариту... (Рафаел се сакрије). Нико не долази... То је страшно, страшно! Упропастио ме је!

Дон Рафаел. Сењора...

Доња Долорес. Но?

Дон Рафаел. Изволите се што пре одлучити, јер неко канда отвара баштенска врата.

Доња Долорес. Али ја вас не могу издати као крадљивца.

Дон Рафаел. Не можете?

Доња Долорес. Не могу.

Дон Рафаел. Уосталом, ви мене и не морате издавати за крадљивца: они ће ме и тако као разбојника дочекати.

Доња Долорес. Али ја се бојим за вас.

Дон Рафаел. Немојте да страхујете. Казаћу им да сам изашао био у шетњу, па свратио мало и да видим вашу башту.

Доња Долорес. Неће вам веровати.

Дон Рафаел. Па зар није истина то што бих им рекао?

Доња Долорес (бојазно се окреће). Боже мој! Чини ми се да нас и сами зидови прислушкују! (Дон Пабло опрезно извирује иза једног дрвета).

Дон Рафаел. О, сењора! Да сам ја на вашем месту...

Доња Долорес (очајно). Па шта могу ја, јадна, сад?

Дон Рафаел. Можете да ме пустите у кућу.

Доња Долорес. Али како? на који начин?

Дон Рафаел. Па ево: узмите шал или пешкир — шта хоћете — привежите један крај ту за прозор, а други...

Доња Долорес. Ни за шта на свету!

Дон Рафаел. Ништа се ви не бојте: нећу ја врат сломити; ја сам навикао на такве кунстове, није ми ово првина... (Доња Долорес се малко повлачи од прозора). Чујте што ћу вам рећи: кунем вам се чашћу својом, ако ме пустите у вашу собу, ја ћу се згурити у једном углу па ћу да ћутим као кажњен ђачић...

Доња Долорес. Ви мене канда сасвим презирете, штовани господине?

Дон Рафаел. Ама молим вас! Но, признајем, вашег Пепа и његових паса се ја . . . (Дон Пабло ишчезава).

Доња Долорес. Бојите се? Леп сте ми ви онда витез!

Дон Рафаел. Па нигде није писано да се витезови не смеју паса бојати.

Доња Долорес. Мене ово ћутање ужасава. Јамачно је дон Балтазар дома . . . Али зашто не долази код мене?. . . Каква му је то сад тајанственост?

Дон Рафаел. Ништа не брините, молим вас. Баштенска вратанца су закључали стога што је већ касно . . . Вас они сад јамачно не закључавају први пут, а ваш муж се, вероватно, негде задржао. . . Чујте, мој предлог је, збиља, прекрасан: ако ми баш и не пође за руком да се сакријем где било у вашој кући, ја, у крајњем случају, могу опет у башту скочити . . .

Доња Долорес (ужурбано). Сакрите се! Ево их, откључавају моја врата — сад ће да уђу овамо. (Она се одмиче од прозора. Рафаел се сакрије).

Маргарита (иза сцене). Лаку ноћ, лаку ноћ, сењора! Извините ме, молим вас; била сам вас закључала; морала сам да се удаљим од куће на пола часа . . . Ваљда се не љутите на мене?

Доња Долорес (иза сцене). Је л' се вратио дон Балтазар?

Маргарита (иза сцене). Још није; ал' он неће

скоро ни доћи, — отишао је код нашег суседа, па ће тамо с њим јамачно до поноћи играти шаха.

(Прилазе обе к прозору).

Маргарита. А ви сте, госпођо, опет код прозора седели? Тако ћете једног дана и назепсти.

Доња Долорес. Па... посматрала сам звезде.

Маргарита. Звезде? Ех, брате, шта ти је младеж! Па вама се ни ноћу не спава; а ја једва чекам да падне ноћ: — глава ме боли, у костима ми сева, а очи ми се крпе, колико ми се спава!

Доња Долорес. Па добро, Маргарита, иди па се одмори.

Маргарита. А како ћу вас да оставим?

Доња Долорес. Ништа не брини; ја ћу сама лећи да спавам. Иди, иди, јаднице; веруј да ми те је жао...

Маргарита. Е па збогом, душо моја.

Доња Долорес. Збогом пошла. (Она је загрли, одлази с њом, а после неког времена укаже се код прозора). Сењоре! сењоре! (Дон Рафаел опрезно излази). Чујте, могу ли се ја поуздано на вас ослонити? Јесте л' ви збиља частан човек?

Дон Рафаел. Сењора, кунем вам се...

Доња Долорес. Не куните се... Ах, кад бих само могла добро да се у ваше очи загледам, ја бих у њима одмах прочитала да ли сте ви частан и поштен човек.

Дон Рафаел (за себе). О-хо!

Доња Долорес. Но, реците ми, реците, да ви нисте у стању, да ви никад не бисте хтели да увредите једну жену.

Дон Рафаел. Никада!

Доња Долорес. Сењоре, погледајте шта ја имам у руци.

Дон Рафаел (загледавши се). Кључ?

Доња Долорес. Кључ од врата за улицу.

Дон Рафаел. Та шта говорите! Па како сте могли доћи до тог драгоценог кључа?

Доња Долорес. Како? Извукла га иза Маргаритиног појаса.

Дон Рафаел. Бра.. Браво! (За себе). О жене, жене! Томе се збиља нисам надао.

Доња Долорес. Но ипак, ви не можете изаћи из куће...

Дон Рафаел. А што, сењора?

Доња Долорес. Стога што бисте прво морали ући у кућу.

Дон Рафаел (молећим гласом). Сењора...

Доња Долорес. Чујте: учините доброту, идите како сте и дошли — истим путем.

Дон Рафаел. Реците ми, молим вас, ваши пси мора да одавна нису храњени?... Лају као бесомучни... Пси гладни, а баштован пијан... Слуга сам покоран!

Доња Долорес. О, Боже мој, па шта да радим ја сад?

Дон Рафаел. Како, шта да радите? Ето, све сте ви жене такве: воле да се узалуд узнемирују и

да себи разне непостојеће сметње и тешкоће измишљају... Док вам се муж није вратио и док Маргарита спава — пустите ме...

Доња Долорес (у недоумици). Ама како да вас пустим?

Дон Рафаел. Ах, сењора! Ја видим, вама се допало да ме мучите...

Доња Долорес. А хоћете л' одмах изаћи из моје собе? из куће?

Дон Рафаел. Одмах.

Доња Долорес. И ни речи ми рећи нећете?

Дон Рафаел. Ни словцета... Чак вам се ни захваљивати нећу.

Доња Долорес. Па сад... шта знам... скоро да вам учиним по вољи?...

Дон Рафаел (за себе). Једва једном.

Доња Долорес (везујући шал за прозор). О, Творче! шта све невоља неће нагнати човека да учини...

Дон Рафаел (с тешком муком пењући се). Право кажете... на шта... га... неће... нагнати...

СЦЕНА III.

Соба доње Долорес. У једном углу седи доња Долорес, у другом — дон Рафаел.

Доња Долорес. И ви нећете да идете?...

Дон Рафаел. О, Боже!

Доња Долорес. Па ви сте онда један нечастан човек!

Дон Рафаел. Лакше... Може ко да нас чује.

Доња Долорес. Или ви нарочито хоћете да ме упропастите? Кажем вам да мој муж сваког часа може да наиђе... сваког часа... Он ће ме сместа убити... Сажалите се нада мном... А уз то, Маргарита може наједном да примети да јој нема кључа... Ево вам га: узмите га па идите што пре — сместа! (Баца му кључ пред ноге).

Дон Рафаел (нерадо устајући и дижући кључ). Нема се куд... покоравам се. Али дозволите ми најпре да вам приђем макар колико толико ближе... Ви угасите свећу из обазривости — врло лепо; али ја вас сад не видим... Ако бога знате! па ја сад можда последњи пут говорим с вама, — а ви ми заповедате да идем чак и не видевши вас макар на часак, летимично. Не заборавите: ја сам све досад говорио с вама на врло... пристојном растојању...

Доња Долорес. Не прилазите ми... Ја вас се бојим — ја немам поверења према вама.

Дон Рафаел. А! дакле немате поверења! И по свој прилици, потпуно ћете ми поверовати тек тада кад изађем из куће, то јест, кад ми уопште немогуће буде да вам приђем... — Чујте, ја одлазим, праштам се с вама...

Доња Долорес. Ал' ви ми, ето, прилазите?!...

Дон Рафаел. Тако вам свега на свету, не бојте се, не вичите... (Приметивши да она хоће да

бежи). Ја падам на колена, ја клечим (клекне). — Видите ли колико сам пристојан и покоран.

Доња Долорес. Ама шта хоћете ви од мене?

Дон Рафаел. Дозволите ми да вам, овако на растанку, пољубим руку...

Доња Долорес (у неодлучности). Али ви тада нећете отићи...

Дон Рафаел. Покушајте... Уверите се...

Доња Долорес (пружа руку, он јој се приближује; она наједном сва уздрхти). Боже мој, ја чујем кораке мога мужа... његов кашаљ... Ви сад не можете отићи — тешко мени... Сакрите се негде... Скочите кроз прозор... брже!

Дон Рафаел (притрчавши к прозору). Па ја ћу овде врат сломити!

Доња Долорес. А ваше обећање? Најпосле, свеједно — ево овамо, овамо... (Гура га у своју ложницу; једва дишући падне на софу. Врата се отварају, улази дон Балтазар са свећом).

Дон Балтазар (за себе). Проклети Сангре! Какав је сад мој положај!... Он је ту (подозриво се обзирући) — ја то знам, па...

Доња Долорес (слабим гласом). Јесте л' то ви, дон Балтазаре?

Дон Балтазар (усиљено се смешећи). А... добро вече, мила моја. Како... како си ми? (Наједном повиси глас). А, госпођо! ви ту, ту... (Опет наједном понизивши глас). Данас се нешто не осећам добро.

Доња Долорес (за себе). Какав му је ово

разговор? (Гласно). Ви сте збиља нешто бледи... Где сте били вечерас, љубазни Балтазаре?

Дон Балтазар. Ја сам блед... хм... а због чега сам блед, ви не знате? Не знате? (Подругљиво јој подражавајући). Љубазни Балтазаре! „Љубазни" долази од речи љубити, волети... А волите ли ви мене, сеньора?

Доња Долорес. Та шта вам је сад наједном, сеньоре? Ви сте нешто узнемирени.

Дон Балтазар. А ви нисте узнемирени?... Дедте да вам пипнем пулс... Охо! ваш пулс нешто много брзо бије!... Чудновато, збиља чудновато... А што седите тако сами, у помрчини, без свеће? Зашто то?

Доња Долорес (покорно, бојазно). Ја вас не разумем, сеньоре.

Дон Балтазар. Не разумете?... А! дакле не разумете! (Доња Долорес уздрхти и загледа се у њега).

Дон Балтазар. А што сте сад задрхтали?

Доња Долорес. Ја... ја се... Па ви ме плашите!

Дон Балтазар. А шта имате да се плашите? Мора да вам савест није чиста... (Неко лако лупа на врата). Али... извините... Шта оно хтедох рећи? Ја се данас не осећам добро... Молим вас, не обраћајте на мене пажњу... Ја сам те уплашио, мила моја цицо: ти знаш... ја сам велик особењак... (Одмакнувши се од ње). Змија! Змија!... О Сангре, Сангре! (Брзо и гласно). Дошао сам да

вам кажем да ноћас нећу доћи кући, то јест, врло, врло доцкан ћу се вратити. Али ви се ништа не узнемирујте! Код мог пријатеља, алкада, скупило се вечерас врло лепо друштво. (Брише зној с лица). Па смо одлучили да се не разилазимо до зоре. Додуше, старци не би требало да седе тако дуго, али знате како је, неки пут пријатељу не можеш да одбијеш. (За себе), Ух! . . . (Гласно.) Те тако им рекох: драге воље, остаћу. Само ме, рекох, пустите да одем један час до жене да се, сирота, не брине шта је са мном, где сам?. . . Но, а сад, збогом ми остај.

Доња Долорес. Збогом пошли, Дон Балтазаре. Пазите, немојте дуго да се задржите код вашег алкада.

Дон Балтазар. Збиља? Гле како се ви бринете за мене. . . (Опет плане). И ви се ту ништа не чудите? Како то наједном да се ја, ваш муж, ја, Балтазар д'Естуриз, одлучим — да сву ноћ у туђој кући рповедем. . . и ви се ту ништа не чудите? Па зар сам ја икада. . . (За себе). О, Боже, та ја не могу изаћи из ове собе. . . Мој положај је страшан. (Гласно). Но, збогом. . . Вама је канда пријатно да се са мном праштате, — признајте: је л'-те да вам је пријатно? Јер, ви ме, ето, не задржавате!

Доња Долорес (изнемоглим гласом). Па ако вам је пријатно, ви останите. . .

Дон Балтазар. Па да останем, кад је тако. Ви ме молите да останем. . . Па ево, остаћу. . . Него ви, чини ми се, сад наједном нешто побледесте. . . од радости јамачно! А и што да идем код алкада? (Се-

да у наслоњачу). Овде је тако добро, тако мирно, зар не, сењора?

Доња Долорес. Али... можда ће ваши пријатељи...

Дон Балтазар. Пријатељи? Какве ја имам пријатеље? Немам ја пријатеља. Остаћу ја овде. А! сењора, ви сте рачунали...

(Врата се отварају, улази Сангре — сав блед).

Дон Пабло (поздрављајући и клањајући се). Извините, сењора, молим вас. Усудио сам се да без ваше дозволе уђем у вашу собу... Али мене је послао наш честити алкад по вашег мужа... Љубазни Балтазаре, све наше друштво те нестрпљиво очекује... Јер ти си им обећао да ћеш се одмах вратити... Хајдемо.

Дон Балтазар (нерадо устајући). Нешто сам уморан и клонуо... драги пријатељу.

Дон Пабло (одведавши га у страну, шапатом). Права си стрина! (Балтазар хоће да одговори).... Тс-с-с... она нас гледа... Ми га и сад можемо ухватити, — но зар ниси ти и сам пристао да је прво подвргнемо испиту па да видимо шта ће она радити кад буде знала да се ти нећеш скоро кући вратити. (Гласно). Па шта онда ако си уморан... Зар си ти неки старац? И зар смо и ја и ти неки старци? Немој, брате, више да ми се претвараш. (Доњи Долорес). О! јемчим вам, сењора, за недељу дана ви свога мужа више нећете моћи познати... Он ми данас признаде да му се већ досадило да живи тако ван вароши, те хоће да пређе у Мадрид. Да ви-

дите какав је тамо живот! Тамо ћете се извозити, забављати! (Смеје се). Како вам се допада намера вашег мужа? Ви се јамачно нисте надали тако наглој промени од њега?... Да, да, али главна изненађења имају тек да дођу. — ...Но, хајдемо, побратиме. Ето видиш, доња Долорес је уморна; време јој је да се одмори; ми смо јој сад само на терету. О! ја сам уверен да ће она сад заспати сном мирним и спокојним, сном невиности... Него збиља, драги Балтазаре, јутрос, још од пре зоре, гавран једнако гаче на крову твоје куће. Нареди, молим те, да убију ту глупу птичурину. Стари људи кажу да гавран слути неку несрећу... Па ма да ја тим бапским причама ни оволико не верујем, ипак би боље било... А сад, сењора, желим вам лаку ноћ!

Дон Балтазар. Збогом; али кунем вам се чашћу...

Дон Пабло. ... да вас нерадо остављам. Јер то си, мислим, ти, побратиме, хтео доњи да кажеш? О, та мој другар, дон Балтазар, је прави каваљер. Лаку ноћ, дивна и добродетељна сењора! (Обојица оду).

(Доња Долорес седи пренеражена и као укочена... Свећа што ју је донео Балтазар остаје на столу. После неког времена Рафаел излази из ложнице; ослушкује; доле се чује лупа залупнутих врата).

Дон Рафаел. Одоше... сењора...

Доња Долорес (за себе). Тај Сангре је одвратан... Страх ме је, језа ме хвата... Ти погледи

његови, тај мрачни смех... Ах, осећам и видим да сам пропала...

Дон Рафаел. Сењора...

Доња Долорес (устајући). Јесте л' то ви? И ви ипак остајете, још не одлазите?

Дон Рафаел. Ваш муж је отишао. Маргарита спава... (Доња Долорес ћути). Боже мој, како сте ви дивни...

Доња Долорес (очајно). Па ви сте један човек без срца! О, како сам сад кажњена за своје грешне жеље! (Баца се на софу).

Дон Рафаел (дуго ћути и гледа је; затим малко измењеним гласом). Ви називате своје жеље грешнима?... Јадна жено! Чујте, ја знам... ви имате двадесет седам година; боља и лепша половина вашег живота ће скоро проћи, а ваша прва, сјајна младост је неповратно увенула... а ви ипак проклињете последњу бојазну жељу свога срца, последњи вапај душе пред њеним вечним ћутањем! ...Чујте што ћу вам рећи: нисте ви једина која је у једно исто време осетила и жељу за срећом... и своју сопствену немоћ. Али док време није неповратно прохујало, не дајте се лажном поносу да вас осваја. Ви се бојите погрешке, а не бојите се старости. Како мало знате ви живот! Извините ме... Ја, збиља, не знам шта говорим, али живот људски је кратак... а живот жене још краћи и ужи но живот мушкарчев, ако под животом разумемо развитак свих наших сила и способности. Размислите о том... (Доња Долорес ћути). ...Ако

Бога знате, разумите ме, сењора... Све што сам вам ја сад рекао, ни најмање се не односи... на нас... на наш садашњи положај... Признајем вам искрено: ја сам лакомислен и, што кажу, пропао човек. Ја тешко да верујем и у шта на свету; ја не верујем у порок, па стога ни у врлину не верујем. Нашто вам да дознате којим сам путевима и начинима дошао ја до таквих, не баш највеселијих погледа на свет... и може ли вас занимати повест живота пропалог, на силу бога упропашћеног?... Уостапом, ми сад немамо ни кад да много причамо. Признајем, ја сам дошао овамо са не баш најпристојнијим мислима... ја сам имао о вама мишљење... дозволите ми да прећутим какво управо... Уосталом, то се моје мишљење не односи само на вас једну, но на све жене уопште... Оно је нетачно... наравно, нетачно, лажно... Али — шта да радим? — глупа навика! Ви видите — ја сам искрен; и стога ћете ми веровати кад вам кажем да вас ја сада дубоко ценим и штујем... да су — ваше речи, ваши погледи, ваша брижна бојазан, некаква непостижно сетна лепота којом све у вама дише, све ваше биће је учинило на мене такав неизгладив утисак, изазвало у мени такво дубоко саосећање, да сам наједном постао други човек... Будите спокојни, ја ћу да идем, идем одмах, и дајем вам реч да вас нећу никад више узнемиривати, мада вас, јамачно, никад ни заборавити нећу.

Доња Долорес. Ви треба да идете, ви морате ићи, сењоре... (Као за себе). Страх ме је... чини

ми се да нећу ову ноћ преживети: — сав тај свет — Маргарита, Сангре, мој муж... Ја их се бојим... Страх ме је и помислити на њих...

Дон Рафаел. Јадна, јадна жено!... Збиља, дôђе ми да се заплачем кад вас такву гледам... Како сте бледи... Како дрхтите... Како ми изгледате сама, саморана на овом свету!... Али умирите се. Ваш муж ништа не сумња. Ја ћу одмах да идем — те нико, нико на свету, осим вас и мене, неће знати за овај наш састанак...

Доња Долорес. Ви мислите?...

Дон Рафаел (седа до ње). Ви ме се не бојите сад — је л'-те? Ви осећате да сам и ја тронут, дубоко, свето тронут... да ја сад већ нисам у стању да вас увредим. (Указујући на часовник на столу). Погледајте — после десет минута мене већ неће бити у овој соби...

Доња Долорес. Ја вам верујем.

Дон Рафаел. На чудан начин смо се ја и ви нашли... али судбина нас није узалуд зближила — није узалуд, бар за мене... Хтео бих и имао бих сада много шта да вам кажем... али од ког краја да почнем кад ћу, ето, већ после неколико тренутака...

Доња Долорес. Кажите ми ваше име.

Дон Рафаел. Рафаел... А ваше име је... Долорес?

Доња Долорес (тужно). Да, Долорес.

Дон Рафаел (тихим и ганутим гласом). Долорес! Кунем вам се, пре вас ни једну женску нисам волео... нити ћу, после вас, већ икоју моћи заволе-

ти. . . Тешко ми је с вама се сада растајати; али ако нисмо у стању да изменимо своју судбину; ако је ово наше познанство морало да се тако брзо прекине, — тим боље, можда, за мене. . . Ја сам недостојан вас — ја то знам; но бар ће ми остати једна чиста успомена. . . Досад сам се трудио да заборављам све жене са којима ме је случај зближавао. . .

Доња Долорес (сетно). Сењоре. . .

Дон Рафаел. Кад бисте ви могли знати вашу власт нада мном; кад бисте знали какву сте промену ви тако изненада у мени учинили! . . . (Погледавши на часовник). Али ја сам веран својој речи. . . Збогом ми остајте. . . време је да идем.

Доња Долорес (пружа му руку). Збогом, Рафаеле.

Дон Рафаел (пријубљујући њену руку уснама). Што сам вас тако касно упознао! . . . Мени је тако тешко растати се с вама. . .

Доња Долорес. Више ме нећете видети. . . Кажем вам — ја ову ноћ нећу преживети.

Дон Рафаел (обара свој поглед и указује на врата). Хоћете ли — ви сте слободни.

Доња Долорес. Не, Рафаеле, смрт мени није тежа од живота.

Дон Рафаел (одлучно). Па збогом.

Доња Долорес. Збогом пошли и не заборављајте ме. (Рафаел полети према вратима. Врата се отворе, улази Сангре).

Дон Рафаел (отскочивши). Господе Боже!

Дон Пабло (доњи Долорес). То сам ја.

(Долорес се са јауком стропошта — главом на узглавље софе).

Дон Рафаел (брзо изсукавши мач). Сењоре, ја нисам голорук.

Дон Пабло (мрзовољно). Видим... али ја сам... видите ли... без оружја.

Дон Рафаел. Кунем вам се чашћу... Кад бисте само знали... Ова дама је невина.

Дон Пабло. Ја све знам. Није потребно да се кунете.

Дон Рафаел. Али уверавам вас...

Дон Пабло (са ироничним осмехом). Пре свега, ја не тражим од вас ни уверавања, ни правдања; а друго, сењоре, ваше присуство овде је сасвим... неумесно... Је л' по вољи да пођете за мном?

Дон Рафаел. А куд бисте ви да ме водите?

Дон Пабло. Ништа се не бојте...

Дон Рафаел (прекида га). Никога се ја не бојим, драги господине!

Дон Пабло. Кад се никога не бојите, а ви хајдете за мном.

Дон Рафаел. Али куда?

Дон Пабло. На улицу, не даље но на улицу, драги мој дон Жуане... А тамо ћемо се опростити — и до пријатног виђења!

Дон Рафаел. Па сад шта знам, морам вам се покорити... увредио сам вас...

Дон Пабло. А, дакле признајете да сте ме увредили!...

Дон Рафаел. Него, ја се сад сетих — па ви нисте муж сењорин. . .

Дон Пабло. Ја сам овде по његовом налогу.

Дон Рафаел. Пристајем, идем, али. . . (Приближује се доњи Долорес).

Дон Пабло. Сењоре, не заборављајте се! . . . (Дон Рафаел се дубоко клања доњи Долорес, па на молећи начин указује на њу дону Паблу). Разумем. . . али ви немате права чак ни да је жалите. . . Сутра се можете још само помолити за њену душу. . .

Дон Рафаел. Шта рекосте?!

Дон Пабло. О, ништа, ништа! Ја сам вам, знате л', стара шаљивчина. . . Је л' по вољи? (Указује му врата).

Дон Рафаел. Пођите ви напред.

Дон Пабло. Изволите. (Иде).

(Дон Рафаел још последњи пут са дубоком тугом погледа на доњу Долорес па иде за Сангре-ом. Долорес остаје сама; Маргарита полако улази па стаје крај ње).

Доња Долорес (долазећи к себи). Они ће га убити. . . Сангре. . . Где су они. . . (Окрене се и угледа Маргариту). А!

Маргарита (мирно). Шта је то с вама, госпођо? Па ви канда ноћас нисте ни легали? Или вам можда није добро?

Доња Долорес. Маргарита. . . Ја знам — они желе моју смрт. . . но, да. . . немој да се претвараш. . . јер ти си све знала, све чула. Ти си све мом мужу казала — признај. . . Ето, ти се смејеш — ти не умеш

да се претвараш... а и нашто сад? Реци ми: је л' ти наређено да ме убијеш, да ми даш отрова, или тако нешто? Реци ми...

Маргарита. Шта то говорите, госпо, ја вас не разумем.

Доња Долорес. Разумеш ти мене, Маргарита!...

Маргарита (полако). Ви, сеньора, можда и нисте довољно опрезно поступили, ал' ипак...

Доња Долорес (пада на колена). Кажи истину...

Маргарита (загледа се дуже у њу). Преда мном... на коленима! (Сагињући се к њој). Но, да, да, право кажеш — ја сам те упропастила, чујеш ли, стога што те мрзим...

Доња Долорес (чудећи се). Ти мене мрзиш?

Маргарита. Ти се чудиш? Ти не увиђаш узрок моје мржње? Сећаш ли се моје кћери, Марије. Реци по души: Јеси л' била ти од ње лепша? или паметнија? или имућнија? А она је целог свог века била несрећна — а ти...

Доња Долорес (тужно). А ја, Маргарита?

Маргарита. Вас две сте расле заједно, и у детињству су увек сви само тебе мазили и миловали, а на моју кћер нико пажње није обраћао... А она није била ништа лошија од тебе! Ти си се удала, дошла у богатство, а она остала девојка... Ја сам била сиротна — па шта сам могла да радим? Господе Боже! Чега ради си ти после почела да долазиш код нас, у твојим богатим златотканим хаљинама, са

златним ланцима око врата? (Прекорно). Хтела си да нам помажеш! — Хтела си да нас понизиш... Твоје богатство је збунило главу мојој Марији... Она омрзну све — сав живот свој, нашу бедну собу, нашу баштицу, мене... Она се дуго борила... и најзад, побеже са љубавником који је после обману, остави... Она не хте да ми се врати, и сада она, моје једино дете, Бог зна где се скита и тумара, и Бог зна с ким... Не говори ми да ти ту ништа ниси крива... Ја се мучим и злопатим, ја сам несрећна — и неко тек мора бити узрок моје патње... И ја ево изабрах тебе. Ти, ти си упропастила моју кћер!... Ја знам да ја грешим... али ја и нећу да будем добра... моје срце је све препуно жучи и једа... А за ово вече (останите, останите само и даље тако на коленима), за ово једно вече ја сам готова да се и самог раја одречем...

Доња Долорес (лагано устаје). Хвала вам, Маргарита... Сад вас се више не бојим, стога што вас презирем...

Маргарита. Све саме отрцане, празне речи! Ипак се ви мене бојите...

Доња Долорес (одмиче се малко у страну). Боже! Имај милости, сажали се на мене, и не дај да пропаднем!

Маргарита. Како сам вам се у себи смејала кад сте ми онако „вешто" извукли кључ из појаса... Мени је и тако било наређено да тај кључ оставим у вашој соби. Но ви сте се и сами досетили па сте ме тако ослободили од те дужности. О, изви-

ните, ја ево и сад не могу да се не смејем... (Доња Долорес је посматра са хладним презиром). Ако, ако!... презирите ви мене — све је то мени сад само пријатно и врло занимљиво. Отсад ћете бити у мојој власти. А да се избавите од мене — биће вам немогућно!... Дон Балтазар вас никуд из куће неће пустити, ни на корак... а ја се од вас ни корака одмицати нећу. Није лака дужност, признајем, — али насушни хлеб се нигде бадава не добија... Уосталом, је л' по вољи да пређете у вашу ложницу...

Доња Долорес. Ја ћу овде остати.

Маргарита (седајући). По наредби дона Балтазара...

Доња Долорес (одлазећи, за себе). Ова бабетина ме је прилично умирила... Ја сам, бога ми, већ мислила да су ти несретници наумили да ме убију... (Обе оду).

(Улазе Пабло и Балтазар).

Дон Балтазар. Него ти си према њему збиља великодушно поступио.

Дон Пабло. Збиља?

Дон Балтазар. Па молим те! Испратио си га са поздравима и комплиментима на улицу, и баштовану наредио да му посветли... Са мном он не би тако лако на крај изашао! Ја бих наредио Пепу да га на један други начин... отправи...

Дон Пабло. Па што си мени поверио да ја ту ствар свршавам?

Дон Балтазар. Зашто?... Зашто? Па ја сам мислио да ћеш ти...

Дон Пабло. Да ћу га изазвати на двобој, да ћу га убити, да ћу крвљу његовом спрати мрљу са твоје части, зар не? Туђим рукама жеравицу згртати тако је лако, тако згодно! А, побратиме? Он ме је могао и убити, јер је имао неки позамашан мач; али требало се поуздати и у Промисао, зар не, прави мој пријатељу, љубазни Балтазаре? Стога ти, ваљда, ниси ни ушао са мном овде код њих... Јер такав несретник, кад дође у ватру, може, бога ми, и да умлати човека...

Дон Балтазар. Сангре, ти знаш: ја никад неки јунак нисам био, нити желим да се јуначим... Али како си ти, ти могао да тако из руку испустиш тог насртљивца? Па он нам се сад слатко смеје!

Дон Пабло. Не бих рекао.

Дон Балтазар. Ама сигурно нам се смеје... О! а ја ево од једа не могу да дишем... Он ће сад, где год стигне, да прича како нас је намагарчио... А ја сам још тако тачно вршио све твоје наредбе... Не, брате, што јесте, јесте, ал' ти си то...

Дон Пабло. Не заборави да сам ја од тебе захтевао да се потпуно покораваш; сети се да си ти пристао био на све моје захтеве, те стога изволи сада изаћи из ове собе.

Дон Балтазар. А што то?

Дон Пабло. Ја морам прво да се разговорим са доњом Долорес.

Дон Балтазар. Ти?

Дон Пабло. Чуј, драги Балтазаре... Ја сам уверен да ћеш ми ти сутра казати хвала. Јер си ти,

брате, додуше старији од мене, ал' си страшно пргав и нестрпљив... Тог прику сам ја пустио стога што нисам хтео да овде дижем ларму, нисам хтео да навучем на тебе којекакве непријатности. А осим тога, ти и сам знаш — твоја част, стварно, ту нимало није пострадала: јер ја и ти скоро очију нисмо скидали са тог незваног госта... Твоја жена је довољно кажњена за своју лакомисленост... Доста је страха прогутала... А ти би сад још и да је убијеш! Знам ја тебе: ти си напрасит и претеран!

Дон Балтазар. А што да је убијам?... Но признајем, ја бих хтео да макар на њој искалим сав свој јед... С друге стране, опет, морам ти рећи, Сангре, баш ми је мило што смо је, као што ти велиш, намучили... јер је стално према мени хладна била.

Дон Пабло. Мислите? Уосталом, у тој ствари сте ви судија. А по мом схватању, она уопште није смела ни да се упушта ни у какав разговор, ни речи с тим тамо да проговори...

Дон Балтазар. Наравно, ти си потпуно у праву... Ја нисам нимало одлучан... то право кажеш.

Дон Пабло. Ти знаш, она се мене боји. Ја ћу јој хладнокрвно и мирно објаснити њену кривицу. Ти ћеш се неколико дана понашати према њој пажљиво али хладно, — па ће све мало по мало да дође у свој ред. Она ће ме, додуше, још већма омрзнути... Али шта знам да радим? Ја сам себи поставио правило: све на свету да жртвујем за пријатеља.

Дон Балтазар. Па ја знам: ти си један редак

човек. Па лепо, разговори се с њом; али јој реци да сам ја страшно љут, да сам... Па да застрепи и задрхти! Да ћу је отсада под девет брава закључану држати; кажи јој да је... да је она... Но, ти већ знаш шта ћеш јој казати!... Да! Шта мислиш — да јој кажемо да смо убили ону битангу?... Не заборави да јој то кажеш, па нека стрепи и као прут дрхти! И Боже мој, чини ми се, умрећу... за ову једну ноћ сам коначно остарио и оронуо... читавих десет година живота ме је стала ова ноћ! Али с тим господином ја још нисам готов; не! Нађи ћу неког вештог, ћутљивог, поузданог човека, па где било, у каквој уличици, с вечера, он ће том несретнику сјурити каму у слабину.

Дон Пабло. Е, та ти ваља! Тако се то ради!

Дон Балтазар. Сјурити, дакако... Ти дакле велиш да ти сад с њом на само останеш? Па добро — ја одох.

Дон Пабло. Збогом пошао.

Дон Балтазар (враћајући се). Али буди неумољив!

Дон Пабло. Ништа не брини.

Дон Балтазар. Строг!

Дон Пабло. Разумем.

Дон Балтазар. Немилосрдан!... У какве се нежности и интимности онај ту према њој упуштао, а она — она ништа... Него, и он је, додуше, приличан зевзек: потревио кад ће да држи беседе... Но ипак ћу ја тог њеног милосника својски да почастим.... А сад, збогом ми остај, Сангре. Ја одох у

свој кабинет, па ћу те чекати. А ти пази па да ми после све појединости потанко испричаш. (Одлази).

Дон Пабло (остаје сам; на столу слабо гори свећа; он дуго хода горе доле по соби, па наједном диже главу). Одлучио сам се! (Прилази вратима и лупа. Излази Маргарита). Маргарита, замоли доњу Долорес да се потруди до мене...

Маргарита. Разумем.

Дон Пабло (даје јој кесу с новцима). А затим лези да спаваш — и спавај снажним сном... Мислим да ме разумеш?

Маргарита (гура назад његову руку). Разумем, али паре ми нису потребне. (Она одлази и после неког времена враћа се са доњом Долорес).

Дон Пабло (Маргарити). Ти сад можеш ићи... (Маргарита се малко колеба па оде. Доњи Долорес): Изволите сести, сењора... (Додаје јој столицу; она не седа но се одупире руком о сто. Сангре закључава сва врата па јој прилази). Сењора...

Доња Долорес (слабим гласом и не дижући очију). Ја сам уморна и изнемогла, сењоре... Дозволите ми да се одморим... А сутра ћу вам драге воље, по могућности, објаснити тај чудан... (Глас јој се прекида).

Дон Пабло. На највећу моју жалост, ја немам права да одлажем наш разговор до сутра... Је л' по вољи да попијете чашу воде?

Доња Долорес. Не... Дозволите да вам приметим... ја нисам дужна да одговарам на ваша питања. Једини дон Балтазар има...

Дон Пабло (безуспешно очекује крај реченице доње Долорес, после неког ћутања). Сењора... после онога што се данас догодило ја се у овај мах не бих налазио овде с вама у четири ока, без нарочитог пристанка вашег мужа... А, осим тога, наш разговор или ће бити не много дуг, или толико занимљив и за вас и за мене да се нећете морати жалити ни на досаду, ни на умор. Ви се мене бојите, сењора, — ја то знам; но ви ме се бојите као човека опорог и строгог, али не као човека грубог и непријатног, па се стога надам да ћете смети бити искрени. Него ви сте уморни... молим вас да седнете. (Доња Долорес седа: дон Пабло седа крај ње). Ја чак никако не мислим ни да вас мучим испитивањем. Ја све знам — а и ви знате да ја све знам. Дозволите да вам ставим само једно питање... Какво је било оно осећање што вас је, као што изгледа, тако наједном сву обузело кад сте угледали тог младог човека? (Доња Долорес ћути). Сењора, одговарајте ми, као што бисте свом оцу одговарали. Признајте и сами, — дон Балтазар би сад сасвим друкчије с вама говорио — зар не? Одговарајте ми, дакле, макар из захвалности за то што сам вас избавио од веома непријатних објашњења с њим... Кад бисте ви знали колико у мојој души има снисходљивости, колико нежности...

Доња Долорес. У вама, сењоре?!

Дон Пабло. У мени, Долорес... (После неког ћутања). Ја чекам ваш одговор.

Доња Долорес. А шта да вам кажем?... Ја,

верујте ми, не умем чак ни да вам именујем то осећање... Тренутна занесеност... несмотреност... глупост... неопростива глупост.

Дон Пабло. Ја вам верујем, сењора... И зар не, ви ћете већ сутра све заборавити — и њега, и своје речи, и своју, како рекосте, неопростиву несмотреност?...

Доња Долорес (неодлучно). Да... наравно, — а можда баш и не, — бар не тако брзо...

Дон Пабло. Наравно, сењора. Ваш је живот, као живот скоро свих удатих жена, толико једнолик, да такав утисак не може тако очас да се изглади и затре... Но ваше срце, реците, ваше срце, неће ваљда дуго памтити данашњи догађај?... (Доња Долорес ћути). Ја ценим и штујем ваше ћутање... Ја вас разумем, сењора... Чујте, ваш муж је најдивнији, најдостојнији човек, — али он није млад; а ви, ви сте још врло млади, те стога није никакво чудо што се неки пут предајете маштању, додуше не увек дозвољеном, али неизбежном. Досад ваша маштања нису добијала никакво одређено, нарочито обличје... А сад... а сад ћете ето знати о коме да мислите, кад у несану ноћ будете седели крај полуотвореног прозора и гледали у звезде, у месец... у ту башту — мрачну башту у којој вас је он једном очекивао... Зар не, сењора?

Доња Долорес (збуњена). Сењоре...

Дон Пабло. Ја вас не кривим... и чак мислим да са извесне тачке посматрања и сам дон Балтазар треба да се радује данашњем догађају... Он је,

можда, уверен да ћете се ви сами трудити да избегнете сусрет са господином Рафаелом... а међутим, и сама помисао такве врсте не дозвољава могућност другог, новог утиска... Извините ме за моју искреност, сењора... Уосталом, ја се можда и варам, — можда ја вас сад набеђујем, или изазивам у вама мисли које вам ни у сну нису долазиле... Реците ми, варам ли се ја, или не?

Доња Долорес (одлучно). Не варате се.

Дон Пабло. Како су ваше очи наједном синуле!.. О, да! ви ме мрзите... прочитао сам вашу мржњу малочас у вашем погледу... Да, ви ћете мислити, дуго ћете мислити о њему. (Нагло повишава глас). Знај, дакле, Долорес, да си сада изрекла своју смртну казну.

Доња Долорес. Шта рекосте?

Дон Пабло. Зачудиле су вас моје речи? Но ја не треба да се претварам: одлучио сам се да кажем све, што већ тако давно носим у срцу... а ви ћете ме саслушати, кунем се чашћу, саслушаћете ме... (Она хоће да устане; он је задржава). Долорес, када сам вас, пре две године, први пут видео, ја сам те исте вечери маштао, као мало дете, о срећи да будем са вама, у вашој соби, насамо, стога што сам вас тада одмах заволео... стога што вас волим, Долорес... (Ћутање). И ето, сад сам с вама у двоје, у вашој соби, — а срећу... не осећам... Осећам тугу и радост, чудну радост која пече и мучи... Ох, Боже, како да изразим све оно што осећам!... две године, две године неумољивог, несхватљивог ћута-

ња... две године!... Зар ви нисте могли да се досетите да вас ја страсно волим? Зар сам ја тако вешто умео да кријем своје мучење, да се ниједном нисам издао?... А, сећам се, седим кадгод поред вас, Долорес, не смем ни да вас погледам — али осећам како цело моје лице одише обожавањем и љубављу... Зар моје ћутање није било сто пута речитије од водњикавих и увелих усклика вашега Рафаела... „Једина света, чиста успомена" — ето какве се вулгарности допадају женама. (Погледајући на Долорес и мало се тргнувши). Долорес, ја видим да сте ви преплашени; срамота је мени, старом човеку, лудовати, срамота је плакати, али чујте ме: ако хоћете, испричаћу вам свој живот... Чујте: хтео сам у младости да ступим у манастир... (Зауставља се и смеје се). Изгледа да сам сасвим шенуо памећу. (Почиње да хода по соби. Долорес пажљиво устаје и брзо притрчава к вратима, напреже се да их отвори, напреже се да виче. Пабло јој прилази и води је наслоњачи). Не, ви нећете отићи!

Доња Долорес. Пустите ме...

Дон Пабло. Како сам дубоко увређен вашим ужурбаним страхом... О, да! Ви не само да ме не волите, већ ме и мрзите, бојите ме се...

Доња Долорес. Та ви сте један лудак!.. Пустите ме...

Дон Пабло. Нећете отићи.

Доња Долорес (са очајањем). Да, тако је;

ја не могу изаћи... Радујте се, мачко, — миш вам је допао међу нокте.

Дон Пабло. Врло добро, госпо; готов сам да наставим ваше поређење... Допао је међу нокте, кажете ви; а ко је миша терао да излази... Требало је да мишић лепо седи у својој рупи па да из ње извирује на свет божји...

Доња Долорес. Почећу викати... зваћу у помоћ.

Дон Пабло (потпуно овладавши собом). Ех, доста већ са пренемагањем! или сте ми збиља поверовали? Признајем да нисам ни слутио у себи толику вештину претварања и брбљања...

(Доња Долорес се оштро и нетремице загледа у њега).

Дон Пабло (мрачно). Не!... Вас ја не могу обманути... Ви знате, ви сад знате да вас волим.

Доња Долорес. Шта се мене тиче ваша љубав? Какво право даје вама ваша нетражена, ваша наметљива љубав? Треба да вас је срам, сењор... две године како живите, тако рећи, под једним кровом са човеком кога називате својим другом, и две године се одајете таквим злочиним и глупим мислима. (Дон Пабло ћути). А уз то сте увек тако красноречиво ћутали...

Дон Пабло. А ви сте, ваљда, хтели да ја, човек у годинама, частољубив и одлучан; човек чије су наде, убеђења и веровања поиспрскала као мехури од сапунице, — ви сте, дакле, хтели да ја причам и уздишем, као тај ваш приглупи шипарац?

Доња Долорес. Он је паметнији од вас, се-

њор, стога што се бар у неколико приближио своме циљу... Признајем, допао ми се. А ви, господине, ви сте лукав, уображен, ћутљив и снебивало. А такве људе жене не воле.

Дон Пабло. Кад бисте ви само знали, Долорес, какво срце ви ногама газите.

Доња Долорес. Гле'те, молим вас! Уосталом, сваки човек уображава да је његово срце — благо недирнуто... А ја, видите ли, не желим да вас лишавам вашега блага...

Дон Пабло. О, сењора, како дивно ви говорите!

Доња Долорес. О, сењоре, зар се ја могу с вама упоредити! „Две године неумитнога ћутања..." Неумитнога... та реч ми се свиђа.

Дон Пабло. Не играјте се ножем... можете се посећи.

Доња Долорес. Не бојим се ја вас!

Дон Пабло. Да, наравно. Ви ме се не бојите од онда откако сте сазнали да вас волим... Али, чувајте се, — моја љубав је необично чудне врсте... А осим тога, сад сам се и ја убедио да ме ви — не волите...

Доња Долорес. Убедили сте се... тек сад! А досад нисте били убеђени?

Дон Пабло. Смејте ми се, смејте... Кад бисте ви само знали са каквим ја осећањима гледам на вас... Како бих ја радо клекнуо пред вас, са каквом бих насладом положио своју главу крај ваших ногу и чекао један... само један расејан поглед, као какву милост, — кад не бих знао да ћу се само узалудно понизити...

Доња Долорес (са злурадом потсмешљивошћу). Ко зна?

Дон Пабло (замишљено се загледавши у њу). И шта се то само мени допало на тој плавој главици?... Него, чудна ствар! На све људе, са којима сам имао прилике да општим, као например на Балтазара, имао сам готово и самоме себи непојмљив утицај... а на њу...

Доња Долорес. Досадили сте ми!

Дон Пабло (ухвативши је за руку). Па ипак, погледај ми у очи, погледај ми у лице... немаш ти сад ни времена да се играш, веруј ми... Или ти зар мислиш да ће те некажњено и олако проћи што си ове моје сузе сад гледала? Шта мислиш ти? Ти си читаве две године тако безбрижно, тако равнодушно мене мучила, а сад ми се исмеваш? Или зар мислиш да ја не умем да се светим?

Доња Долорес (нешто дрхтећим гласом). Нећете ме уплашити... ја сам код своје куће. Као какво дете, поверовала сам глупој шали коју сте одиграли са мном... Да, да, не претварајте се да сте зачуђени... Ви сте се, ја то знам, договорили са Маргаритом, са мојим мужем и, можда, чак и са тим младим човеком... али сад ја, као домаћица, говорим вама као госту, да сам уморна, да ме ваш разговор нимало не занима, без обзира на ваше обећање, и да вас молим да се удаљите... Сутра ћу — одмах ћу испричати дон Балтазару све што сте ми говорили... Он неће дозволити да ми се наноси увреда.

Дон Пабло. Не, сењора, ја се нисам договарао

са господином Рафаелом, премда сам, морам признати, ј а научио Маргариту да остави кључ у вашој соби; ј а сам научио дон Балтазара да вам каже да ноћ проводи код алкада; ј а сам му саветовао да вам омогући да будете насамо са тим — љубазним гостом... А зашто сам ја све то радио, питаћете ме ви? Питајте човека који не може да на врху брда задржи своје коње, зашто их наједном пушта у галоп... Дуго, полагано, целе ове године сазревала је наша пропаст... сад је сазрела — нисам могао да се задржим и ошинуо сам по коњима.

Доња Долорес. Али ја вам поново велим да се мене ништа не тичу ваша осећања, ваша пропаст.

Дон Пабло. Тако!... но и мене се баш ништа не тиче ваш страх, ваше негодовање!... (Доња Долорес постаје замишљена). О чему ви сад мислите?

Доња Долорес. Хоћете да знате о чему мислим?... Мислим о томе, са каквим бих врелим сузама почела молити мога мужа да ме узме у заштиту, да вас казни, кад би он био поносит и смео, истински заштитник своје жене... И са каквом бих га тада радошћу поздравила, као победиоца...

Дон Пабло. Молите дон Балтазара да ме изазове на двобој...

Доња Долорес. Сењор, време нам је да завршимо ову комедију...

Дон Пабло. Време... велите ви... време...

Доња Долорес. Дакле... збогом.

Дон Пабло. Па ипак, ви мене, канда, не разумете?

Доња Долорес (гордо). Штовани господине, ја и не желим да вас разумем...

Дон Пабло (клањајући се). Сењора! какве мисли!

Доња Долорес (са презиром). Да не мислите, можда, да ме убијете?

(Сангре ћути. У тај мах чује се лупање у врата и глас Балтазаров: „Пабло, Пабло, хоћеш ли скоро")?

Дон Пабло. Одмах, мили мој, одмах... Твоја жена је још непрестано у таквом узбуђењу. (Долорес хоће да викне. Он брзо вади каму и ћутећи јој прети. Она пада у наслоњачу). Дођи, друже, кроз четврт часа.

Дон Балтазар (иза сцене). Добро.

Дон Пабло (приближујући се к Долорес). Долорес... ви схватате да су се моји односи према вама и према вашем мужу после данашње вечери из темеља изменили... Мени је сасвим јасно: нити се могу растати од вас, нити вас заборавити. Ви пак мене заволети не можете, па стога нека се догоди оно што је неизбежно. Ја се предајем, покоравам се неодољивом нагону... не противим му се и нећу да му се противим... О! ја верујем у судбину... Само деца у њу не верују... Она је послала тога шипарца... Он је говорио и као да се хвастао тиме, што не верује ни у порок, ни у доброчинство... будала! дериште! Он верује у срећу... а ја!... (Замисли се).

Доња Долорес (треперавим гласом). Сењоре, сењоре дон Пабло... па зар се, па зар се ви не

шалите? О, наравно да се шалите! Ви хоћете да ме... убијете... Ево, ви се смејете... Ми, жене, увек којекакве немогуће глупости измишљамо. Бојимо се, ни саме не знајући — чега. Али признајте, ви сте тако чудновато говорили... и... склоните ту каму, тако вам бога, чујте, сењор! Ја вас не волим... тојест, ви сте то рекли, да вас не волим. Али ви, ви сте вазда били тако невесели, тако ћутљиви... зар сам могла и да помислим...

Дон Пабло. Сирено!...

Доња Долорес. Сангре, пустите ме... Не збиља, уморна сам од свих тих данашњих догађаја. Нећу рећи дон Балтазару ништа, кунем вам се Богом... Ви ћете долазити код нас као и раније... остаћете наш пријатељ... а ја...

Дон Пабло. Твоје речи су узалудне, Долорес.

Доња Долорес. Чујте, ви сте хтели да ме уплашите... Постигли сте свој циљ, гледајте само: ја сва као прут дрхтим. Престаните да ме мучите...

Дон Пабло. Нећу вас још дуго мучити.

Доња Долорес. Не дајите себи тако свечан изглед, Пабло... Засмејте се. Хоћу... чујете ли, хоћу да се засмејете...

Дон Пабло. Женска лукавства су сад неумесна, Долорес...

Доња Долорес. Сангре! Дођите к себи! Шта је то с вама? Сажалите се нада мном... Шта сам ја вама скривила, Сангре? Зар су моји глупи испади толико могли да вас озлоједе?... Боже мој, та зар ћу ја данас умрети, у овој хаљини, у овој со-

би?... Ја сам још тако млада, Пабло... сажали се! не губи моју младост!..

Дон Пабло. Заједно са твојом младошћу и моја ће позна младост да погине. А догод си ти жива, ја нећу имати мира... (Прилази јој).

Доња Долорес (с ужасом). Али зашто да ме убијете?

Дон Пабло. Крв има снагу која очишћава. Моли се Богу!

Доња Долорес (бацајући се на колена). Сангре, тако вам неба!

Дон Пабло. Долорес, твоја је коцка извучена. Ти сад молиш камен који ти пада на главу...

Доња Долорес (очајно). Али откуд ви знате да вас ја никад нећу заволети?

Дон Пабло (са ироничним осмехом). Откуд?... Долорес! један пољубац...

Доња Долорес (скочивши). Одлазите! О, ја вас мрзим, чујете ли? мрзим вас... Не стидим се ни једне своје речи, јер сам се надала да вас обманем. Али ми је криво што се ви нисте дали обманути... Ја ћу се бранити, Зваћу у помоћ...

Дон Пабло. Долорес...

Доња Долорес. Ја нећу да умрем! У помоћ! У помоћ!

Дон Пабло. Ћути!

Доња Долорес. Спаси ме! Балтазаре, спаси ме!

Дон Балтазар (иза врата). Каква је то вика?

Доња Долорес. Он хоће да ме убије, Балта-

заре! (Врата се дрмусају од дон Балтазаровог притискања).

Дон Пабло (достижући је). Све је свршено.

Доња Долорес (очајно). Да, све, одвратна старчино! Ја волим Рафаела!

Дон Пабло. Умукни! (Убија је).

Доња Долорес. А! (Умире).

Дон Балтазар (пробије врата и, ужаснут, зауставља се на прагу). Боже мој! Шта то значи?

Дон Пабло. То значи да сам ја волео твоју жену...

ЕПИЛОГ

(10 година доцније.)

Кабинет високог чиновника. За столом седи секретар. Улази дон Пабло Сангре, граф Торено.

Граф Пабло (ужурбано секретару). Јесу ли готове моје хартије? Време ми је...

Секретар (пун поштовања). Ево их, ваша светлости.

(Обојица излазе).

1843.

Без пребијене паре

Сцене из петроградског живота младог племића.

— Превео Радивоје Ј. Максимовић —

ЛИЦА:

Тимофеј Петровић Жазиков, млад човек.

Матвеј, његов слуга, старац.

Василије Васиљевић Блинов, степни властелин, сусед Жазикова.

Руски трговац.

Немац, обућар.

Француз, сликар.

Девојка.

Фијакерист.

Непознати.

Човек с псетом.

Момак из литографије.

Прилично добро намештена соба. На постељи иза заклона лежи Тимофеј Петровић Жазиков. Улази Матвеј.

Матвеј (поред постеље). Тимофеје Петровићу, изволите устати! Тимофеје Петровићу! (Ћутање). Тимофеје Петровићу! Тимофеје Петровићу!

Жазиков. М... м...

Матвеј. Изволите устати... време је већ...

Жазиков. Колико је сати?

Матвеј. Десет и четврт.

Жазиков (необично жустро). А што ме досад већ ниси пробудио? Зар ти нисам јуче говорио?

Матвеј. Будио сам вас. Али ви не изволесте устати.

Жазиков. Требало је да свучеш јорган са мене. Деде, дај брже да се обучем. (Навлачи собну хаљину и излази иза заклона). А; а! (Прилази прозору). Мора да је зима напољу. А и у соби је хладно. Деде, Матвеје, подложи пећ.

Матвеј. Нема дрва.

Жазиков. Како то, нема дрва? Зар су сва погорена?

Матвеј. Па већ ће недеља дана бити како су погорена.

Жазиков. Све којешта! Па с чим онда подлажеш?

Матвеј. Уопште нисам ни ложио.

Жазиков (после извесног ћутања). Зато сам, види се, и зебао... Ипак, неопходно је набавити дрва. Него, о томе доцније. А јеси ли спремио самовар?

Матвеј. Наравно да сам спремио.

Жазиков. Добро. Дај што пре чај.

Матвеј. Одмах. Само, шећера је нестало.

Жазиков. Шта, ни шећера нема?

Матвеј. Нема.

Жазиков (са негодовањем). Знам, али ја не могу остати без чаја. Иди па набави однекуд шећера. Иди!

Матвеј. А одакле заповедате да набавим, Тимофеје Петровићу?

Жазиков. Па тамо, у бакалници, узми на веру. Реци да ћу сутра платити.

Матвеј. Ама не даду више у бакалници. Не верују, Тимофеје Петровићу, чак и грде.

Жазиков. А колико им дугујемо?

Матвеј. Седам рубаља и шездесет копејака.

Жазиков. Подлаци! Деде, отидни још једном, покушај. Можда ће и дати.

Матвеј. Ама неће дати, Тимофеје Петровићу.

Жазиков. А ти им реци да ће твој господин ових дана добити новац са села, наредну трећину од прихода, и да ћемо им онда, реци, све до последње паре платити. Хајд' сад, иди!

Матвеј. Ама што да идем, Тимофеје Петровићу! Нећу ништа добити, знам ја то већ...

Жазиков. Нећеш добити! Стога што си глуп. Јер ти се сигурно клањаш бакалину, баш к'о да милостињу просиш: лепо вас, велиш, молим да ми дате шећера. Нема у теби никакве... како то да кажем на руском... Уосталом, свеједно, и онако ме нећеш разумети. (Чује се звонце. Жазиков као без главе појури иза заклона и тамо говори шапатом). Никога не пуштај! не пуштај! чујеш ли? Реци да сам још јутрос рано отишао... (Матвеј излази. Жазиков затвара уши прстима).

Глас Немца-обућара. Је л' код куће господин?

Глас Матвејев. Не, није.

Глас обућара. Gotts Donnerwetter! Није?

Глас Матвејев. Нема га код куће, чујеш шта ти се каже.

Глас обућара. А хоће л' се скоро вратити?

Глас Матвејев. Не знам. Не, неће скоро.

Глас обућара. Па како то? Тако не може. Мени треба паре.

Глас Матвејев. Отишао је, јесам ти рекао, отишао је, на дужност је отишао.

Глас обућара. Хм!... ја будем чекао.

Глас Матвејев. Не може, чујеш ли, не може: одлази! А и ја ћу одмах у варош.

Глас обућара. Мене новаца требају; новаца требају; нећу одлазити.

Глас Матвејев. Хајде, хајде, одлази кад ти се каже!

Глас обућара. Сра-амот, сра-амот! благородан човек, а овако ради! сра-амот...

Глас Матвејев. Ама одлази, бедо! Тек ваљда нећу читав сат с тобом ту разговарати!

Глас обућара. А кад ће буду паре? Кад паре?

Глас Матвејев. Дођи прекосутра.

Глас обућара. У кој време?

Глас Матвејев. У ово исто.

Глас обућара. Збогом.

Глас Матвејев. У здрављу. (Чује се лупа врата која се затварају. Улази Матвеј).

Жазиков (бојажљиво извирује иза заклона). Је л' отишао?

Матвеј. Отишао.

Жазиков. Е, баш добро. Е, баш добро. Видиш ти њега, Немца проклетог! Навалио к'о сивоња на бару: дај паре па дај... Не могу, брате, те Немце очима да видим! А сад иди по шећер.

Матвеј. Ама, Тимофеје Петровићу...

Жазиков. Ништа нећу да знам! Иливаљда мислиш да без чаја данас останем, а? Откуд знаш, ал' чај мораш да ми створиш. Хајд, иди, иди, иди!!! (Матвеј одлази). Ова стара будала, тако ми Бога, ни за шта није. Морам писати у село да ми пошљу каквог другог, дотупавнијег. (Мало поћутавши). А новаца се мора откуд било добавити... Од кога бих само узајмио? Ту је чвор... (Чује се звонце). Ђаво га однео, опет поверилац! А Матвеја сам по шећер послао! (Звонце). Тек ваљда нећу ја томе анатемњаку отварати... (Звонце). Мора да је кредитор какав, бестрага му глава. (Звонце). Гледај га само, стоке једне, како је дрзак!... (Хоће да пође). Не, не иде. А и не пристоји се. (Очајно звоњење). Дабог-дâ — сам себи одзвонио... (Сав се стресе). Изгледа да је откинуо звонце... И како само сме!... Знам, а ако то није био поверилац? Ако је писмоноша са новчаном пошиљком? Не, писмоноша не би тако и толико звонио... Он ће пре још једном навратити. (Улази Матвеј). За име божје, где си толико? Ето су, док ниси ту био, и звонце искидали. Ово већ просто ни на шта не личи. Шта је, јеси л' донео шећер?

Матвеј (вадећи из џепа замотуљак сиве хартије). Ево.

Жазиков. Зар ти је то шећер! (Развија хартију). Па овде су само четири комадића... па и они сви умрљани...

Матвеј. Ама и то сам, баћушка, једва искукао.

Жазиков. Тја, шта да му радимо. Дед овамо тај самовар. (Почиње да пева италијанску арију). Матвеје!

Матвеј. Извол'те.

Жазиков. Матвеје, хоћу да ти сашијем ливреју.

Матвеј. Како год желите.

Жазиков. А шта ти мислиш? Сашићу ти најмодернију ливреју, знаш, онако, сиво-љубичасту, са плавим нараменицама... (Звонце). Их, до ђавола! (Опет бежи за заклон. Матвеј излази).

Глас руског трговца. А је ли, прико, да л' ваш господин још спава?

Глас Матвејев. Не, отишао је.

Глас трговца. Отишао?

Глас Матвејев. Отишао.

Глас трговца. Хм. Гле како је рано устао. А, овај, како стојите са парицама?

Глас Матвејев. У овај мах, морам признати, нема. Али ће их имати.

Глас трговца. Тојест, кад ће их то имати? Ако ће ускоро, онда готово да их очекнем.

Глас Матвејев. Не, не, боље ви навратите опет кроз каква три, четири дана.

Глас трговца. Ја. Значи пара нема?

Глас Матвејев. Нема за сад.

Глас трговца. Па ви не дугујете бог зна ко-

лико... А и ја сам, да речемо, читава једна пенџета исцепао, к вами долазећи.

Глас Матвејев. Тако, кроз једно два дана.

Глас трговца. Тојест, то онда значи у четвртак? Или, зар, да навратим, рецимо, у петак? А можда у суботу, а?

Глас Матвејев. Е, па извол'те, најбоље у суботу.

Глас трговца. Свратићемо у суботу. (После извесног ћутања). А сада баш ни мангуре?

Глас Матвејев. Ни мангуре.

Глас трговца. Ја. Па то, онда, кад да дођем?

Глас Матвејев. Па је л' рекосмо — у суботу.

Глас трговца. Хм... у суботу?... Добро, нек буде, доћи ћемо у суботу. И баш ни пребијене паре сад немате?

Глас Матвејев. О, Боже, па је л' вам кажем — немамо.

Глас трговца. Једно двадесет пет рубљића, а?

Глас Матвејев. Ама, нема, нема, ни пребијене паре нема.

Глас трговца. Па онда макар две десетице.

Глас Матвејев. Ама откуда ми?

Глас трговца. Значи, баш сасвим нема пара?

Глас Матвејев. Нема, нема, нема!

Глас трговца. Па како велите — кад опет да дођем?

Глас Матвејев, У суботу, у суботу.

Глас трговца. А би ли могло бити нешто раније?

Глас Матвејев. Па може и раније, на исто му дође.

Глас трговца. Доћи ћу у петак.

Глас Матвејев. Врло добро.

Глас трговца. А тада ћу моћи добити новац?

Глас Матвејев. Не берите бригу.

Глас трговца. А сад, велите, нема?

Глас Матвејев. Нема, нема.

Глас трговца. Значи, у петак, а?

Глас Матвејев. Да!

Глас трговца. Опет овако, у ово доба?

Глас Матвејев. Да, да.

Глас трговца. Или, можда, да навратим у суботу?

Глас Матвејев. Како год хоћете.

Глас трговца. Значи, навратићемо у суботу, или пак у петак, како нам већ подесније испадне.

Глас Матвејев. Како год хоћете.

Глас трговца. Можда ћу у петак... А сад баш никако не бих могао доћи до новаца?

Глас Матвејев. Ох, боже, боже, ово је да бог сачува!

Глас трговца. Е, онда ћу у суботу. Молим, прошћавајте.

Глас Матвејев. Збогом.

Глас трговца. Збогом остајте. Навратићемо у петак или у суботу, опет у ово доба дана. Молимо,

прошћавајте. (Чује се затварање врата. Улази Матвеј, сав блед и ознојен).

Жазиков (излазећи иза заклона). Како те није срамота! Читав сат се млатиш са том будалом! Ко је то био?

Матвеј. Онај што прави намештај.

Жазиков. Па зар и њему дугујем?

Матвеј. Педесет и две рубље.

Жазиков. Није могуће! А зашто? Писаћи се сто сав расклимао, погледај само. То просто ни на шта не личи. Отсад ћу сав намештај узимати код Гампса. Просто не могу да трпим руску израду. Већ су ми на врх главе дошле те јарчије браде! Јевтино, но труло. (Звонце). Тхи, до сто ђавола, ето опет! Ама они то мени, значи, неће дати ни да радим! Чак ни чај не могу на миру попити! . . . просто ужасно!

(Ишчезава иза заклона. Матвеј одлази у претсобље).

Глас девојке. Је л' код куће ваш господин?

(Жазиков опрезно извирује иза заклона).

Глас Матвејев. Није, отишао је још јутрос.

Жазиков (гласно). Ко је то?

Глас девојке. Па како ви то говорите да није код куће?

Глас Матвејев. Добро, де . . . уђите . . . Шта да радим кад он сам . . .

(Улази девојка од својих седамнаест година, са завежљајем у руци, у простом, пространом огртачу и шеширу).

Жазиков (са љубазним осмехом). Шта желите?

Матвеј. Она долази од праље.

Жазиков (мало збуњен). А! па шта бисте хтели?

Девојка (пружа му рачун). Ево, оволико имам да примим.

Жазиков (равнодушно). А! (Летимично прегледа рачун). Лепо, лепо. Једанаест рубаља и четрдесет копејака. Лепо, лепо. Свратите, молим вас, сутра.

Девојка. Мени је газдарица Арина Матвејевна рекла да данас узмем паре.

Жазиков. Ама ја бих вам и данас дао (с осмехом) и то са највећим задовољством — али немам ситнине, просто баш сасвим немам ситнине.

Девојка. Дајте да разменим, да тркнем до бакалнице.

Жазиков. Не... боље свратите други пут... (играјући се кићанком од собне хаљине) рецимо — сутра, или, ако хоћете, баш и данас, после ручка...

Девојка. Ама не; молим вас да ми сад дате. Грдиће ме Арина Матвејевна.

Жазиков. Ах, како је грозна! Вас грдити — та то је врхунац неправде! Ја чак — просто не разумем... А како се зовете, душице?

Девојка. Матрјона.

Жазиков. Мила Матрјонице, веома ми се свиђате.

Девојка. Ама, не, маните. Молим вас за паре. Ево, по овоме рачуну.

Жазиков. Платићу вам, верујте, све ћу вам

до последње паре платити. Очајан сам... (Чује се звонце). Нек их све ђаво носи! Збогом, мила моја. До сутра, све ћу вам до последње паре исплатити. Довиђења, анђелчићу мој!

Девојка. Ама не, не... (Жазиков нестаје иза заклона).

Матвеј. Ајде, одлази, одлази, голубице. Одлази...

Девојка. Ама Арина Матвејевна ће ме грдити.

Матвеј. Ајде, ајде, одлази! (Изводи је).

Жазиков (виче за Матвејем). Пропусти је на споредан излаз! чујеш ли?... (За себе). Иначе ће се сударити... Их, до врага! До сто ђавола!... А просто је дивна, виле је однеле! Мораћемо некако... онако... (Звонце. Жазиков се крије иза заклона).

Промукао и груб глас (у претсобљу). Је л' код куће?

Глас Матвејев (бојажљиво). Не, није.

Глас непознатог. Ама лажеш?

Глас Матвејев. Тако ми бога.

Глас непознатог. Ама шта мисли тај твој вајни господин? Је л' се он то шегачи са мном, шта ли? Јесам ли ја његов измећар, а? Ја му дао паре па сад ја сваки дан да трчим по њих. Дај ми перо и хартије, да му напишем неколико речи.

Глас Матвејев. Изво л'те!

Глас непознатог. Скидај ми бунду, матора несрећо.

(Улази непознати, човек високога раста, гојазан, са црним залисцима. Матвеј му доноси парче хартије

и перо. Непознати седа за сто, мумла и пише. Иза заклона нема тишина).

Непознати (устајући). Ето, то да му даш, том твом господину. Јеси л' разумео?

Матвеј. Разумем.

Непознати. И реци му, твоме господину, да ја не знам за шалу. Поднећу тужбу: у бајбок ћу да стрпам твога господина. Показаћу ја њему, твоме господину! (Одлази. У претсобљу лупа, навлачећи каљаче. Врата се затварају. Два минута доцније излази иза заклона Жазиков).

Жазиков (с негодовањем). Нитков један! Хтео би, човек, да ме заплаши, а? Извинићеш, братац, кратак си ти за то! Још ти мене, братац, не познајеш! (Чита писмо). Нитков, нитков један, нитков најниже врсте! (Цепа писмо на ситну парчад). Груба, неуљудна сељачина! Него, уосталом, тако ми и треба! Шта је мени требало да се везујем са таквим... Гле га само, молим те, како се развикао! (Хода узбуђено по соби). Ту се морају предузети одлучне мере... (Чује се звонце). Ох, Боже мој, Боже... (Опет га нестаје иза заклона).

Глас Матвејев (у претсобљу). Шта хоћеш?

Други глас. Ама јучер сам возио њихову милост...

Глас Матвејев. Куда си га возио?

Други глас. На Подјаческу сам их возио, па после на Песак.

Глас Матвејев. Но, па шта сад хоћеш?

Други глас. Па ето, рекао ми да дођем данас по паре.

Глас Матвејев. А колико има да добијеш?

Други глас. Три гривењика.

Глас Матвејев. Лепо, дођи сутра.

Други глас (после извесног ћутања). Разумем.

Жазиков (излазећи иза заклона). Да... видим да су ми паре потребне, чак су ми просто неопходне. — Матвеје! (Улази Матвеј). Знаш ли где станује генерал Шенцељ?

Матвеј. Знам.

Жазиков. Одмах ћеш му сад однети писмо од мене. Одлази. Позваћу те. (Седа за сто и пише). Ала су грозна ова пера! Мораћу их у енглеској радњи купити... (Чита гласно). „Ваше превасходство, дозволите ми да прибегнем к вама са покорном (поправља се) препокорном молбом: да ли бисте ми могли дати на зајам на неколико дана триста рубаља? Необично ми је непријатно да вас узнемиравам, али се уздам у вашу снисходљивост. Од своје стране бићу вам изванредно благодаран — и неизоставно ћу вам о року новце у потпуности вратити. Остајем искрено и душом одани вам..." Изгледа да није лоше? Малко је фамилијарно, али не мари. Ипак показује извесну самосталност, одлучност... Него! Нисам ја нека фукара, до сто ђавола! Ја сам властелин! Хоће л' моћи што бити од овог? Матвеје!... (Улази Матвеј). На — носи. Само, молим те, немој да се замајеш, враћај се што пре. Та он станује на два корака одавде.

М а т в е ј (одлазећи). А што да се мајем?

Ж а з и к о в. Па, испашће ваљда нешто. Све ми се чини да ће дати. Добар је човек, а и воли ме. Гле, а чај још ни досад нисам попио. Јамачно се охладио. (Пије). Наравно да се охладио. Али шта сад да му радим. (После извесног ћутања). Ипак би требало да почнем какав посао ... Не, не могу ... причекаћу Матвеја. Ваљда ће ми донети колико-толико? Да, а ако га не затекне код куће? Колико је то часова? (Прилази к часовнику). Пола дванаест. (Замисли се). Да л' да покушам да што напишем? Али шта да пишем? (Леже на софу). Не ваља! (Уздрхти). Матвеје?... Не, нема га још ... (Почиње декламовати).

Да тужне помисли, како је залуд
Младост нам била дата...

Да, збиља тужно; Пушкин је велики песник. Што ли то нема Матвеја? (Замисли се). А ако ћемо по души да говоримо, погрешио сам што не ступих у војску. Прво и прво, ипак је боље, а друго — ја то осећам, имам смисла за тактику, имам ... Али сад — беше му! Сад већ ... извини, Тимофеје Петровићу ... било па није. (Улази Матвеј. Жазиков се баца главом у јастуке, затвара очи рукама и виче). Добро, добро, знам већ, знам, знам ... Ниси га затекао код куће? Је л', ниси га затекао код куће?... дед' говори, брже! ...

М а т в е ј. Ма не! Затекао сам га.

Ж а з и к о в (дижући главу). А, затекао си га! ... Па?... Јеси л' добио одговор?

Матвеј. Наравно да сам добио.

Жазиков (окрећући главу у страну и пружајући руку). Дај, дај... (пипа писмо). Ех, танко некако. (Приноси писмо пред зачкиљене очи). Дакле! (Отвара очи). Па ово је моје писмо!

Матвеј. На вашем писму је изволео дописати.

Жазиков. А, разумем, разумем! Одбијање... Стока једна! Не могу тај његов одговор ни да читам. (Баца писмо). Знам већ шта у њему стоји... (Диже писмо). Ипак, боље да прочитам; можда ме баш не одбија сасвим... можда ставља у изглед... (Матвеју). Је ли, је л' ти он лично вратио писмо?

Матвеј. Не, по момку је послао.

Жазиков. Хм... Па да прочитамо, није друге. (Чита и иронично се осмехује). Красан си ми, красан... „Љубазни Тимофеје Петровићу, никако не могу да задовољим вашу молбу. Уосталом, остајем..." Уосталом, остајеш! Ето ти те такозване благонаклоности! Ето ти пријатних односа, ето их! (Баца писмо). Ђаво да их све носи!

Матвеј (с уздахом). Незгодан нам некако испао овај дан!

Жазиков. Шта је, ти ли ћеш сад ту да ми филозофираш! Ајде, губи се што пре. Ваља ми да почнем радити, разумеш ли? (Матвеј излази. Жазиков се шета по соби). Мука, мука... Шта сад да радим? (Седа за сто). Треба ли да се латим посла? (Тегли се, узима француски роман, отвара га насумце и почиње да чита. Улази Матвеј).

Матвеј (полугласно). Тимофеје Петровићу...

Жазиков. Шта је опет сад?

Матвеј (полугласно). Дошао човек из Наумова.

Жазиков (шапатом). Сидор?

Матвеј (исто тако). Да, Сидор.

Жазиков (исто тако). А што је дошао?

Матвеј (исто тако). Каже да му, вели, паре требају. Господин му одлази на село па и њега са собом води, те је дошао да моли паре.

Жазиков (исто тако). А колико сам му дужан?

Матвеј (исто тако). Па с интересом ће да се накупи око каквих пет стотина рубаља!

Жазиков (исто тако). Јеси ли му рекао да сам код куће?

Матвеј (исто тако). Боже сачувај.

Жазиков (исто тако). Добро, добро. Само, како то да нисам чуо звонцета?

Матвеј (исто тако). Па дошао је на задње степенице.

Жазиков (шапатом али љутито). А што да ти се вуцарају по задњим степеницама? Откуд да знају за задњи улаз? Тако ће они мене, брате, једног дана и покрасти? То је крајњи неред! то нећу да трпим! За то је ту главно степениште...

Матвеј (непрестано шапатом). Разумем. Сад ћу га отправити. Само ето, он непрестано пита кад ће моћи да дође по паре.

Жазиков (непрестано исто тако). Кад... кад... ...тамо, кроз недељу дана...

Матвеј (исто тако). Разумем. Само ви ћете

му, баћушка Тимофеје Петровићу, наравно, дати нешто, ако будете при парама?...

Жазиков. Ама шта он теби пада — род неки, ил' кум?

Матвеј. Да, кум.

Жазиков. А-а, зато ли се ти толико за њега заузимаш?... Ајде, одлази, одлази... добро, де; платићу... одлази. (Матвеј излази). Сви они у једну тикву дувају... знам их ја добро... сорта је то таква... (Опет се хвата француске књиге, па наједном диже главу). А његово превасходство... а? Зар бих се могао томе надати? Ето ти га на: бајаги пријатељ мога оца и стари колега из службе!... (Устаје, прилази огледалу и пева).

Устукните, узбуђене страсти,
Успавај се, безнадно срдашце...

Него, треба да се ради. (Опет седа за сто). Да, треба. (Улази Матвеј). Јеси ли то ти, Матвеје?

Матвеј. Ја.

Жазиков. Шта је ново?

Матвеј. Ама дошао неки псар. Пита за вас. Каз'ли сте му, вели, као пре три дана, да вам дође у стан.

Жазиков. Аха! Тачно, тачно, тачно... Па шта, је л' довео псето?

Матвеј. Довео је.

Жазиков. Ах! дај да га видим!... Реци му да уђе... Препеличар?... ах!... Уђи, мили мој, уђи!...

(Улази човек у фризовом шињелу од грубог вуненог чупавог сукна, с подвезаним образом. У поводу држи старо, крмељиво псето).

Жазиков (разгледа псето кроз лорњет). Како се зове?

Човек (сипљивим и потмулим гласом). Миндор. (Псето бојажљиво погледа на свога господара и дрхтаво помахује својим кусим репом).

Жазиков. А вреди л' што то псето?

Човек. Не мож' бити боље. Иси, Миндор!

Жазиков. А зна ли да доноси?

Човек. Како да не зна! (Извлачи капу испод мишке и баца је на под). Миндор, апорт! (Псето му доноси капу).

Жазиков. Добро, добро. А какво је у лову?

Човек. Првокласно... Пст, Миндор, ва куше!

Жазиков. А је л' старо?

Човек. Сад му је трећа јесен почела. Куда, куда ћеш? (Цима га за узицу).

Жазиков. Добро, а шта иштеш за њега?

Човек. Не могу ниже од педесет рубаља.

Жазиков. Не говори којешта! Доста ће ти бити тридесет.

Човек. Не, не могу. И онако сам ниску цену казао.

Жазиков. Добро, ево додаћу ти још једну.

(Матвејево лице изражава велику бригу).

Човек. Не, господине, никако не иде.

Жазиков. Е, онда иди до врага... а од какве је расе?

Човек. Раса — да не може бити бoља.

Жазиков. Добра, велиш, раса?

Човек. Ма ми другачије псе и не држимо.

Жазиков. А велиш, баш не држите?

Човек. А на што да их држимо?

Жазиков (Матвеју). Није рђав кер, а? Како се теби чини?

Матвеј (кроз зубе). Није рђав.

Жазиков. Дакле?... Хоћеш ли тридесет пет рубаља?

Човек. Последња цена — четрдесет рубаља. Ето, извол'те — даћу вам га за четрдесет рубаља.

Жазиков. Не, не, ни да чујем.

Човек. Најзад, нек вам буде! Узмите га за тридесет пет.

Жазиков. Одмах си требао тако. А добар кер?

Човек. Ама то вам је кер, баћушка, да га таквог у целој вароши наћи нећете.

Жазиков (са извесном збуњеношћу). Него видиш, прикане: ја имам сад новаца, — само што су ми они потребни за другу једну, разумеш ли, набавку... те стога наиђи сутра, тако — у исто ово доба, разумеш? — или прекосутра можда, само што раније.

Човек. Па... молим вас мало капаре... а кера ћу да вам оставим.

Жазиков. Не, брате, не могу.

Човек. Молим вас макар једну рубљицу.

Жазиков. Не, волијем да ти све паре одједном исплатим.

Човек (прилазећи к вратима). Чујте, господине... Дајте ми новац одмах, па ето вам га за тридесет рубаља.

Жазиков. Не, сад не могу.

Човек. Добро, дајте двадесет пет рубаља.

Жазиков. Немогућно ми је сад, драги мој, савршено ми је немогућно.

Човек. Е па лепо — хоћете л' за два'ест рубаља?

Жазиков. Да чудна човека! Чујеш ли кад ти се каже да је немогућно!

Човек (одлазећи). Иси, Миндор, иси! (Горко се осмехује). Види се, ваше благородије, да ви уопште никад пара ни видели нисте... Иси, цуцак, иси!

Жазиков. Како смеш ти...

Човек. А овамо ме још зове да му у стан дођем!... Иси!...

Жазиков. Вуци се напоље, безобразниче! Матвеје, терај га! за јаку, па напоље с њим!

Човек. Де, де, полако само... Умем ја и сам изаћи...

Жазиков. Матвеје, наређујем ти...

Човек (у претсобљу). Покушај само, дртино матора!...

(Матвеј излази за њим).

Жазиков (виче за њим). Терај га, у главу га удри!... Вуци се, вуци ми се с очију!... (Почиње да хода по соби). Стока једна геачка!... А ни кер му, канда, ни по паре не вреди. Баш ми је мило што га нисам купио. Само, он не сме да је дрзак! не сме

да је дрзак! (Седа на диван). Кад погледам, заиста, незгодан ми овај дан испао! Јер ето, од јутрос нисам још ништа урадио... а ни новаца нисам добавио. Међутим, новац ми је потребан, веома ми је сад потребан... Матвеје!

Матвеј (улазећи). Извол'те.

Жазиков. Однећеш писмо од мене Криницину.

Матвеј. Разумем.

Жазиков. Матвеје!

Матвеј. Шта заповедате?

Жазиков. А шта мислиш, хоће л' ми дати он новаца?

Матвеј. Не, Тимофеје Петровићу, неће вам дати.

Жазиков. Море, даће! (Цмокне језиком). Само ћеш видети да ће дати!

Матвеј. Неће дати, Тимофеје Петровићу.

Жазиков. А зашто, зашто да не да?

Матвеј (после извесног ћутања). Тимофеје Петровићу, дозволите ми, старој будали, да и ја нешто рекнем.

Жазиков. Говори.

Матвеј (накашљује се). Тимофеје Петровићу! Дозволите ми да вам саопштим: рђаво, рђаво, тојест, ви овде изволевате живети. Ви сте, баћушка, природан наш господар. Ви сте, баћушка, властелин-коленовић. Шта ће вама да живите у вароши — у оскудици и у бригама. Имамо ми, баћушка, породично имање, ви то и сами изволевате знати. Мајчица ваша, милошћу божјом, изволева се у потпуном здрављу

находити — па ето, што не бисте ви к њој отишли на живовање — у своје, у рођено гнездо.

Ж а з и к о в. Да ниси од матере писмо добио, а? Све њеним речима, види се, певаш?

М а т в е ј. Од госпође сам писмо, доиста, добио. Удостојила ме, морам признати. И о вашем здрављу сам јој отписао, јер ми је тако изволела наредити, све до ситница. Известићу вас, Тимофеје Петровићу, да се они због вас изволевају бригом морити. Овамо је изволела писати: Ти ми, вели, све напиши, све, шта ради, ко му долази, где он одлази, све ми, вели, опиши. Изволева ми претити да ћеш, вели, под гнев мој допасти и љута ћу, вели, на тебе бити, ако ми не опишеш. Ти, вели, реци Тимофеју Петровићу, да се његова родитељка изводева због њега у бригу бацати — баш тако стоји записано: родитељка, и, вели, додај да се у служби не налази, него, реци му, живи у Петрограду и само новце траћи. На шта је то налик? Ето како му је то.

Ж а з и к о в (са усиљеним осмехом). Добро, а шта си ти њој отписао?

М а т в е ј. Известио сам госпођу да је, реко', милошћу божјом, стање уопште благополучно. А о чему ми је изволела писати, то ћу ја све у потпуности извршити и Тимофеју Петровићу ћу саопштити, и госпођу ћу известити. Ех, Тимофеје Петровићу, Тимофеје Петровићу! Што не одете, болан, у Сичовку, па да тамо за три света заживите, властеоску кућицу да господарски заснујете, домаћицу себи. . . Зар вам је ово овде, баћушка, живот? Ви овде од сваког

звонцета, као какав зечић, презате, стално сте без пара, па и не храните се љуцки.

Жазиков. Не, на селу је досадно. Суседи су ми све неки необразовани грмаљи... А госпођице знају само очи да бече и да се презнојавају од страха кад човек почне с њима да разговара...

Матвеј. Ех, Тимофеје Петровићу! а зар су овдашње боље? А и каква су вам та господа што овде долазе к вама? Тако ми бога, нема човек на шта да погледа. Све некакав народ ситан, жгољав, болестан, — кашљу, боже ме 'прости, као овце. А код нас, код нас!? И то још сад, ако ћемо по души, и није као некад што је било. Не, бога ми! Дед ваш, вечна му памет, Тимофеј Лукић, био је растом за подруг човека висок, а кад се изволи ражљутити, па викне оном пустом гласином, а ти само гледаш — како би ма под земљу штукнуо. Вала, ако је ко био господин, тај је баш био господин! Али ако си му се допао, ил' онако, ако му добро расположење наиђе, онда те просто заспе милоштом и поклонима. А домаћица му, стара наша госпођа, — ех, како је то била добра душа.

Жазиков. Само што ја, и поред свега тога, нећу у село: полудео бих тамо од досаде.

Матвеј. Али пара ћете имати, баћушка Тимофеје Петровићу! А овде ето, на пример, узмите само мене, слугу вашега: наравно, ко сам ја! Па ипак, незгодно је. Ево, изволите само погледати (шири скутове од кафтана): једино ове чакшире што ми вреде. А у селу — права благодат! Топле одаје, спа-

вај ако ’ћеш васцели дан, једи кол’ко ти срце иште... А овде, рећи ћу вам, ни једном се још нисам к’о човек најео. Па ондак лов, баћушка, лов на зечеве, па на лисице? А и мајчицу вашу, Василису Сергејевну, не би лоше било умирити под старост.

Жазиков. Ама ја бих, готово, и пошао на село. Само ево у чему је невоља: неће ме оданде после пустити. Просто ће бити немогуће ишчупати се оданде. Па ће ме, поврх свега, још и оженити!

Матвеј. Нек вам је срећно и берићетно, баћушка, ако вас ожене! Куд ћете лепше!

Жазиков. Не, не, о томе ми никако не говори; никако ми о томе не говори.

Матвеј. Наравно, биће како ви рекнете. Али, на прилику, овде, Тимофеје Петровићу, опетака ћу вам рећи: овде мени душа није на месту. Јер, не дај боже, да нам каква битанга што украде — пропао сам! потпуно сам пропао: што нисам сачувао господско добро. А како да га сачувам? Оно, наравно, то ми је мој посао као слузи. Никуд се не мрдам... седим у претсобљу од јутра до мрака... али ипак није то оно, што на селу. Никако ми није мирно на души. Чак ме по неки пут и дрхтавица обузме: седим тако па се тресем, богу се само молим. Преко дан не могу ни да продремам! И какав је само народ овденака? Ни труни уважавања и покорности немају; сељак и геак, као и ја што сам, ал’ диго нос, па ко је — он је! ничег се на свету не боји; „сламу једе а рже”. Иде, лепо звера око себе, баш као да није ништа крив. А овамо, све сама битанга и лопужа преиспод-

ња! Некога, као да, прости Господе, откад се родио, нико ничему није учио ни упућивао. Зар је ово овде неки живот, Тимофеје Петровићу, ако бога верујете? Зар је тако на селу? Какво је тамо поштовање, уважавање, лепота! Милостиви наш, хранитељу наш, послушајте мене, стару будалу! Ја сам и деду вашег служио, и оца вашег, и мајчицу. Шта ја све у своме веку нисам видео: Талијанце сам видео, и Немце, и Французе из Одесте — све сам их видео! Свугде сам био! Али нигде нисам нашао да је боље но у нашем селу! Па, послушајте мене, старца! (Чује се звонце). Па ето, опет, Тимофеје Петровићу, опет сте се од стра' уздрхтали... ето!

Жазиков. Ајде, ајде, иди, отвори... (Матвеј излази, Жазиков остаје непокретан и не одлази иза заклона).

Глас. М'сје Жазикоф?

Матвеј (иза сцене). Кога тражиш?

Глас. М'сје Жазикоф?

Матвеј (иза сцене). Нема га код куће.

Глас (с чуђењем). Нема? Коман нема? сакредје!

Матвеј (иза сцене). Ама ко си, бре, ти?

Глас. Воала ма карт, воала ма карт!

Матвеј (иза сцене). Гуске би те разумеле... (Врата се затварају, Матвеј улази и подноси Жазикову картицу).

Жазиков (не гледајући је). Знам, знам ко је то био... Живописац, Француз... био сам му наредио да дође данас ради мојег портрета... уосталом, свеједно, не мари... Ипак, треба да пишем Криницину.

Тежак положај. (Седа за сто и пише. Затим устаје, прилази к окну и чита полугласно). „Драги Феђа, извуци друга из невоље, не дозволи му да пропадне у цвету младости, пошљи једно 250 рубаља или макар и 200. Новац можеш предати доносиоцу. А ја ћу ти, брате, бити благодаран до гроба. Молим те, Феђа, не одреци ми. Буди ми отац и добротвор. Твој итд.” Изгледа да није рђаво? Е, ево ти, Матвеје, писмо. Узми фијакер. (Видећи да Матвеј хоће да примети). Ама узми тог истог фијакеристу коме сам већ и иначе дужан. Он нас зна — возиће те на почек. Дакле, молим те, предај писмо и моли одговор, — јеси л' чуо, неизоставно моли одговор!

Матвеј. Разумем.

Жазиков. Ајде, Матвеје, иди! нек ти да Бог среће и успеха. Одлази. (Матвеј одлази). Него, ђаво да га носи, ако се онако поштено узме, онда је Матвеј у праву. Допадају ми се његове просте али стварне примедбе. Збиља, — па и јесте у селу боље. Нарочито лети. А осим тога, волим руску природу. А најзад, преко зиме може човек опет до Петрограда. Истина је да су нам суседи већим делом народ необразован, — али има међу њима и добрих и умних људи. Са по којим од њих пријатно је чак и поразговарати. Просто га неприметно развијаш, упућујеш га... дивота! тако да на тај начин чак и корисна делатност може да се спроводи. А што се тиче девојака — зна се већ: свако девојче ти је мек восак: гради од ње што ти је воља. (Шета се по соби). Само једно на селу не ваља, мора се признати...

Сиротињу тамо неку видети, насиље... то је тешко за човека мојих идеја и погледа... Збиља, врло непријатно. Е, али зато јахање, лов, много уживања, мора се признати... (Замисли се). — Ипак ћу морати да наручим себи одело... да накупујем машни... треба предузети све што је потребно. Па треба ловачку блузу сашити. А штета што нисам данас оног кера узео. Баш би ми добро дошао. Него, набавићу другог. Могао бих што више књига са собом да понесем. А ја сâм, лично, да пишем онако нешто ново, тако нешто што још никоме није на памет падало... Све је то доста пријатно. А зими не бих хтео остајати у селу. Али и ко ме то присиљава да живим зими у селу? Не, има право Матвеј, има право... не треба старе људе презирати. Знају они по неки пут... ја шта! А, опет, с друге стране, и с матером треба да се видим. Јер, најзад, она ће ми паре дати. Мало ће да затеже, али ће дати. ...Да, отићи ћу у село. (Прилази к прозору). Само, како ли ће ми бити да се растанем од Петрограда? Збогом, Петрограде, збогом престоницо! Збогом, збогом остај и ти, Вериђка! Веруј да се никако нисам надао овако брзом растанку! (Уздише). И зар мало ја остављам овде разнога... (Опет уздахне). И дугове ћу своје исплатити. Поћи ћу! Неизоставно, неизоставно ћу поћи!... (Чује се звонце). Их, до ђавола, опет нема Матвеја! Где се само толико задржао? (Звонце). А! изгледа да ово није поверилац, некако не звони онако, а, осим тога, није му ни време! (Звонце). Идем да отворим... Дед,

храбрије! којешта! па ја сад у село одлазим. (Одлази у претсобље. Чује се цмакање и усклици). Василије Васиљевићу! Јесте л' ви то? Откуд тако? (Медвеђи глас одговара: „Ја... ја"). Скините бунду па изволʼте у собу. (Улазе Жазиков и Василије Васиљевић Блинов, сеоски властелин са огромним фарбаним брковима и поднадулим лицем).

Жазиков (са пријатним осмехом). Па јесте ли одавно већ до нас изволели, премили Василије Васиљевићу? Како ми је мило! како ми је мило!... Седите, та седите... Ево овде, у ову наслоњачу, овде ће вам бити удобније. Ох, Боже, да знате само како ми је мило, та очима својим не верујем!

Блинов (седа). Пусти ме да одахнем. (Брише зној са чела). Е, брате високо станујеш... Ух!

Жазиков. Одахните, Василије Васиљевићу, одахните само... Ох, Боже, колико се радујем! како сам вам благодаран. А где сте изволели одсести?

Блинов. Код „Лондона".

Жазиков. А јесте л' давно изволели допутовати?

Блинов. Синоћ. Али пут што је! Неке опасне рупчаге и думаче — да Бог сачува!

Жазиков. Нисте требали да се узнемиравате, Василије Васиљевићу. Нисте требали данас излазити... Требало је да се одморите од пута... могли сте да пошљете до мене...

Блинов. Ех, којешта! Ваљда сам ја нека снаша! (Гледа око себе и ослања се песницама о колена). Него, тескобно ти ту живиш. Поздравила те твоја

старка. Вели да си је заборавио. Него, женска је страна — сигурно није тако.

Жазиков. Значи, мама ми је здрава,

Блинов. Добро је... жива је.

Жазиков. А како су ваши?

Блинов. И они су добро.

Жазиков. А јесте ли нам на дуго изволели доћи?

Блинов. Ђаво ће га знати! дошао сам послом.

Жазиков (са саучешћем). Послом?

Блинов. А који би ме враг иначе амо довукао? Мени је и код куће добро. Него ето, нашао се један несретник сусед — у парницу ме увукао, не било га!...

Жазиков. Није могуће?

Блинов. Увукао ме, ја шта. Али ћу ја њему... несретнику! А ти си у служби, а?

Жазиков. Не, за сад нисам, али...

Блинов. Тим боље. Помагаћеш ми, документа ћеш преписивати, молбе ћеш подносити, трчати...

Жазиков. За нарочиту ћу срећу то сматрати, Василије Васиљевићу...

Блинов. Наравно... наравно. (Зауставља се и гледа право у очи Жазикову). Дај-дер ми вотке, — нешто сам прозебао.

Жазиков. (узврда се). Вотке... Их, ала ми је криво! Немам у кући вотке, а и слугу сам послао од куће...

Блинов. Немаш у кући вотке? Е, брајко, ниси

се на оца уметнуо. (Видећи да се Жазиков и даље врти). Ама не треба... можемо и без ње.

Жазиков. Сад ће се мој слуга вратити...

Блинов. Потревио се тај сусед, да те бог сачува!... некакав мајор у оставци... па ми вели: међа! а међника нигде нема. Какви међници, кажем ја, где су међници? (Жазиков слуша са пажњом пуном саучешћа и понизности). Моје имање — зар имање није моје? није моје? а он, не било га, непрестано своје раднике на моје имање шиље, — шиље само своје. Е, а мој надзорник, наравно, за своје, — у господско, вели, не дирај. А они ти се окомише на њега, те још како! А? Зар да се бијемо? Па то су они почели да се бију. Ем оре туђе, ем се још и бије. Не, рекох, баталите! И ту им, право да ти кажем, и ја показах песницу. А они се, испрва, знаш, овај, повукоше. Кад, једног дана, гледам ја: јаше, на глави му шубара, настојник, — вели: не изволевајте, вели, кривду чинити, а ја њега, овај, пљас по зубима. Једни за једног, други за другог — изроди се чудо и сијасет. А сусед онда, црк'о да бог да, на суд, па тужбу. Кидис'о, вели, на моје људе моткама, читаву битку заподео, а повр' тога још и земљу ми преотео — а? Ах, врат сломио — ја му земљу преотео! Зар своје добро, па „преотео"? Шта на то кажеш?! Те тако дође и суд; те сведоке из села, овамо, онамо — почесмо к'о жути мрави да се корњемо! Он тужбу, а ја жалбу. Паде пресуда, па у моју корист изгледа да је била. Али Пафнутјев, подлац ниједан, поквари. Ја онда пуф па молбу у губернију. А он, несретник,

седе у кола па догура право овамо. Чекај, братац, велим, нисмо ни ми весло сисали, те ти седнем и ја, и ево ме! Ето каквог несретника суседа имам!

Жазиков. Ама шта кажете! ала је то непријатно!

Блинов. Ето, тако ти је то испало! А ти, како си? Јеси л' здраво?

Жазиков. Хвала богу, Василије Васиљевићу, хвала богу, не могу да се пожалим.

Блинов. А идеш ли у позориште?

Жазиков. Идем, наравно. Доста често.

Блинов. Чуј! одведи и мене у позориште.

Жазиков. Са великим задовољством, Василије Васиљевићу, са нарочитим задовољством.

Блинов. На трагедију, овај, на трагедију ме води. И то, знаш, на неку руску, појачу, чвршћу, онако, што жешћу.

Жазиков. Хвала богу, Василије Васиљевићу, драге воље.

Блинов. А где ћеш данас ручати?

Жазиков. Ја, чико? Где год ви желите.

Блинов. Одведи ме у ресторан, али у неки добар, онако, знаш. Ја ти, брате, волим, знаш. . . (Смеје се). А да немаш што да се човек прихвати? а?

Жазиков. Верујте да сам просто очајан. . .

Блинов (уносећи му се погледом у лице). Слушај ти, Тимоша. . .

Жазиков. Изволʼте?

Блинов. Имаш ли ти пара?

Жазиков. Имам, имам. . . Имам ја пара.

Блинов. А ја сам, видиш, мислио да ти — овај... Па како то да немаш баш ничег што би човек под зуб могао метнути? а?

Жазиков. Ето, тако се некако десило, а осим тога ни слуга ми није ту... просто не могу да схватим куд се део!

Блинов. Доћи ће, не бој се... А хоћеш ли скоро ручати?

Жазиков. А што питате?

Блинов. Ама овако с пута, па ми се скоро смучило, колико сам загладнио! А после на трагедију да ме водиш. Каратигина[1] ми покажи, јеси ли чуо?

Жазиков. Ама неизоставно.

Блинов. Е, а сад, дед' облачи се, — хајдемо на ручак.

Жазиков. Молим, Василије Васиљевићу, ево одмах.

Блинов. Тимоша! Еј, Тимоша!

Жазиков. Изволʼте?

Блинов. А причају да овде код вас мамзелке стојећки јашу на коњима... а?... је л' истина то?

Жазиков. А!... То је у циркусу... Него како, наравно да јашу.

Блинов. Значи, баш јашу? А јесу л' згодне?

Жазиков. Па... згодне су.

Блинов. Мора да су позамашне?

Жазиков. Па и нису много.

Блинов. Ех?... Него, ипак, показаћеш ми их.

[1] Чувени глумац трагичар. — Прим. прев.

Жазиков. Молим, молим... (Чује се звонце).

Жазиков (збуњено). То је неко код мене... (Одлази у претсобље и отвара врата. Чује се његов глас: „а, уђите").

(Улази момак са свијеним омотом.)

Блинов. Ви сте, канда, из литографије, а?

Момак. Сасвим тачно. Донео сам слике.

Жазиков. Какве слике?

Момак. Па оне што сте јуче изволели изабрати.

Жазиков. Ах, јест! А јесте ли донели рачун?

Момак. Донео сам.

Жазиков (узима рачун и одлази к прозору). Одмах... одмах...

Блинов (момку). Јеси ли ти, братац, овдашњи?

Момак (са извесним чуђењем). Овдашњи.

Блинов. А чији си ти?[1]

Момак. Господина Куропљохина.

Блинов. Јеси л' на оброку[2]?

Момак. Јесам.

Блинов. А кол'ко плаћаш годишње?

Момак. Сто рубаља...

[1] „А чији си ти?" У времену кад је Тургењев овај комад писао (1845 год.), у Русији је још постојало тзв. „крепосно право": огроман део руског становништва био је роб племићу властелину. Горње питање Блиновљево у ствари значи: „А чији си ти роб?" — Прим. прев.

[2] Властела је неке своје робове пуштала на условну слободу, с тим да ови плаћају паушални годишњи откуп — оброк. — Прим. прев.

Блинов. Значи, на пачпорту[1] живиш?

Момак. На пачпорту.

Блинов. На годишњем?

Момак. Јесте.

Блинов. И — живиш, а?

Момак. Живим, полагацко.

Блинов. Па полагацко је, братац мој, и боље.

Момак (кроз зубе). Јес', јес'.

Блинов. А како ти беше име?

Момак. Кузма.

Блинов. Хм!...

Жазиков (прилазећи Блинову). Мили Василије Васиљевићу, верујте ми, страшно ми је непријатно... а и незгодно је да вам човек досађује... али... да ли бисте ми могли дати тако, једно... двадесетак рубаља на зајам, на два дана, не на дуже...

Блинов. А ти малочас рече да имаш пара?

Жазиков. Оно, тачно је да имам пара. Ако баш хоћете, имам их... само што морам да платим кирију, па, ето...

Блинов. Молим те, ево ти. (Вади маслен буђелар). Колико хоћеш? Стотинарку ли, или две?

Жазиков. Оно, мени сад стварно треба двадесет рубаља. Али, кад сте већ тако добри, онда бих вас молио за једно сто десет или сто петнаест рубаља у банкнотама...

[1] Полуслободни робови, који су плаћали своју релативну слободу оброком, добијали су за време трајања те своје „слободе" нарочиту исправу, паспор (passeport), која је у народном језику гласила: пачпорт. — Прим. прев.

Блинов. Ево ти двеста.

Жазиков. Веома, веома вам благодарим... а сутра ћу вам целу ову суму у потпуности вратити, или најдаље прекосутра... (Обраћајући се момку). Ево ти, драги мој. Опет ћу данас навратити до вас, изабраћу још нешто.

Момак. Покорно благодарим. (Одлази).

Блинов. Е, хајдемо сад на ручак.

Жазиков. Хајдемо, чико, хајдемо. Одвешћу вас код Сен-Жоржа и таквим ћу вас шампањцем почастити...

Блинов. А има ли тај твој Жорж оргуље?

Жазиков. Не, оргуље нема.

Блинов. Е, онда нек иде с милим богом. Води ти мене у локал с оргуљама.

Жазиков. Врло добро. (Улази Матвеј). А, јеси л' се вратио! Шта је било, јеси ли га затекао?

Матвеј. Затекао сам га и одговор сам добио.

Жазиков (узима писамце и нехатно га чита). Наравно, знао сам ја то!

Матвеј (Блинову). Здраво да сте, баћушка Василије Васиљевићу, дозволите ручицу.

Блинов (пружа му руку). Здраво, братац.

Матвеј (клања се). Како се изволевати осећати, баћушка?

Блинов. Добро.

Матвеј. Нека је хвала милостивом Богу.

Жазиков (баца писамце на под). Одвратан народ! Матвеје! Дед, да се обучем.

Матвеј. Хоћете ли лакиране ципеле изволети обути?

Жазиков. Свеједно које...

Блинов. Па зар ниси већ обучен? Навуци-дер кафтан, па си готов.

Жазиков. Право кажете! Хајдемо.

Блинов. Хајдемо. А трагедију неизоставно да ми покажеш, и мамзелке...

Матвеј (тихо на ухо Жазикову). А шта је, баћушка, са селом? када ћемо?

Жазиков (одлазећи с Блиновим). Шта ти сад на ум паде? Нек ђаво носи то твоје село... (Одлазе).

Матвеј (уздишући). Ех, не ваља нам посао! (Гледа за Блиновим и уздише). Где ли си, златно некадашње временце! Затрло се и ишчезло, властеоско племенце! (Одлази у претсобље).

1845.

Где је танко, тамо се и кида

Комедија у једном чину.

— Превео Радивоје Ј. Максимовић —

ЛИЦА:

Ана Васиљевна Либанова, властеока, 40 година.

Вера Николајевна, њена кћи, 19 година.

M-lle Bienaimé, дружбеница и гувернанта, 42 године.

Варвара Ивановна Морозова, рођака Либанове, 45 година.

Владимир Петровић Станицин, сусед, 28 година.

Евгеније Андрејевић Горски, сусед, 26 година.

Иван Павлић Мухин, сусед, 30 година.

Капетан Чуханов, 50 година.

Настојник.

Слуга.

Радња се дешава у селу г-ђе Либанове.

Сцена претставља салон богате властеоске куће. У среди — врата у трпезарију, с десна — у салон, с лева стаклена врата ка врту. По зидовима висе портрети, на авансцени сто, прекривен новинама. Клавир, неколико наслоњача. Нешто у позадини, кинески билијар. У углу велик зидни часовник.

Горски (улази). Шта! Зар никог нема? тим боље... Колико је то часова?... Пола десет... (После кратког размишљања). Данас је — одлучујући дан... Да... да... (Прилази к столу, узима новине и седа). Journal des Débats, од трећег априла по новом календару, а данас смо у јулу... хм!... Да видимо шта има ново... (Почиње да чита. Из трпезарије долази Мухин. Горски се брзо осврће). Гле, гле, гле... Мухин! Откуд ти? Кад си стигао?

Мухин. Ноћас, а пошао сам из вароши синоћ у шест. Мој кочијаш залутао.

Горски. Нисам ни знао да се ти знаш са M-me de Libanoff.

Мухин. Доиста ми је ово први пут што сам овде. Претставили су ме M-me de Libanoff, како ти то кажеш, на балу код губернатора. Играо сам са њеном ћерком и био сам удостојен позивом. (Осврће се). А збиља красну кућу има!

Горски. Него шта! прва је то кућа у губернији. (Показује му Journal des Débats). Погледај, „ми примамо Телеграф". — Шала на страну, али добро се живи овде... Тако пријатна једна мешавина руског сеоског живота и францускег vie de chateau[1]... Видећеш само... Домаћица је, истина, удовица, али је богата... а кћи...

Мухин (прекидајући Горског). Кћи је ванредно мила...

Горски. А! (После кратког ћутања). Да.

[1] Живот у племићком замку. — Прим. прев.

Мухин. А како се зове?

Горски (свечаним тоном). Зове се Вера Николајевна... Уз њу иде ванредан мираз.

Мухин. Ех, то ми је свеједно. Ти знаш да ја нисам младожења.

Горски. Ниси младожења, ал' си (посматра га од главе до пете) обучен као младожења.

Мухин. Ама да ти ниси већ љубоморан?

Горски. Јес', само ми још то недостаје! Боље седнимо па да поразговарамо, док још даме нису сишле на чај.

Мухин. Да седнем, на то сам готов (седа), а разговараћемо доцније... Него дедер ти мени испричај у неколико речи каква је ово кућа, какви су у њој људи... Јер ти си овде стари знанац...

Горски. Да, покојна моја мати читавих двадесет година није могла да трпи г-ђу Либанову... Одавно се знамо. Ја сам и у Петрограду одлазио код ње, сусретао је и у иностранству. Дакле, ти хоћеш да знаш какви су то људи, — е, онда изволи. M-me de Libanoff (тако је написано на њеним посетницама, са додатком — née Salotopine[1])... M-me de Libanoff добра је жена, живи, а даје и другима да живе. Она не припада вишем друштву. Али не може се рећи да у Петрограду за њу баш сасвим не знају. Генерал Монплезир код ње отседа кад пролази кроз Петроград. Мужа је рано изгубила. А да није тога, ушла би и она међу „свет". Држи се и понаша добро; помало је сентиментална, размажена. Госте дочекује

[1] Рођена Салотопин. — Прим. рпев.

некако... и нехатно, и љубазно. Нема, знаш, онога правога шика... Али хвала јој макар и на томе што се не узбуђује, не говори кроз нос и не сплеткари. Кућу своју држи у реду, а имањем сама управља... Административна глава. Живи ти код ње једна њена рођака — Морозова, Варвара Ивановна, дама пристојна, такође удовица, само што је сиротна. Наслућујем да је зла као осица, а знам тачно да не може да трпи своју добротворку... Али зар се мало шта не догађа! Гувернанта, Францускиња, такође у кући постоји, разлива чај, уздише за Паризом и воли le petit mot pour rire,[1] уморно колута очицама... архитекте и геометри јој се удварају. Али, пошто не зна да игра карте, а преферанс је добар само у троје, то се тога ради, као пас на ланцу, држи један пропали капетан, некакав Чуханов, на први поглед ђида, а у ствари удворица и ласкавац. И све те особе никако и не избијају из куће. ...Али г-ђа Либанова има много других пријатеља... ко ће их све побројати!... Да, ето сам заборавио да поменем једнога од најсталнијих посетилаца, доктора Гутмана, Карла Карлића. То ти је човек млад, леп, са свиластим залисцима, у своме се послу уопште не разуме, али Ани Васиљевној умиљато љуби ручице. Ани Васиљевној то није непријатно, а и ручице јој нису рђаве; малко су дебеле, па беле, а врхови прстију су повијени на више...

[1] Досетка за смејање. — Прим. прев.

Мухин (нестрпљиво). Ама што ти мени о ћерки ништа не причаш?

Горски. Чекај, сад ћу. Њу сам сачувао за последак. Уосталом, шта ја знам да ти причам о Вери Николајевној? Стварно, ништа не знам. Ко ће схватити девојку од осамнаест година? Она је и сама као ново вино, сва у превирању. Али од ње може дивна жена да испадне. Она је оштроумна, паметна, пуна карактера. И срце има нежно, и вољу за животом има велику, и егоиста је велики. Брзо ће се и удати.

Мухин. За кога?

Горски. Не знам... Али знам да неће остати међу уседелицама.

Мухин. Па наравно, богата удавача.

Горски. А не... не због тога.

Мухин. Него због чега?

Горски. Због тога што је схватила да живот жене почиње тек од дана свадбе. А њој се хоће да живи. Чуј... колико је то сад часова?

Мухин (гледа на часовник). Десет.

Горски. Десет!... Е, онда значи да ћу још доспети. Чуј. Између мене и Вере Николајевне води се страшна борба. Знаш ли ти због чега сам ја овамо скоро безобзирце дојурио јуче изјутра?

Мухин. Због чега? Не, не знам.

Горски. Због тога што је данас један млад човек, теби познат, намеран да запроси њену руку.

Мухин. А ко је тај?

Горски. Станицин.

Мухин. Владимир Станицин?

Горски. Владимир Петровић Станицин, гардијски поручник у оставци, велики мој пријатељ, иначе да не може бити бољи другар. Ето ти па сам пресуди: ја сам га сâм увео у ову кућу. И не само увео, него сам га увео баш тога ради да се ожени Вером Николајевном! Он је човек добар, скроман, доста ограничен, лењ, воли да седи код куће: бољи се муж не може ни пожелети. И она то добро схвата. А ја јој, као стари другар, желим добра.

Мухин. Значи, ти си долетео овамо да будеш сведок среће твога „штићеника"?

Горски. Не, напротив, дошао сам амо да бих онемогућио тај брак.

Мухин. Не разумем те.

Горски. Хм... а, међутим, рекао би човек да је ствар јасна.

Мухин. Хоћеш ли ти да је узмеш?

Горски. Не, нећу. Али исто тако нећу ни да се она уда.

Мухин. Заљубљен си у њу.

Горски. Не верујем.

Мухин. Ти си заљубљен у њу, драги мој, али се бојиш да се не изрекнеш.

Горски. Све којешта! Та ја сам готов све да ти испричам...

Мухин. Значи, запросићеш је...

Горски. Ама не! У сваком случају, не намеравам да се њоме оженим.

Мухин. Е, скроман си човек, — мора ти се признати.

Горски. Не, чуј ме, говорићу сад с тобом отворено. Ево у чему је ствар. Ја знам, тачно знам да, кад би запросио њену руку, она би ме претпоставила заједничком нашем пријатељу, Владимиру Петровићу. Што се пак тиче мамице, и ја и Станицин смо у њеним очима пристојне младожење . . . она се неће противити. Вера мисли да сам у њу заљубљен, и зна да се ја брака бојим као живе ватре . . . Она би да победи у мени тај страх . . . и ето, чека . . . Али неће дуго чекати. И не услед тога што би се бојала да изгуби Станицина: тај јадни младић гори и топи се као свећа . . . него има други један разлог са кога она неће више хтети да чека! Она почиње мене да прозрева, боји се да ме и сувише притера уза зид, али, с друге стране, хтела би, најзад, да сазна какве су моје намере. И ето, стога се и води битка између нас. Али ја осећам да је данашњи дан — одлучујући. Или ће ми та змија исклизнути из руку или ће ме удавити. Уосталом, ја још не губим наду. Ко зна, можда ни у Сцилу нећу упасти, а ипак ћу кроз Харибду проћи! Само једно не ваља: Станицин је у толикој мери заљубљен да већ није способан ни да буде љубоморан, нити да се љути, већ само иде зинувши и сладуњаво око себе погледајући. Страшно је смешан, али самим потсмевањем ја ту ништа не могу постићи . . . Морам бити нежан. И то сам већ и почео од синоћ. И нисам се ништа усиљавао — ето то је најчудније. Просто престајем самог себе да разумем, бога ми.

Мухин. А како си ти то почео?

Горски. Ево како. Већ сам ти рекао да сам синоћ стигао овамо прилично рано. Прексиноћ сам сазнао за намере Станицина . . . на који начин, о томе не вреди речи трошити . . . Станицин је поверљив и брбљав. Не знам да ли Вера Николајевна предосећа прошевину свога обожаваоца — то је њена ствар, — тек она је јуче некако нарочито на мене пажњу обраћала. Не можеш да замислиш колико је тешко, чак и ономе ко је навикнут, да подноси проницљиви поглед тих младих али паметних очију, нарочито кад она њима мало зажмири. Врло је вероватно да је и њу поразила промена мога опхођења према њој.

. . . Ја важим за човека потсмешљивог и хладног, и веома ми је то мило: с таквом репутацијом је лако живети . . . али јуче сам морао да изигравам човека брижног и нежног. Нашто лагати? Ја сам, заиста, осећао извесно мало узбуђење и срце ми је радо омекшало. Ти ме добро знаш, друже Мухине: ти знаш да ја чак и у највеличанственијим тренутцима човековог живота не престајем бити посматрач . . . а Вера је претстављала јуче ванредан призор за нас, посматраче. Она се подавала заносу, ако не љубави — ја нисам достојан такве части — а оно радозналости — и бојала се, и није имала поверења у себе, и саму себе није разумевала . . . Све се то тако мило огледало на њеном свежем лишцу. Цео дан нисам се одмицао од ње, а пред вече осетих да губим власт над собом . . . О Мухине, Мухине! дуго бити у близини младих рамена, младих дисања — ничег опаснијег!

...У вече пођосмо у врт. Време је било изванредно... тишина у ваздуху неописана... M-lle Bienaimé беше изишла на балкон са свећом: чак ни пламен није лелујао. Дуго смо шетали у двоје, на домак куће, по мекоме песку стазице, дуж језера. И у води, и на небу, нечујно су трепериле звезде... Снисходљива али обазрива M-lle Bienaimé пратила нас је са висине балкона погледом... Предложих Вери Николајевној да седнемо у чамац. Она пристаде. Почех веслати и нечујно доплових до средине ускога језера... „Куд сте то пошли?" упита нас M-lle Bienaimé на француском. — „Никуда", одговорих јој ја, такође на француском, и лупих веслом, остављајући га крај себе. — „Никуда", додадох полугласно: „и сувише нам је овде добро".

...Вера обори поглед, осмехну се и поче врхом од сунцобрана да црта по води... Мио један и замишљен осмех заокругли њене младачке образе... спремала се да говори, али је само уздисала, но тако некако весело, баш као што деца уздишу. Па сад... шта још да ти кажем? Бацио сам до ђавола сву своју опрезност, све намере и запажања, био сам срећан и глуп, рецитовао сам јој на памет стихове... бога ми... Шта, не верујеш? Не, бога ми, рецитовао сам јој, и то још гласом који је дрхтао...

Да, све је то лепо... Моја ствар одлично стоји, и кад бих хтео да се женим... Али ево у чему је чвор. Њу је тешко обманути... Има људи који тврде да се жене одлично знају мачевати. Њој је немогуће избити мач из руке. Уосталом, видећемо данас...

У сваком случају, провео сам једно дивно вече... А ти си ми се нешто замислио, Иване Павлићу?

Мухин. Ја? Ја мислим да ако ниси заљубљен у Веру Николајевну, онда или си неки велики особењак, или си несносан себичњак.

Горски. Може бити, може бити: а и ко... Пст! иде неко. На оружје! Рачунам на твоју дискрецију.

Мухин. О! наравно.

Горски (погледавши на врата од салона). А! M-lle Bienaimé... увек пева... хтела, не хтела... Чај је чека. (Улази M-lle Bienaimé. Мухин устаје и поздравља је. Горски јој прилази). Mademoiselle, j'ai l'honneur de vous saluer.[1]

M-lle Bienaimé (упућујући се у трпезарију и гледајући Горскога испод очију). Bien le bonjour, Monsieur.[2]

Горски. Toujours fraîche comme une rose.[3]

M-lle Bienaimé (успијајући). Et vous toujours galant. Venez, j'ai quelque chose à vous dire.[4] (Одлази са Горским у трпезарију).

Мухин (сам). Е, баш је овај Горски настран човек. И ко га је молио да мене узима за свога повереника? (Шета се). Но, имао сам рашта и долазити... Кад би само било могућно...

[1] Госпођице, част ми је да вас поздравим. — Прим. прев.

[2] Добар дан, господине. — Прим. прев.

[3] Увек сте свежи као ружа. — Прим. прев.

[4] А ви увек галантни. Ходите, имам нешто да вам кажем. — Прим. прев.

(Стаклена врата из врта брзо се отварају. Улази Вера, одевена у бело. У руци јој је свежа ружа. Мухин се осврће и поздравља је збуњено. Вера се зауставља у недоумици).

Мухин. Ви... ви ме не познајете... Ја сам...

Вера. Ах! Monsieur... Monsieur... Мухин. Збиља, нисам очекивала... а кад сте стигли?

Мухин. Ноћас... Замислите, мој кочијаш...

Вера (прекидајући га). Мами ће бити веома мило. Надам се да ћете се и задржати код нас као наш гост... (Осврће се).

Мухин. Ви тражите, можда, Горскога... Он тек што је изашао.

Вера. А откуд ви закључујете да ја тражим господина Горскога?

Мухин (прилично збуњен). Ја сам... ја сам мислио...

Вера. Да ли га познајете?

Мухин. Већ одавно. Заједно смо служили.

Вера (прилазећи прозору). Како је данас дивно време!

Мухин. Ви сте већ шетали по врту?

Вера. Да... рано сам устала... (Гледа на крај своје хаљине и на ципелице). Велика роса јутрос у трави...

Мухин (с осмехом). И ружа вам је, погледајте само, сва у роси...

Вера (гледа је). Да.

Мухин. Дозволите да вас упитам... за кога сте је узабрали?

Вера. Како за кога? За себе.

Мухин (значајно). Ах!

Горски (излазећи из трпезарије). Хоћеш ли чаја, Мухине? (Спазивши Веру). Здраво да сте, Вера Николајевна!

Вера. Здраво!

Мухин (журно и са претворном равнодушношћу Горскоме). А зар је готов чај? Е, онда идем. (Одлази у трпезарију).

Горски. Вера Николајевна, дајте ми вашу руку. (Она му ћутећи даје руку). Шта вам је?

Вера. Реците ми, Евгеније Андрејићу, да ли је ваш нови пријатељ, Monsieur Мухин, глуп?

Горски (у недоумици). Не знам . . . кажу да није глуп. Али какво је то питање?. . .

Вера. Јесте ли ви са њим у великом пријатељству?

Горски. Знамо се ... али зашто... да вам није он што рекао?

Вера (журно). Не... ништа... ја то тек онако... Да дивнога јутра!

Горски (показујући на ружу). Видим да сте од јутрос већ шетали.

Вера. Да... Monsieur... Мухин ме је већ питао за кога сам ову ружу узабрала.

Горски. А шта сте му ви одговорили?

Вера. Одговорила сам да сам је за себе узабрала.

Горски. Зар сте је, збиља, за себе узабрали?

Вера. Не, за вас. Видите, ја сам искрена.

Горски. Е, па онда дајте ми је.

Вера. Сад не могу: приморана сам да је заденем себи за појас или да је поклоним Францускињи. Просто дивота једна! И баш нека! Зашто ви први нисте сишли доле?

Горски. Па ја сам и тако био овде пре свију.

Вера. А што ја онда вас нисам прво срела?

Горски. Тај досадни Мухин...

Вера (погледавши га са стране). Горски! Ви се према мени лукавством служите.

Горски. Зар ја...

Вера. Добро, добро... после ћу вам то доказати... А сада хајдемоте да пијемо чај.

Горски (задржавајући је). Вера Николајевна! чујте, ви ме добро знате. Ја сам човек неповерљив, чудан; на изглед сам потсмешљив и смео, а у ствари сам чак бојажљив.

Вера. Ви?

Горски. Ја. Осим тога, све ово што се са мном догађа, тако је ново за мене... Ви велите да сам лукав... Будите увиђавни према мени... унесите се у мој положај. (Вера ћутећи подигне очи и уноси се погледом у њега). Уверавам вас да још никад нисам имао прилике да говорим... овако као ово сад са вама... и стога ми и јесте тешко... Наравно... Наравно, ја сам навикао да се претварам... Ама не гледајте ме тако... Не, бога ми, ја заслужујем да ме неко мало охрабри.

Вера. Горски! мене је лако обманути... Ја сам одрасла на селу и мало сам била у додиру са људи-

ма... мене је лако обманути! а и на што? То вам никакву част ни славу неће донети... А да се играте са мном... Не, у то нећу да верујем... То нисам заслужила, а и ви то ваљда нећете.

Горски. Да се играм са вама? Ама погледајте се... Та те очи све скроз виде. (Вера се полагано окреће од њега). Та знате ли ви да када сам са вама, ја не могу... не, збиља, просто не могу да вам кажем све оно што ми је на срцу... у вашем мирном осмејку, у вашем спокојном погледу, у вашем ћутању чак, има нечег у толикој мери заповедничког... зује? Узмимо вас, например...

Вера (прекидајући га). А ви нећете да се искажете? Ви би стално да се држите пута лукавства?

Горски. Не... Али чујте, ако ћемо истину да говоримо да се држите пута лукавства?

Горски. Не... Али чујте, ако ћемо истину да говоримо, ко се од нас двоје исповеда и сав исказује? Узмимо вас, на пример...

Вера (опет га прекидајући и гледајући га потсмешљиво). Да, да: баш да се утврди, ко се од нас двоје сав исказује?

Горски. Не, ја сад о вама говорим. Реците ми, например, отворено, чекате ли ви кога данас?

Вера (мирно). Да. Вероватно ће нам данас доћи Станицин.

Горски. Ви сте ужасна особа. Ви имате таленат, ништа не скривајући, ништа да не рекнете... La franchise est la meilleure des diplomaties[1], вероватно стога што једно не смета другом.

[1] Отвореност је најбоља врста дипломатије. — Прим. прев.

Вера. Значи, и ви сте знали да он треба да дође?

Горски (олако збуњен). Знао сам.

Вера (миришући ружу). А да ли ваш Monsieur... Мухин такође... зна?

Горски. Што ви мене стално испитујете о Мухину? Зашто ви...

Вера (прекидајући га). Добро, добро, не љутите се... Хоћете ли да после чаја пођемо у врт? Тамо ћемо проћеретати... Запитаћу вас...

Горски (журно). Шта?

Вера. Гле како сте радознали!... Поразговараћемо... о важној једној ствари. (Из трпезарије се чује глас M-lle Bienaimé: C'est vous, Véra?)[1]

Вера (полугласно). Као да она и раније није била чула да сам ја овде! (Гласно). Oui, c'est moi, bonjour, je viens.[2] (Одлазећи, баца ружу на сто и у вратима говори Горскоме). Дођите! (Одлази у трпезарију).

Горски (лагано узима ружу и остаје извесно време непокретан). Евгеније Андрејићу, пријатељу мој, морам да вам кажем отворено да ви, колико се мени чини, нисте дорасли овоме ђаволчету. Ви се увијате од сваке руке, она, пак, ни прстићем да мрдне, а међутим ви сте тај који се избрбљава. Него, уосталом, шта онда? Или ћу ја одлетети — и онда тим боље. Или ћу пак изгубити битку — није срамота оженити се оваквом женом. Оно, истина, језа

[1] Јесте ли то ви, Вера? — Прим. прев.

[2] Да, то сам ја, добар дан, ево ме, идем. — Прим. прев.

човека хвата... али, опет, с друге стране, на што чувати слободу? Време нам је да ја и ви престанемо да будемо као деца. Ипак, причекајте, Евгеније Андрејићу, причекните, ви ми се нешто брзо предајете. (Гледа на ружу). Шта ти знаш, јадни мој цветићу? (Брзо се осврће). А! Мамица са својом дружбеницом... (Пажљиво ставља ружу у џеп. Из салона излази г-ђа Либанова са Варваром Ивановном. Горски им иде у сусрет). Добар дан, госпође! Како сте спавале?

Г-ђа Либанова (пружа му врхове прстију). Bonjour, Eugène... Нешто ме данас глава боли.

Варвара Ивановна. Касно лежете, Ана Васиљевна!

Г-ђа Либанова. Можда... А где је Вера? Јесте л' је видели?

Горски. Она је у трпезарији са m-lle Bienaimé и Мухином.

Г-ђа Либанова. Ах, да, monsieur Мухин је, кажу, дошао ноћас. Да ли га познајете? (Седа).

Горски. Одавно се већ са њиме знам. Зар ви нећете ићи да пијете чај?

Г-ђа Либанова. Не, ја се од чаја узбудим... Гутман ми је забранио. Али ја вас не задржавам... Идите, идите, Варвара Ивановна! (Варвара Ивановна одлази). А ви, Горски, остајете?

Горски. Ја сам већ пио.

Г-ђа Либанова. Како је диван дан! Јесте ли видели капетана?

Горски. Не, нисам га видео. Он мора да, по обичају, шета по врту... тражи печурке.

Г-ђа Либанова. Замислите само, какву је партију јуче добио... Та седите... што стојите? (Горски седа). Ја имам седам кâрâ и двоструког краља у ерцу, — у ерцу, обратите пажњу. Кажем: играм. Варвара Ивановна, наравно, каже: даље. А тај зликовац каже такође: игра! Ја седам, и он седам. Ја у кари, он у ерцу. Ја зовем. Али Варвара Ивановна, као и увек, нема ништа. И, да ли ћете ми веровати, она мени полази ситним пиком... А код мене дупли краљ... Наравно, одиграо је... Ах, добро кад сам се сетила, морам да пошаљем у варош... (Звони).

Горски. Због чега?

Настојник (улази из трпезарије). Извол'те.

Г-ђа Либанова. Пошаљи у варош Гаврила по креду, ти знаш какве ја волим.

Настојник. Разумем.

Г-ђа Либанова. Али реци да узме што више... А како косидба?

Настојник. Разумем. Косидба се наставља.

Г-ђа Либанова. Добро. А где је Илија Илић?

Настојник. Шета по врту.

Г-ђа Либанова. По врту?... Дед', зовни га.

Настојник. Разумем.

Г-ђа Либанова. Ајд' сад, иди!

Настојник. Разумем. (Одлази кроз стаклена врата).

Г-ђа Либанова (гледајући на своје руке).

Шта ћемо данас да отпочнемо. Eugène? Ви знате да се ја у свему на вас ослањам. Измислите нешто занимљиво... Нешто нисам данас расположена. А да ли је тај m-r Мухин ваљан младић?

Горски. Ванредан.

Г-ђа Либанова. Il n'est pas gênant?[1]

Горски. О, ни најмање.

Г-ђа Либанова. И зна да игра преферанс?

Горски. Још те како...

Г-ђа Либанова. Ah! mais c'est très bien...[2] Eugène, додајте ми клупицу под ноге. (Горски доноси клупицу). Merci... А ево га иде и капетан.

Чуханов (улази из врта; у његовој качкети су печурке). Здраво да сте, мајчице Ана Васиљевна! Дозволите ручицу.

Г-ђа Либанова (лено му пружа руку). Здраво, разбојниче!

Чуханов (љуби јој руку дваред узастопце и смеје се). Разбојник, разбојник... А међутим ја сам тај који стално губи. Евгенију Андрејићу моје најпокорније... (Горски га отпоздравља клањањем. Чуханов га гледа и клима главом). Права јуначина! Шта велите, хоћемо ли у војску? А? А ви, мајчице, како се ви осећате? Ево, гљивица сам вам набрао.

Г-ђа Либанова. А што их у котарицу не берете, капетане? Откуд могу гљиве у качкет да се мећу?

[1] Да није незгодан? — Прим. прев.

[2] Ах, то је дивно... — Прим. прев.

Чуханов. Разумем, мајчице, разумем. Нама, старим војницима је то, наравно, свеједно. А вама... е, то је већ нешто друго... Разумем. Ево, одмах ћу их у тањирић преручити. А да ли се наша птичица, Вера Николајевна, изволела пробудити?

Г-ђа Либанова (не одговарајући Чуханову, Горскоме). Dites-moi,[1] је ли тај M-r Мухин богат?

Горски. Има двеста душа.[2]

Г-ђа Либанова (равнодушно). А! А што они тако дуго пију чај?

Чуханов. Заповедате ли да учинимо јуриш на њих, мајчице? Само заповедите — за трен ока ћемо их савладати!... И под јаче смо ми тврђаве подилазили... Само да нам је таквих војсковођа, као Евгеније Андрејић...

Горски. Ама какав сам вам ја војсковођа, Илија Илићу! Остав'те, молим вас!

Чуханов. Де, де, ако нисте чином, а оно сте појавом... Ја о појави, о појави ја говорим...

Г-ђа Либанова. Да, капетане... идите... погледајте шта је то с њима... јесу л' попили већ чај?

Чуханов. Разумем, мајчице... (Иде). А! ево их. (Улазе Вера, Мухин, M-lle Bienaimé, Варвара Ивановна). Моје поштовање целој компанији...

[1] Реците ми. — Прим. прев.

[2] „Има двеста душа" — значи да на имању има својих 200 крепосних сељака, робова. Број тих робова служио је као мерило висине имовног стања. — Прим. прев.

Вера (узгред). Добар дан... (Трчи Ани Васиљевној). Bonjour, maman.

Г-ђа Либанова (љубећи је у чело). Bonjour, petite... (Мухин се клања пред њом). М-г Мухин, лепо вас молим... Веома се радујем што нас нисте заборавили...

Мухин. Извините... ја... толику част...

Г-ђа Либанова (Вери). А ти си, видим, већ трчала по врту, ветропире мој!... (Мухину). Још нисте видели наш врт? Il est grand.[1] Много цвећа. Ја страшно волим цвеће. Уосталом, код нас је слободно свакоме да ради што хоће: liberté entière...[2]

Мухин (осмехујући се). C'est charmant.[3]

Г-ђа Либанова. То је моје правило... Апсолутно не могу да трпим себичност. И другима тешко пада, а и себи самом човек ништа не олакшава. Ето, питајте их... (Показује на све уопште. Варвара Ивановна се сладуњаво осмехује).

Мухин (такође се осмехујући). Мој пријатељ Горски ми је већ причао. (Поћутавши кратко време). Како вам је дивна кућа!

Г-ђа Либанова. Да, добра је. C'est Rastrelli, vous savez, qui en a donné le plan,[4] моме деди, графу Љубину.

Мухин (одобравајући и са поштовањем). А!

[1] Велик је. — Прим. прев.

[2] Потпуна слобода... — Прим. прев.

[3] То је дивно. — Прим. прев.

[4] Знате ли, Растрели је дао за њу план. — Прим. прев.

(У току целог овог разговора Вера се нарочито окретала од Горског и прилазила час M-lle Bienaimé, час Морозовој. Горски је одмах то приметио и крадом погледа на Мухина).

Г-ђа Либанова (обраћајући се целом друштву). Шта је, што не идете у шетњу?

Горски. Да, хајдемоте у врт.

Вера (непрестано не гледајући у њега). Сад је већ врућина... Још мало па је подне... Сад је најжешћа припека.

Г-ђа Либанова. Како год хоћете... (Мухину). Имамо овде билијар... Уосталом, liberté entière, рекла сам вам... А знате ли, капетане, шта ћемо ми? ми ћемо мало да превrнемо карте... Оно, истина, мало је рано... Али, ето, Вера каже да сад не може у шетњу...

Чуханов (коме се уопште не карта). Деде, мајчице, деде... Какво рано? Треба да ми вратите...

Г-ђа Либанова. Него... него... (Са неодлучношћу Мухину). М-г Мухин... чујем да ви волите преферанс... ако је по вољи?... Моја M-lle Bienaimé не зна, а ја већ давно нисам играла у четворо.

Мухин (који уопште није очекивао овакав позив). Овај... драге воље...

Г-ђа Либанова. Vous êtes fort aimable...[1] Уосталом, реците слободно, молим вас.

[1] Ви сте веома љубазни... — Прим. прев.

Мухин. Не, не... биће ми веома мило...

Г-ђа Либанова. Е, онда хајдемо... ићи ћемо у салон... Тамо је већ и сто спреман... М-г Мухин, donnez-moi votre bras...[1] (Устаје). А ви, Горски, измислите нам нешто за данас... јесте л' чули? Нек вам и Вера помогне... (Одлази у салон).

Чуханов (прилазећи Варвари Ивановној). Дозволите и мени да вам понудим своје услуге...

Варвара Ивановна (љутито му подноси руку). Е, већ ви...

(Оба пара полагано одлазе у салон. У вратима се Ана Васиљевна освրће и каже M-lle Bienaimé: „Ne fermez pas la porte".[2] M-lle Bienaimé се враћа с осмехом, седа у први план с лева и забринута изгледа узима вез у руке. Вера, која је извесно време стојала у неодлучности — да ли да остане, да ли пак да пође за матером, наједном иде ка клавиру, седа за њ и почиње свирати. Горски јој полагано прилази).

Горски (после кратког ћутања). Шта ви то свирате, Вера Николајевна?

Вера (не гледајући га). Климентијеву сонату.

Горски. Боже мој, ала је то старо!

Вера. Да, то је прастара и предосадна ствар.

Горски. Па што сте је изабрали? И каква је то фантазија, наједном сести за клавир! Зар сте заборавили да сте ми обећали како ћете ићи са мном у врт?

[1] Дајте ми вашу руку... — Прим. прев.

[2] Немојте затварати врата. — Прим. прев.

Вера. Баш сам због тога и села за клавир, да не бих са вама ишла у врт.

Горски. Каква је то сад наједном немилост? Какав је то каприс?

M-lle Bienaimé. Ce n'est pas joli, ce que vous jouez là, Véra.[1]

Вера (громко). Je crois bien... (Горском, настављајући свирање) Чујте, Горски, ја не умем и не волим да кокетујем и да истерујем каприсе... Ја сам за то и сувише поносита. Ви и сами знате да ово сад није никакав каприс од моје стране... Али сам љута на вас.

Горски. Зашто?

Вера. Увредили сте ме.

Горски. Ја вас увредио?!

Вера (продужујући да пребира сонату). У најмању руку могли сте да изаберете неког бољег повереника. Нисам честито ни ушла била у трпезарију, а већ ми је тај M-r... M-r... како му оно беше?... M-r Мухин приметио да је моја ружа, вероватно, најзад дошла до свога назначења... Затим, видећи да ја не одговарам на његове љубазности, наједном је почео вас да хвали, али тако невешто... Зашто другови увек тако невешто хвале?... И уопште, тако се тајанствено понашао, тако је опрезно оћуткивао, са таквим је поштовањем и сажаљењем на мене погледао... Никако не могу да га подносим...

[1] Није лепо то што свирате, Вера. — Прим. прев.

[2] И ја мислим. — Прим. прев.

Горски. Шта ви из свега тога закључујете?

Вера. Закључујем да М-r Мухин ... a l'honneur de recevoir vos confidences.[1] (Јако удара по клавирским диркама).

Горски. На основу чега ви то мислите?... И шта сам могао да му кажем?

Вера. Не знам шта сте могли да му кажете ... да ми се удварате ... да ми се смејете ... да се спремате да ми завртите главу ... да вас ја веома занимам. (M-lle Bienaimé сухо кашље). Qu'est-ce que vous avez, bonne amie? Pourquoi toussez-vous?[2]

M-lle Bienaimé. Rien ... rien ... je ne sais pas ... cette sonate doît être bien difficile.[3]

Вера (полугласно). Ух, ала ми је досадна ... (Горскоме). А што ви ћутите?

Горски. Ја? Зашто ја ћутим? ја самог себе питам: да ли сам крив пред вама? Тако је, кајем се: крив сам, опростите. Језик мој — мој је најгори непријатељ. Али чујте ме, Вера Николајевна ... Сећате ли се, синоћ сам рецитовао Љермонтова, сећате ли се кад он говори о срцу у коме се тако безумно љубав борила са непријатељством ... (Вера лагано подиже очи). Но, ето, ето, не могу да наставим кад ме ви тако гледате ...

[1] Има част да му се поверавате. — Прим. прев.

[2] Шта вам је, драга пријатељице? Зашто кашљете? — Прим. прев.

[3] Ништа ... ништа ... не знам ... та соната мора да је доста тешка. — Прим. прев.

Вера (слеже раменима). Доста, доста...

Горски. Чујте... Признајем вам отворено! нећу и ужасно ми је да подлегнем тој нехотичној очараности, коју, на крају крајева, не могу а да не признам... Ја се на све могуће начине старам да је отресем, речима, потсмесима, причама... Наклапам којешта као каква уседелица, као дете...

Вера. А на што све то? Зашто да не останемо добри пријатељи?... Зар наши међусобни односи не могу бити прости и природни?

Горски. Прости и природни... Лако је то рећи. (Одлучно). Да, крив сам и молим да ми опростите: био сам препредењак, па сам и сад препреден... али вас уверавам, Вера Николајевна да ма какве биле моје претпоставке и одлуке у вашем отсуству, већ на прве ваше речи све се те намере распрскавају куд која, и осећам... ви ћете се смејати, ја осећам да се налазим у вашој власти...

Вера (постепено престајући да свира). Исто сте ми то и синоћ говорили...

Горски. Стога што сам и синоћ то исто осећао. Одлучно се одричем да будем према вама препреден.

Вера (с осмехом). А! Видите!

Горски. Вас саму узимам за сведока: та ви морате знати, на крају крајева, да вас не обмањујем, када вам кажем...

Вера (прекидајући га). Да вам се допадам... Наравно!

Горски (љутито). Ви сте данас неприступачни и неповерљиви баш као какав седамдесетогодишњи

зеленаш! (Окреће се од ње. Обоје ћуте неко време).

Вера (са натегом продужује свирку). Хоћете ли да вам отсвирам вашу омиљену мазурку?

Горски. Вера Николајевна! не мучите ме ... Кунем вам се ...

Вера (весело). Добро, добро, доста! ... Дајте руку. Опроштено вам је. (Горски јој журно стиска руку). Nous faisons la paix, bonne amie.[1]

M-lle Bienaimé (с претворним чуђењем). Ah! Est-ce que vous vous étiez querrellés?[2]

Вера (полугласно). О, невиности! (Гласно). Oui, un peu.[3] (Горском). Хоћете ли да вам отсвирам вашу мазурку?

Горски. Не! Та мазурка је сувише тужна ... У њој је призвук некакве горке тежње за даљином. А мени је, уверавам вас, и овде добро. Отсвирајте ми нешто весело, светло, живо, нешто што ће играти и блистати се на сунцу, као рибица у потоку ... (Вера се замисли на тренутак, затим почиње да свира сјајан валцер). Ох, боже, како сте мили! Доиста и сами личите на такву једну рибицу.

Вера (продужује свирку). Видим одавде M-r Мухина... Ала мора да му је пријатно! Убеђена сам да он стално губи ...

Горски. Мари он! Њему је свеједно.

Вера (после кратког ћутања, стално свирају-

[1] Миримо се, добра пријатељице. — Прим. прев.

[2] Зар сте се ви свађали? — Прим. прев.

[3] Да, мало. — Прим. прев.

ћи). А реците ми, зашто Станицин никад не изговори до краја своје мисли?

Горски. Очевидно, много их има.

Вера. Ви сте пакосни. Он није глуп. Он је врло добар човек. Волим га.

Горски. Он је ванредан, солидан човек.

Вера. Да... Али због чега му одело увек тако рђаво стоји? баш као ново, тек што је стигло од кројача? (Горски не одговара и гледа је ћутећи). Шта сад мислите?

Горски. Мислио сам... замишљао сам малу собицу, само не овде, у нашим снеговима, већ негде на југу, у дивном далеком крају...

Вера. А малочас сте говорили како нећете у даљину.

Горски. Сам нећу... Наоколо ниједног познаника, звуци туђег језика тек повремено се чују на улици, кроз отворен прозор допире свежина блиског мора... беле завесе лагано се вијоре, као једро, врата су отворена према врту, а на прагу, под лаком сенком бршљана...

Вера (збуњено). О, па ви сте песник!...

Горски. Боже сачувај! Ја се само сећам.

Вера. Сећате се?

Горски. Да — природе. А све остало, што ми нисте дали да изговорим, то је све — сан.

Вера. Снови се не збивају... у стварности.

Горски. Ко вам је то рекао? M-lle Bienaimé? Оставите, тако вам бога, све те изреке женске мудрости четрдесетпетогодишњим девојкама и мало-

крвним младићима. Стварност... та где је та, ма и најплеменитија, у највећој мери стваралачка уобразиља, која би била равна стварности, природи?... Молим вас... обичан један морски рак сто хиљада пута је фантастичнији од свих Хофманових прича. Та какав се піеснички производ, ма и најгенијалнији, може упоредити... ето, рецимо, баш и са оним храстом, што расте у вашем врту, на брежуљку?

Вера. Спремна сам да вам верујем, Горски!

Горски. Верујте ми, највећма преувеличана, најодушевљенија срећа измишљена ћудљивом уобразиљом беспосленог човека, не може да се пореди са оном срећом коју стварно он може постићи... само ако остане здрав, ако га судбина не омрзне, ако му имање на лицитацији не продају и ако, најзад, он сам тачно зна шта хоће.

Вера. Само то!

Горски. Па ми смо... па ја сам здрав, млад, имање ми није заложено...

Вера. Али ви не знате шта хоћете...

Горски (одлучно). Знам!

Вера (наједаред погледавши у њега). Е, па реците, ако знате.

Горски. Молим. Хоћу да ви...

Слуга (улази из салона и објављује). Владимир Петровић Станицин.

Вера (брзо се подижући с места). Не могу сад да се са њим видим... Горски! чини ми се да сам вас најзад разумела... Примите Станицина место

мене . . . место мене . . . јесте ли разумели . . . puisque tout est arrangé.[1] (Одлази у салон).

M-lle Bienaimé. Eh, bien? Elle s'en va?[2]

Горски (збуњено до извесне мере). Oui . . . Elle est allée voir . . .[3]

M-lle Bienaimé. Quelle petite folle! . . .[4] (Устаје и такође одлази у салон).

Горски (после краћег ћутања). Шта сам то ја сад? Жењен?. . . „Чини ми се да сам вас најзад разумела”. . . Видиш ти, куд она циља . . . „Puisque tout est arrangé”! Ама не могу просто сада да је сносим! Ах, грдан ли сам ја хвалисавац! Како сам се пред Мухином издавао за јунака, а сад ево . . . у какве се све песничке фантазије нисам упуштао! Само још што није било оних уобичајених речи: питајте мамицу! . . . Их! . . . Какав глуп положај! Овако или онако, тек сад треба ствар извести на чистину. Збиља, стигао је Станицин! О, судбино, судбино! преклињем те да ми кажеш, смејеш ли се ти са мном или ми, пак, помажеш? Уосталом, видећемо . . . Али у сваком случају, акције мога друга Ивана Павлића добро сад стоје. . . Но красан ли је мој пријатељ, Иван Павлић . . .

(Улази Станицин. Одевен је кицошки. У десној руци држи шешир, у левој кутију, завијену у хартију. На

[1] Пошто је све дошло у свој ред. — Прим. прев.

[2] Шта? Она одлази? — Прим. прев.

[3] Да . . . отишла је да види . . . — Прим. прев.

[4] Права лудица! . . . — Прим. прев.

његовом лицу огледа се узбуђење. Спазивши Горскога, нагло се зауставља и брзо поцрвени. Горски му иде у сусрет са најљубазнијим изгледом и испруженим рукама).

Горски. Здраво да сте, Владимире Петровићу! веома се радујем што вас видим...

Станицин. И ја... веома... како сте... јесте ли одавно овде?

Горски. Од јуче, Владимире Петровићу!

Станицин. Јесу л' сви здраво?

Горски. Сви, апсолутно сви, Владимире Петровићу, почињући од Ане Васиљевне и завршавајући псетанцетом, које сте поклонили Вери Николајевној... А ви?... Како сте ви?...

Станицин. Ја... ја... хвала богу... А где је она?

Горски. У салону!... Карта се.

Станицин. Тако рано... а ви?

Горски. А ја сам овде, као што видите. Шта сте то донели? Јамачно неки поклон?

Станицин. Да, Вера Николајевна је ономад говорила... Послао сам у Москву по бонбоне...

Горски. У Москву?

Станицин. Да, тамо су боље. А где је Вера Николајевна? (Оставља шешир и бонбоне на сто).

Горски. Мислим да је у салону... гледа како играју преферанс.

Станицин (загледајући се бојажљиво у салон). Ко је ово ново лице?

Горски. Зар га нисте познали? Мухин, Иван Павлић.

С т а н и ц и н. Ах, да... (Тапка у месту).

Г о р с к и. Нећете у салон?... Ви као да сте узбуђени, Владимире Петровићу!

С т а н и ц и н. Не, не... пут, знате, прашина... Па и глава...

(Из салона се чује експлозија општег смеха... Сви вичу: „а... а... платка... свега два штиха". Вера вели: „Честитам, М-r Мухин!").

С т а н и ц и н (смеје се и опет се загледа у салон). Шта је то тамо... неко се, канда, уплаткао?

Г о р с к и. Па што не уђете код њих?

С т а н и ц и н. Право да вам кажем, Горски... желео бих да мало проговорим са Вером Николајевном...

Г о р с к и. Насамо?

С т а н и ц и н (неодлучно). Да, само две речи. Желео бих... сада... или у току дана... Ви знате...

Г о р с к и. Па лепо? Та уђите, па јој реците... И понесите ваше бонбоне...

С т а н и ц и н. Имате право. (Прилази к вратима, још увек се не решавајући да уђе. У том тренутку чује се глас Ане Васиљевне: C'est vous, Woldemar? Bonjour... Entrez donc..."[1] Он улази у салон).

Г о р с к и (сам). Нисам собом задовољан. Почиње да ми бива досадно, а и прозлио сам се. Ох, Боже, Боже, шта се то у мени догађа? Зашто ми се жуч

[1] Јесте ли то ви, Волдемаре? Добар дан... та уђите... — Прим. прев.

комеша и под грло пење? зашто ми је наједном постало тако непријатно - весело? — Шта ли сам спреман да, како какав ђачић, направим неки пачариз свима, целом свету, па чак, међу осталима, и самом себи? Ако нисам заљубљен, зашто ми је онда толико стало до тога да дражим и себе и друге? Да се оженим? Не, нећу се оженити, па ма шта ви говорили, нарочито не овако, с ножем под грлом. А ако је већ тако, зар не бих могао да жртвујем своју сујету? Она би онда, наравно, триумфовала ,— па нека је с милим богом! (Прилази кинеском билијару и почиње да гура лопте). Можда би за мене боље било кад би се она удала за ... Али не, то су глупости ... Онда је никад више не бих видео ... (Продужује да гура лопте). Дед' баш да врачам ... Ево, ако упадне ... Их, до ђавола, ала је ово детињарија! ... (Баца так, прилази столу и лаћа се књиге). — ... Шта је ово? Руски роман? ... Та шта кажете! ... Деде да видимо шта вели руски роман. (Отвара насумице књигу и чита). „И шта се десило? није прошло ни пет година после брака, а већ се очаравајућа, живахна Марија претворила у дебелу и свадљиву Марију Богдановну ... Куд се дедоше све оне њене тежње, њена маштања?. . ." О, господо писци, ала сте деца! Ето шта вас у бригу баца! Зар има чега чудног у томе што човек стари, постаје тежи и глупљи?

... Али ево где је чвор: маштања и намере остају исте, сјај очију још није потамнео, маље са образа још нису ишчезле, а супруг већ не зна куда да се

дене... И још то није ништа! уредан човек се већ пред свадбом тресе од грозница... Ево их, изгледа да овамо долазе... Треба да се спасавам... Их, до ђавола, ово испаде баш као у Гогољевој „Женидби”... Али ја, у најмању руку, нећу бар скакати кроз прозор, него ћу потпуно мирно да изађем у врт, кроз врата... Господине Станицине, свака вам част... уступам вам место! (За време док се он удаљује, из салона излазе Вера и Станицин).

Вера (Станицину). Шта је то? Изгледа да је Горски стругнуо у врт?

Станицин. Да... ја... морам признати... рекао сам му... да желим... с вама насамо... само две речи...

Вера. А! Рекли сте му... А што он вама на то?...

Станицин. Он... ништа...

Вера. Колике припреме!... Ви ме плашите... Ја већ јучерашње ваше писамце нисам разумела...

Станицин. Ево у чему је ствар, Вера Николајевна... Тако вам Бога, опростите ми моју дрскост... Ја знам... ја не вредим. .. (Вера се лагано креће према прозору. Он иде за њом). Ево у чему је ствар... Ја... ја сам се одлучио да запросим вашу руку... (Вера ћути и лагано нагиње главу). Ох, Боже... ја и сувише добро знам да нисам вас достојан... то је, од моје стране, наравно... али ви ме већ одавно знате... ако је слепа оданост... испуњавање и најмање жеље... ако све то... Молим вас да опростите моју смелост... Осећам...

(Зауставља се. Вера му ћутке пружа руку). Зар се, доиста, не смем надати?

Вера (полако). Нисте ме разумели, Владимире Петровићу.

Станицин. У том случају ... наравно ... опростите ми ... Али ми дозволите да вас запитам, Вера Николајевна ... не лишавајте ме среће да вас макар у дужим размацима видим ... Уверавам вас ... нећу вас узнемиравати ... Чак и ако с другим ... Ви ... са изабраником ... Уверавам вас ... увек ћу се радовати вашој радости ... Ја знам своју вредност ... куд бих ја, наравно ... Ви сте, наравно, у праву ...

Вера. Дајте ми времена да размислим, Владимире Петровићу ...

Станицин. Како?

Вера. Да, оставите ме сад ... на кратко време ... видећемо се ... још ћемо разговарати ...

Станицин. Ма каква да буде ваша одлука, знајте да ћу јој се без роптања покорити. (Клања се у знак опроштаја, одлази у салон и затвара за собом врата).

Вера (гледа за њим, прилази к вратима од врта и зове). Горски! Ходите, Горски, овамо! (Долази на аван-сцену. Неколико тренутака доцније улази Горски).

Горски. Звали сте ме?

Вера. Јесте ли знали да је Станицин хтео да говори са мном насамо?

Горски. Да, рекао ми је.

Вера. А јесте ли знали зашто?

Горски. Не, нисам.

Вера. Он проси моју руку.

Горски. А шта сте му ви одговорили?

Вера. Ја! — ништа.

Горски. Јесте ли га одбили?

Вера. Замолила сам га да причека.

Горски. Зашто?

Вера. Како зашто, Горски? Шта је то с вама? Зашто тако хладно гледате, тако равнодушно говорите? какав вам је то осмех на уснама? Ви видите, идем к вама по савет, пружам вам руку — а ви. . .

Горски. Извините ме, Вера Николајевна . . . На мене наилази по некад некаква духовна укоченост . . . Шетао сам по сунцу без шешира . . . Немојте се смејати . . . Не, збиља, то је можда од тога . . . Те тако, значи, Станицин тражи вашу руку, а ви тражите од мене савета . . . а ја питам вас: какво је ваше мишљење о породичном животу уопште? Он се може упоредити са млеком . . . само млеко се брзо укисели . . .

Вера. Горски! Не разумем вас. Пре свега четврт часа, на овоме месту (показујући на клавир), сетите се само . . . зар сте тако ви са мном говорили?. . . Зар сам вас таквог оставила?. . . Шта је то с вама? Је л' се ви то шегачите са мном, Горски? Зар сам то ја заслужила?

Горски (са горчином). Уверавам вас да ми смејање ни на памет не пада.

Вера. Па како онда себи да објасним ту изненадну промену? Зашто не могу да вас схватим? За-

што ја, напротив... Реците, реците и сами, зар нисам увек била отворена са вама, као сестра?

Горски (збуњено). Вера Николајевна, ја...

Вера. Или, можда... видите само, шта ви мене све приморавате да говорим... Можда Станицин изазива у вама... како да то кажем... љубомору, шта ли?

Горски. А што да не?

Вера. О... не претварајте се!... Вама је и сувише добро познато... Уосталом, шта ја то говорим? Зар ја знам шта ви о мени мислите, шта ви према мени осећате?...

Горски. Вера Николајевна! Знате ли шта? Бога ми, боље нам је да се за времена разиђемо...

Вера. Горски... шта то значи?

Горски. Шала на страну... Наши односи су тако чудновати... Ми смо осуђени да не разумемо једно друго и да се међусобно мучимо.

Вера. Ја никоме не сметам да ме мучи. Али нећу да се ко исмева са мном... Не разумевати једно друго... зашто? не гледам ли вам ја право у очи? Зар ја волим неспоразуме? Зар вам не говорим све што мислим? Зар сам неповерљива? Горски! ако морамо да се растанемо, растанимо се бар као добри пријатељи!

Горски. Ако се растанемо, ви ме се ниједном нећете сетити.

Вера. Горски! Ви баш као да желите да ја... Хтели бисте од мене да признам... Не, Бога ми. Али ја нисам научена ни да лажем, нити пак да пре-

увеличавам. Да, ви ми се допадате — осећам према вама наклоност, без обзира на ваше настраности, — и... и толико! То дружељубиво осећање може и даље да се развија, а може и да се заустави. Зависи од вас... Ето шта се у мени догађа... Али ви, ви, реците шта ви желите, шта ви мислите? Зар вама није јасно да ја вас не питам из радозналости, да је мени потребно да знам, најзад... (Зауставља се и окреће се од њега).

Горски. Вера Николајевна! саслушајте ме. Вас је Бог срећно створио. Ви од детињства живите и дишете слободно... Истина је за вашу душу као што је светлост за очи, као ваздух за груди... Ви смело гледате око себе и смело идете напред, премда не познајете живот, стога што за вас у животу нити има, нити ће бити препрека. Али не изискујте, тако вам Бога, такву смелост и од човека мрачног и упетљаног, оваквог као ја, од човека који је много крив сам пред собом, који је стално грешио па греши и сад... Не чупајте из мене последњу, одлучну реч, коју нећу изговорити гласно пред вама, можда баш стога што сам је већ хиљаду пута рекао самоме себи, у самоћи... Понављам: будите снисходљиви према мени... причекајте још мало...

Вера. Горски! да ли да вам верујем? Реците — и ја ћу вам поверовати — да ли да вам, најзад, верујем?

Горски (са нехотичним покретом). Бог свети зна!

Вера (поћутавши краће време). Размислите па ми дајте други одговор.

Горски. Ја увек боље одговарам кад не размишљам.

Вера. Каприциозни сте као каква девојчица.

Горски. А ви сте страшно проницљиви ... Али ме извините ... Чини ми се да сам вам рекао: „причекајте". Та неопростиво глупа реч просто ми се откинула са језика ...

Вера (брзо поцрвеневши). Збиља? Хвала вам за искреност. (Горски хоће да јој одговори, али се врата од салона нагло отварају, и улази цело друштво, изузев m-lle Bienaimé. Ана Васиљевна је врло расположена и весела; под руку је води Мухин. Станицин баца брз поглед на Веру и Горскога).

Г-ђа Либанова. Замислите, Eugène, потпуно смо упропастили господина Мухина ... Бога ми. Али да знате само како је то жустар један играч!

Горски. А! а ја то нисам знао!

Г-ђа Либанова. C'est incroyable![1] Платка се на сваком кораку ... (Седа). Е, ето, сад се може у шетњу!

Мухин (прилазећи прозору и са уздржаном љутњом). Мучно, бога ми. Почиње кишица да ромиња.

Варвара Ивановна. Барометар је данас веома пао... (Седа нешто мало иза г-ђе Либанове).

Г-ђа Либанова. Збиља? comme c'est contrariant! Eh bien,[2] ваља нешто измислити ... Eugène, и ви, Woldemar, на посао!

[1] Просто невероватно. — Прим. прев.

[2] Ала је то незгодно! Е, онда ... — Прим. прев.

Чуханов. Да није коме по вољи да се окуша са мном на билијару? (Нико му не одговара). Е, онда можда да што мезетимо, чашицу ракије да испразнимо? Опет ћутање). Е, кад је тако, ја одох сам, па ћу да пијем у здравље целе поштоване компаније... (Одлази у трпезарију. У међувремену је Станицин пришао Вери, али се не усуђује да отпочне са њом разговор. Мухин разгледа цртеже на столу).

Г-ђа Либанова. Шта је то, господо? Деде, Горски, почните нешто.

Горски. Ако хоћете, могао бих вам прочитати увод у Бифонову природну историју?

Г-ђа Либанова. Најлепша хвала.

Горски. Онда хајд'мо да играмо какву друштвену игру.

Г-ђа Либанова. Како год хоћете... Уосталом, ја то не говорим себе ради... Мене већ јамачно чека мој економ у канцеларији... Је л' дошао већ, Варвара Ивановна?

Варвара Ивановна. Вероватно да је већ дошао.

Г-ђа Либанова. Идите, душице, па видите! (Варвара Ивановна устаје и излази). Вера! ходи-дер овамо... Нешто си ми данас бледа? Да ниси болесна?

Вера. Не, нисам.

Г-ђа Либанова. Добро, добро. Ах, да! Woldemar, немојте заборавити да ме потсетите... Мо-

лићу вас за једну услугу у вароши. (Вери). Il est si complaisant.[1]

Вера. Il est plus que cela, maman, il est bon.[2]

(Станицин се усхићено смеје).

Г-ђа Либанова. Шта ви то са толиком пажњом разгледате, М-г Мухин?

Мухин. Слике из Италије.

Г-ђа Либанова. Ах, да... то сам ја донела... un souvenir...[3] Волим Италију... била сам тамо срећна... (Уздише).

Варвара Ивановна (улазећи). Дошао је Федот, Ана Васиљевна!

Г-ђа Либанова (устајући). А! дошао је? (Мухину). Потражите ту... Лаго-Мађоре... Нешто ванредно!... (Варвари Ивановној). А је л' и кмет дошао?

Варвара Ивановна. Да, и он је дошао.

Г-ђа Либанова. Е, збогом, mes enfants... Eugène, на вама их остављам... Amusez-vous...[4] Ево вам M-lle Bienaimé долази у помоћ. (Из салона улази M-lle Bienaimé). Хајдемо, Варвара Ивановна!... (Одлази са Морозовом у салон. Настаје краће ћутање).

M-lle Bienaimé (сувопарним гласом). Eh bien. que ferons-nous?[5]

[1] Он је тако предусретљив. — Прим. прев.

[2] Он је и нешто више, мама: он је добар. — Прим. прев.

[3] Успомена. — Прим. прев.

[4] Збогом, децо... Забављајте се. — Прим. прев.

[5] Па лепо, шта ћемо да радимо? — Прим. прев.

Мухин. Да, збиља, шта ћемо да радимо?

Станицин. Да, ето у чем је питање!

Горски. Хамлет је то рекао пре тебе, Владимире Петровићу!... (Наједаред оживљује). Уосталом, хајдемо, хајдемо... Видите само како лије киша... Зашто, збиља, да седимо скрштених руку?...

Станицин. Ја пристајем... А ви, Вера Николајевна?

Вера (која је за све то време била скоро непокретна). Ја такође... пристајем.

Станицин. Е, онда врло добро!

Мухин. Јеси ли се, Евгеније Андрејићу, чега сетио?

Горски. Сетио сам се, Иване Павлићу! Ево шта ћемо. Сешћемо сви око стола...

M-lle Bienaimé. Oh, ce sera charmant.[1]

Горски. N'est-ce pas?[2] Свак ће написати своје име на парчету хартије, па чије прво буде извучено, тај мора да исприча какву фантастичну причу без икакве везе, — о себи, о ком другом, о чему било... Liberté entière,[3] што рекла Ана Васиљевна.

Станицин. Добро, добро.

M-lle Bienaimé. Ah! très bien, très bien.[4] (Истовремено).

Мухин. Знам, али ипак, каква то прича треба да буде?...

[1] Ох, то ће бити дивно. — Прим. прев.

[2] Зар не? — Прим. прев.

[3] Потпуна слобода. — Прим. прев.

[4] Врло добро, врло добро. — Прим. прев.

Горски. Каква год вам на памет падне... Хајде, седајмо, седајмо... Хоћете ли, Вера Николајевна?

Вера. Што да не? (Седа. Горски јој седа с десне стране а Мухин са леве, Станицин поред Мухина, M-lle Bienaimé поред Горскога).

Горски. Ево лист хартије (цепа га) а ево и наших имена. (Пише имена и пресавија листиће).

Мухин (Вери). Ви сте нешто и сувише замишљени данас, Вера Николајевна?

Вера. А откуд ви знате да ја нисам увек оваква? Ви ме сад први пут видите?

Мухин (ласкавачки). О, не, искључено је да сте ви увек такви...

Вера (нешто наљућена). Збиља!... (Станицину). Ваше бонбоне су веома добре, Woldemar!

Станицин. Врло се радујем... што сам вас задовољио...

Горски. О, дамски угодниче! (Меша листиће). Ево — готово је. Ко ће да извлачи?... M-lle Bienaimé, voulez-vous?[1]

M-lle Bienaimé. Mais très volontiers.[2] (Снебивљиво узима листић и чита). Коспотин Станицин.

Горски (Станицину). Е, испричајте нам штогод, Владимире Петровићу!

Станицин. Шта бисте ви хтели да вам причам?... Ја, бога ми, не знам...

[1] Г-ђице Биенеме, да ли бисте хтели? — Прим. прев.

[2] Врло радо. — Прим. прев.

Горски. Шта било. Можете говорити све што вам падне на памет.

Станицин. Али мени ништа на памет не пада.

Горски. Е, то је, наравно, незгодно.

Вера. Слажем се са Станицином... Откуд је то могућно, тако... наједном...

Мухин (журно). И ја сам истог мишљења.

Станицин. Дед'те, дајте нам један пример, Евгеније Андрејићу: ви почните.

Вера. Да, започните ви.

Мухин. Почни, почни.

M-lle Bienaimé. Oui, commencez, m-r Gorski.[1]

Горски. Баш неизоставно желите?... Е, па лепо... Почињем... Хм... (Накашљује се).

M-lle Bienaimé. Hi, hi, nous allons rire.[2]

Горски. Ne riez pas d'avance...[3] Дакле, слушајте. Имао некакав барон...

Мухин. Једну фантазију?

Горски. Не, једну кћер.

Мухин. Ех, то је скоро једно и исто.

Горски. Их, ала си данас духовит!... Дакле, имао некакав барон ћерку. Била је врло лепа, отац ју је необично волео, она је волела оца, све је ишло да већ не може боље, — кад, наједаред, једнога лепог дана, баронеса се убеди да је живот, у суштини, врло

[1] Да, почните, г. Горски. — Прим. прев.

[2] Хи, хи, ала ћемо се смејати. — Прим. прев.

[3] Не смејте се унапред. — Прим. прев.

рђава ствар, постаде јој веома досадно — заплака се и леже у постељу... Собарица одмах потрча по родитеља, родитељ дође, погледа, замаха главом, рече на немачком: м-м-м-м, изађе одмереним корацима, па, позвавши свога секретара, издиктира му три позивна писма тројици младих племића старога порекла и пријатне спољашњости. Идућег дана они су, одевени у свилу и кадифу да не може лепше бити, један за другим клањали се пред бароном, а млада баронеса се само смешкала, као и раније — чак још и боље но раније — пажљиво разгледајући своје просиоце, будући да је барон био дипломата, а младићи просиоци...

Мухин. Ала си ти опширно развезао!

Горски. Па шта с тим, драги друже!

M-lle Bienaimé. Mais oui, laissez- le faire.[1]

Вера (пажљиво гледајући Горскога). Наставите.

Горски. Те тако је баронеса имала три просиоца. Кога да изабере? На то питање најбоље одговара срце... Али кад се срце... Али кад се срце колеба?... Млада баронеса била је девојка паметна и далековида... Одлучила се да подвргне просиоце испиту. Једном, оставши насамо са једним од њих, плавокосим, она га наједном запита: реците ми, шта бисте били у стању да урадите да би ми доказали своју љубав? Плавокоси, по природи веома хладнокрван, али тим пре склон преувеличавању, одговори јој с пуно жара: спреман сам да, на вашу заповест,

[1] Наравно, пустите га нек прича. — Прим. прев.

скочим са највише звонаре на свету. Баронеса се љубазно насмеши а идућег дана постави исто то питање и другом просиоцу, риђокосом, саопштивши му претходно одговор плавокосога. Риђокоси одговори истим тим речима и, у колико је то било могућно, још са више жара. Баронеса се, најзад, обрати и трећем, смеђему. Смеђи поћута извесно време, из пристојности, па одговори да је спреман на све друго, и то чак са задовољством, али да са куле неће скакати, из веома простог разлога: кад човек здроби себи главу, тешко је да онда понуди неком руку и срце. Баронеса се наљути на смеђега. Али пошто јој се он . . . можда . . . нешто више допадао од оне друге двојице, она поче да наваљује на њ: бар, вели, обећајте . . . ја не захтевам да обећање и у дело приведете . . . Али смеђи, као савестан човек, није ништа хтео да обећа . . .

Вера. Ви нисте данас расположени, М-г Горски!

M-lle Bienaimé. Non, il n'est pas en veine, c'est vrai.[1] Нидобро, нидобро.

Станицин. Другу причу, другу!

Горски. (са извесном љутњом). Нисам данас оран . . . није сваког дана . . . (Вери). Па, ето, ни ви данас, например. . . Колико је оно синоћ било лепше!

Вера. Шта хоћете тиме да кажете? (Устаје, сви устају).

Горски (обраћајући се Станицину). Не можете замислити, Владимире Петровићу, какво смо дивно

[1] Не, не иде му од руке, истина је. — Прим. прев.

вече синоћ провели! Жалим што нисте и ви били, Владимире Петровићу... Ево, M-lle Bienaimé нам је била сведоком... Вера Николајевна и ја чамцем смо се возили у двоје по језеру... Вера Николајевна се силно усхићавала дивним вечером, тако се добро осећала... Просто је, рекао би човек, у небо узлетала... Сузе су јој на очи навирале... Никад то вече, Владимире Петровићу, нећу заборавити!

Станицин (сетно). Верујем вам.

Вера (која за све то време очију није скидала са Горскога). Да, били смо синоћ прилично смешни... Ви сте, такође, како ви то кажете, узлетели у небо... Замислите, господо, Горски ми је синоћ рецитовао стихове, и то све некакве слатке, меланхоличне!

Станицин. Зар он стихове рецитовао?!

Вера. Још те како... И то таквим неким чудним гласом... баш као болесник, са таквим уздасима...

Горски. Ви сте то сами тражили, Вера Николајевна!... Ви знате да се ја по сопственој својој жељи ретко предајем узвишеним осећањима...

Вера. Тим сте ме више синоћ зачудили. Ја знам да вам је много пријатније да се смејете него ли... него ли да уздишете, например, или да... маштате.

Горски. О, слажем се са свим тим! Уосталом, именујте ми ствар која није достојна смеха? Другарство, породична срећа, љубав?... Све су те љубазности добре само као тренутан одмор, а после — уздравље да се видимо! Уредан човек не треба себи да дозволи да утоне у то паперје ... (Мухин са осме-

хом посматра час Веру, час Станицина. Вера то примећује).

Вера (полако). Како се види да сад говорите од срца!... Али што падате у ватру? Нико не сумња у то да сте ви увек овако мислили.

Горски (усиљено се смејући). Зар? А синоћ сте друкчије мислили.

Вера. Откуд ви то знате? Не, шала на страну. Дозволите, Горски, да вам дам један пријатељски савет: не падајте никад у претерану осећајност... Она вам уопште не приличи... Ви сте тако паметни... Ви ћете и без ње живи остати... Ах, да, изгледа да је кишица престала... Погледајте само како је дивно сунце! Хајдемоте у врт... Станицине! дајте ми вашу руку. (Брзо се окреће и узима Станицинову руку). Bonne amie, venez-vous?[1]

M-lle Bienaimé. Oui, oui, allez toujours...[2] (Узима шешир са клавира и ставља га на главу).

Вера (осталима). А зар ви, господо, нећете?... Трком, Станицине, трком!

Станицин (трчећи са Вером у врт). Изволите, Вера Николајевна, изволите.

M-lle Bienaimé. M-r Мухин, voulez-vous me donner votre bras?[3]

Мухин. Avec plaisir, mademoiselle...[4] (Горскоме). Збогом, смеђи. (Одлази са m-lle Bienaimé).

[1] Драга моја, хоћете ли са нама? — Прим. прев.

[2] Хоћу, хоћу, само ви идите. — Прим. прев.

[3] Хоћете ли да ми дате вашу руку? — Прим. прев.

[4] Са уживањем, госпођице. — Прим. прев.

Горски (сам, прилази к прозору). Ала трчи!... И ни једном да се окрене... А Станицин, Станицин... спотиче се просто од радости! (Слеже раменима). Јадник! он не схвата свој положај... Него да ли је он збиља јадник? Изгледа ми да сам сувише далеко забасао. Али шта да ради човек са својом жучи? За све време мога причања то ђаволче ни за тренутак није скидало очију са мене... Погрешио сам што сам помињао јучерашњу шетњу. Ако јој се учинило... наравно, драги мој друже, Евгеније Андрејићу, пакујте куфер. (Шета се). А и време је... заплео сам се. О случају, несрећо будала и провиђење паметних људи! ходи ми у помоћ! (Осврће се). Ко је то? Чуханов. Да неће он, можда, некако...

Чуханов (опрезно улазећи из трпезарије). Ах, баћушка Евгеније Андрејићу, како ми је мило што сам вас самог нашао!

Горски. Шта желите?

Чуханов (полугласно). Ево у чему је ствар, Евгеније Андрејићу!... Ана Васиљевна — нек јој бог да здравље — изволела ми је одобрити нешто грађе за кућицу, али је заборавила да изда наређење своме економу... А без наређења се грађа не издаје...

Горски. Па ви јој то напомените.

Чуханов. Ех, мили мој! бојим се да је узнемирујем... Него ви, баћушка, да будете тако љубазни, целог бих се века за вас Богу молио... Онако некако, између две речи... (Намигује). Та ви сте прави мајстор за такво што... зар се не би могло рећи

то некако онако, узгред... (Намигује још значајније). А осим тога, ви сте већ, тако рећи, исто што и газда у кући... хе-хе!

Горски. Збиља? Молим, молим, ја ћу то врло радо...

Чуханов. Баћушка! до гроба ћете ме обавезати... (Гласније и са пређашњим манирима). А ако вам што затреба — само миг један. (Одбацује главом). Ех, али и јесте јуначина!...

Горски. Добро, добро... све ћу урадити, будите без бриге.

Чуханов. Разумем, ваша светлост! А чича Чуханов никог не узнемирује. Саопштио сам, замолио, дотрчао, па после — како шеф нађе за сходно. Веома смо задовољни и благодарни. На лево круг, напред марш! (Одлази у трпезарију).

Горски. Бога ми... изгледа да се из овог „случаја" баш ништа не да истерати... (Иза врата од врта, по степеницама, чују се журни кораци). Ко то тако трчи? Гле! Станицин!

Станицин (утрчи задихан). Где је Ана Васиљевна?

Горски. Кога тражите?

Станицин (изненадно се заустављајући). Горски!... Ах, кад бисте само знали...

Горски. Ви сте ван себе од радости... Шта је то с вама?

Станицин (узима га за руку). Горски!... ја, стварно, не бих требао... али не могу — хоће радост да ме угуши... Ја знам, ви сте увек показ-

вали интересовање за мене... Замислите... ко би тако што могао поверовати...

Горски. Па шта је то, најзад, било?

Станицин. Запросио сам руку Вере Николајевне, а она...

Горски. А шта она?

Станицин. Замислите, Горски, пристала је... ево, малочас, у врту... дозволила ми је да се обратим Ани Васиљевној... Горски, срећан сам као мало дете... Каква дивна девојка!

Горски (једва скривајући узбуђење). И ви сад идете Ани Васиљевној?

Станицин. Да, ја знам да ме она неће одбити... Горски, срећан сам, бесконачно срећан... Хтео бих цео свет да загрлим... Дозволите да бар вас загрлим. (Грли Горскога). О, како сам срећан! (Одлази трчећи).

Горски (после дугог ћутања). Брависимо! (Клања се за Станицином). Част ми је честитати вам... (Љутито хода по соби). Нисам се овоме надао, то морам признати. Лукаво девојче! Него ја сад треба одмах да отпутујем... Или не, остаћу... Их, ала ми срце непријатно удара... Лоша работа... (Замисливши се за часак). Нема се ту шта, потучен сам... И како срамно потучен... и то — ни онако, ни онде где бих ја желео... (Прилази к прозору, гледа у врт). Долазе... Умиримо, бар, часно... (Натиче шешир, баш као да се спрема да иде у врт, а у вратима се судара са Мухином, Вером и m-lle Bienaimé. Вера држи m-lle Bienaimé под руку) А!

Ви се већ враћате. А ја пошао био к вама... (Вера не подиже очи).

M-lle Bienaimé. Il fait encore trop mouillé.[1]

Мухин. А што одмах ниси пошао с нама?

Горски. Чуханов ме задржао... А ви сте, канда, много трчали, Вера Николајевна?

Вера. Да... врућина ми је.

(M-lle Bienaimé и Мухин одлазе мало у страну, затим почињу игру на кинеском билијару, који се налази нешто позади).

Горски (полугласно). Све знам, Вера Николајевна! Таквом чему нисам се надао.

Вера. Знате?... Али не чудим се. Код њега што на срцу, то и на језику.

Горски (прекорно). Код њега ћете се... кајати.

Вера. Не.

Горски. Учинили сте то под утицајем љутње.

Вера. Можда. Али сам поступила паметно и нећу се кајати... Зар нисте баш ви применили на мене стихове вашега Љермонтова: рекли сте ми да ћу бесповратно поћи онуда куда ме случај поведе... Осим тога, ви и сами знате, Горски, ја бих са вама била несрећна.

Горски. Сувише части.

Вера. Говорим оно што мислим. Он мене воли, а ви...

Горски. А ја?

[1] Још је сувише влажно. — Прим. прев.

Вера. Ви никога не можете волети. Ви имате и сувише хладно срце, а уобразиљу и сувише врелу. Говорим са вама као са пријатељем, као о стварима које су већ давно прошле...

Горски (потмуло). Јесам ли вас увредио?

Вера. Да... али ви ме нисте довољно волели да бисте имали право да ме увредите... Уосталом, све је то било па прошло... Растанимо се као добри пријатељи... Дајте ми руку...

Горски. Дивим вам се, Вера Николајевна! Ви сте прозрачни као стакло, млади као двогодишње дете, а одлучни као Фридрих Велики. Да вам дам руку?... Па зар ви не осећате како тешко мора да ми је сад на души?...

Вера. Ваша сујета је рањена?... Није то ништа: зарашће.

Горски. О па ви сте филозоф!

Вера. Чујте... Ми вероватно сад последњи пут о овоме говоримо... Ви сте паметан човек, али сте се у мени грубо преварили. Верујте, нисам вас ставила au pied du mur[1], као што то каже наш пријатељ М-r Мухин; нисам вас стављала на муке, већ сам тражила истину и једноставност, нисам тражила да скочите са звонаре, и место свега тога...

Мухин (гласно). J'ai gagné.[2]

M-lle Bienaimé. Eh bien! la revanche.[3]

Вера. Нисам дозволила да будем туђа играчка

[1] На искушење. — Прим. прев.

[2] Добио сам. — Прим. прев.

[3] Добро, онда још једну. — Прим. прев.

— и то је све... Не жалим, верујте, ни за чим...

Горски. Честитам вам. Победиоцу доликује великодушност.

Вера. Дајте ми руку... ево вам моје.

Горски. Извините: ваша рука не припада више вама. (Вера се окреће од њега и иде ка билијару). Уосталом, све је да не може бити боље на овоме свету.

Вера. Збиља... Qui gagne?[1]

Мухин. Досад још увек ја.

Вера. О, па ви сте велик човек!

Горски (тапшући га по рамену). И мој најбољи пријатељ, зар не, Иване Павловићу? (Ставља руку у џеп). Ах, збиља, Вера Николајевна, молим вас на часак... (Иде на авансцену).

Вера (идући за њим). Шта имате да ми кажете?

Горски (вади из џепа ружу и показује је Вери). А? Шта велите на ово? (Смеје се. Вера црвени и обара очи). А? смешно, зар не? Погледајте, није још ни свенула... (Клања се). Дозволите да је вратим коме и припада...

Вера. Кад бисте ви мене макар и мрвицу ценили, ви ми је сад не бисте враћали.

Горски (повлачећи руку назад). Ако је тако, онда дозволите. Нека га, нека овај јадни цветак остане уз мене... Уосталом, осећајност ми не приличи... зар не? И збиља, живела потсмешљивост, веселост и пакост! Ево, сад сам се опет прибрао!

[1] Ко добија? — Прим. прев.

Вера. Врло добро!

Горски. Погледајте ме. (Вера га гледа, он наставља узбуђено). Збогом . . . Ето, сад би било умесно да узвикнем: Welche Perle warf ich weg![1] Али нашто? Све је у најбољем реду.

Мухин (узвикује). J'ai gagné encore une fois.[2]

Вера. Све је у реду, Горски!

Горски. Можда . . . можда . . . Но ево се врата из салона отварају . . . Долази породична полонеза! (Из салона долази Ана Васиљевна. Под руку је води Станицин. За њима наилази Варвара Ивановна. Вера трчи мајци у сусрет и грли је).

Г-ђа Либанова (плачним шапатом). Pourvu que tu sois heureuse, mon enfant . . .[3]

(Станицинове очи се светле. Тек што се није заплакао).

Горски (за себе). Какав дирљив призор! И кад помислим да сам на место тог клипана могао бити ја! Не, доиста, нисам рођен за породични живот . . . (Гласно). Дакле, Ана Васиљевна, јесте ли најзад готови са својим премудрим упутствима за рад у пољу, са рачунима и билансима?

Г-ђа Либанова. Готова сам, Eugène, готова. А што?

Горски. Предлажем да се упрегне интов па да се сви заједно извеземо у шуму.

[1] Какви ли сам диван бисер одбацио. — Прим. прев.

[2] Поново сам добио. — Прим. прев.

[3] Само да будеш срећна, дете моје. — Прим. прев.

Г-ђа Либанова (осећајно). Врло радо. Варвара Ивановна, душо, наредите.

Варвара Ивановна. Одмах, одмах. (Одлази у претсобље).

M-lle Bienaimé (преврће очима). Dieu! que cela sera charmant![1]

Горски. Видећете, како ћемо се лудити ... Весео сам данас као маче ... (За себе). Крв ми је од свих ових догађаја јурнула у главу. Просто као да сам пијан ... Ох, Боже, ала је мила ... (Гласно). Узимајте шешире. Хајдемоте, хајдемоте! (За себе). Та приђи јој, глупане, да би л' глупане! (Станицин непрестано прилази к Вери). Не тако. Ништа се не брини, друже, ја ћу се већ побринути о теби у току шетње. Засијаћеш ти мени у пуноме твоме сјају. Ала ми је лако ... Их, и тако тешко. (Гласно). Госпође, пођимо пешице: интов ће за нама, стићи ће нас.

Г-ђа Либанова. Хајд'мо, хајд'мо.

Мухин. Шта је то, као да је ђаво у тебе ушао?

Горски. И јесте ... Ана Васиљевна! дајте ми руку... Јер ја, ипак, остајем церемонијал-мајстор?

Г-ђа Либанова. Да, да, Eugène, наравно.

Горски. Врло добро! ... Вера Николајевна! изволите дати руку Станицину ... M-lle Bienaimé, prennez mon ami m-r Мухин.[2] А капетан ... где је капетан?

[1] Боже, ала ће то бити дивно! — Прим. прев.

[2] Госпођице Бјенеме, пођите са мојим пријатељем г. Мухиним. — Прим. прев.

Чуханов (излазећи из трпезарије). На служби? Ко ме зове?

Горски. Капетане, дајте руку Варвари Ивановној ... Ево, она баш наилази ... (Варвара Ивановна улази). А сад хајдмо, напред марш! Интов ће нас стићи ... Вера Николајевна, ви отварате поход, а Ана Васиљевна и ја смо заштитница.

Г-ђа Либанова (тихо Горскоме). Ah, mon cher, si vous saviez combien je suis heureuse aujord'hui.[1]

Мухин (заузимајући место са m-lle Bienaimé, говори Горскоме на ухо). Одлично, друже, одлично: не даш се ... али признај: где је танко, онде се и кида!

(Сви одлазе. Завеса пада).

1847 год.

[1] Ах, драги мој, да знате само како сам срећна данас. — Прим. прев.

На туђем хлебу

Комедија у два чина.

— Превео Јован Максимовић —

ЛИЦА:

Павле Николајевић Јелецки, колешки саветник, 32 године. Петроградски чиновник; хладан, сувопаран, није глуп, тачан; одело му је једноставно, са укусом. Човек просечне вредности, није пакосник, али без саосећања.

Олга Петровна Јелецка, рођена Корина, његова жена, 21 годину. Добро, благо створење; машта о животу међу отменим светом, али га избегава; воли свог мужа, понаша се пристојно. Лепо се одева.

Василије Сјемјонић Котаркин, властелин, живи из милости, „на туђем хлебу", код Јелецких, 50 година. Носи сјуртук са крутом усправљеном јаком, и жутим металним дугмадима.

Флегонт Александрић Тропачов, сусед Јелецких, 36 година. Властелин — господар од 400 робова-сељака, нежењен. Висока стаса, наочита појава, говори гласовито, даје себи важан и занимљив изглед. Служио у коњици; пензионисан као поручник. Одлази до Петрограда и спрема се да пође у иностранство. По природи је доста груб, неки пут чак и подлац. На њему је зелен, округао фрак, зеленка-

сте панталоне, шотландски прсник, свилена машна са огромном иглом-задевачом. Носи лаковане чизме и палицу са златном дршком. Ошишан кратко, à la malcontent.

Иван Кузмић Иванов, други сусед, 45 година. Миран, ћутљив створ Божји, не без неке своје врсте поноситости, пријатељ Котаркинов. Радо и често је сетан-невесео. На њему је овештао циметаст фрак; од честог прања поабан жућкаст прсник и сиве панталоне. Пуки сиромах.

Карпачов, такође сусед, 40 година. Веома глуп човек, с брковима, једна врста ађутанта Тропачова. Средњег стања. Носи доламу и широке панталоне. Говори у басу.

Нарцис Константинић Трембински, најстарији служитељ, метр-д'отел Јелецких. Протува, лармаџија, никад се не смирује. У суштини страшна бестија. Носи се лепо, као што личи покућару у богатом дому. Говори правилно, али са белоруским изговором.

Јегор Карташов, управитељ имања, 60 година. Подбуо, дремљив, поспан човек. Где стигне краде. На њему је затворено плав капут са подужим скутима.

Прасковја Ивановна, кастеланка, 50 година. Сувоњаво, пакосно и јетко створење. На глави јој шамија-повезача; одевена у црну хаљину; нема зуба па в а в о љ и кад говори.

Маша, собарица, 20 година, свежа девојка.

Анпадист, кројач, 70 година. Оронуо, излапео, изнурен, сељак (чипчија), који робује као кројач код властелина у двору.

Петар, лакеј, 25 година. Млад, здрав и једар момак. Језичан и причало.

Васка, козачић, 14 година.

ЧИН ПРВИ

Позорница претставља салу у дому богатог властелина; десно два прозора и врата у парк; лево врата у салон; право — у претсобље. Између прозора сто на развлачење; на столу даска за игру даме. Спреда лево други сто и две наслоњаче.

Између салона и претсобља улаз у ходник.

Трембински (иза сцене). То је неред! Ја у свему овом видим неред! То се не може даље трпети!... (Улазећи у пратњи Петра лакеја и козачића Васке). Ја имам званичну наредбу од госпође! Мене овде сви имају да слушају! (Петру). Разумеш ли ти мене?

Петар. Разумем.

Трембински. Госпођа ће са својим супругом данас изволети доћи ... — мене су, ево, унапред послали, — а ми — шта ми овде радимо?! Ништа! (Обраћајући се козачићу). Откуд ти сад овде — шта тражиш ти ту? Само се луњаш и скитараш којекуд, а? И ништа под милим Богом не радиш! (Зграби га за уво па га тако држи). За пра-Бога господарев хлеб да једеш? У том сте сви мајстори, да господарев хлеб забадава једете! Знамо ми вас! Хајд севај — вуци се на твоје место! (Козачић одлази. Трембински седа у наслоњачу). Ех, брате — џаба ти такве службе! (Скочи). А што ми тог кројача не претстављају? Где им је, најзад, тај кројач?

Петар (погледавши у претсобље). Дошао је кројач.

Трембински. Па што не улази ког врага! Шта има да чека?! Оди овамо, братац! Како се зовеш?

(Улази Анпадист па застане код врата, забацивши руке за леђа).

Трембински (Петру). Је л' вам то кројач?

Петар. На служби!

Трембински (Анпадисту). Колико ће да ти буде година, чича?

Анпадист. Па заш'о сам у седму десетину, роде мој.

Трембински (Петру). А другог кројача немате?

Петар. Немамо. Имали смо једног, али се показао као неспособан. Из узрока мутавости — језик му био узет.

Трембински (дижући руке к небу). Господе, какав неред! (Анпадисту). Но, ти, старино — јеси л' извршио наредбу?

Анпадист. Извршио сам, баћушка.

Трембински. Јаке на ливрејама јеси л' поиспришивао?

Анпадист. Поиспришивао сам, баћушка. Само, роде мој, жуте чоје ми није достало...

Трембински. Но, па шта си онда урадио?

Анпадист. Па ето, роде мој — нађоше у мутваку неку стару сукњу, опет тако жуту.

Трембински (машући рукама). Еј, наопако!.. Него сад што му је — ту му је. Тек ваљда нећемо сад у варош по жуту чоју. Хајд, иди за чим си. (Анпадист хоће да иде). Али пази шта радиш! Живо! Јер код мене, братац, нема пет на девет! Хајд, иди сад. (Анпадист оде. Трембински опет седа, па очас

опет скочи). Ах, да! А чисте ли они тамо стазе у парку?

Петар. Па дабогме да чисте. Дотерали смо све беспослене из села.

Трембински (прилази Петру). А ти ко си?

Петар (запрепашћен). Шта заповедате?

Трембински (прилази ближе Петру). Ти — ко си? каже ти се — ко си ти?

Петар (са све већим запрепашћењем). Ама је л' ја?

Трембински (уноси му се сасвим под нос). Да, ти, ти, ти... Који си ти?

(Петар се збуни, загледа се у Трембинског и ћути).

Трембински. Та говори већ једном, — тебе ја питам: ко си ти управо?

Петар. Па ја сам Петар.

Трембински. Не, ти си лакеј — ето ко си ти. Кућа — то је твој посао; и лампе да чистиш — и то је твој посао; а парк — није твој посао. Да л' су беспослене тамо дотерали или тамо друге какве — то није твој посао. То је посао ишпанов. Ја те нисам ни питао; ја од тебе одговора нисам тражио. Твој је посао да по ишпана идеш. Ето шта је твој посао.

Петар. Па ето — они и сами долазе.

(Улази Јегор из претсобља).

Трембински. А, Јегоре Алексејићу! Погодили сте кад треба да сте ту. Реците ми, молим вас, јесте л' наредили тамо у парку односно...

Јегор. Наредио сам, Нарцисе Константинићу. Ни-

шта не брините... Је л' по вољи један чупак бурмута?

Т р е м б и н с к и((узима чупак бурмута и шмрка). Нећете веровати, Јегоре Алексејићу, у каквом сам ја послу и главобољи од јутрос. Искрено вам признајем, нисам се надао да ћу на оваквом великом имању затећи толики неред! Не у вашем делокругу, наравно, не у газдинству — него у кући.

Ј е г о р. Разумем.

Т р е м б и н с к и. Замислите само, например, питам ја њих: музиканте имате ли? Ви разумете — треба господу пристојно, како треба дочекати. Кажу ми: ту су музиканти, имамо их. Но, рекох, дајте их овамо. Па шта мислите? Сви они, ти вајни музиканти, имају разне друге дужности. Ко баштован, ко обућар; контрабас стоку чува. Па шта је то, рекох, наопако? Инструменти им такође у нереду. Једва сам их некако у ред довео. (Опет шмрка бурмут).

Јегор. Велика је главобоља та ваша дужност.

Т р е м б и н с к и. Да, ја слободно смем рећи да ја узалуд своју кору хлеба не једем... А шта, стоје л' музиканти пред кућним улазом?

Ј е г о р. Дабоме, код улаза смо их поређали. Него кишица поче да промиче, а они се у лакејску собу одвукоше: инструменти ће им се, кажу, овлажити. Ал' ја их, морам вам признати, одмах напоље истерах. Јер, шта знате, ако се гласник на друму некуд заблене, па нам на време не јави — а господа тек

наједном изволе искрснути. А инструменте могу и под капут склонити.

Трембински. Потпуно тачно. И сад је, канда, све у реду?

Јегор. Ништа не брините, Нарцисе Константинићу. (Погледа према Петру). А шта ти ту зазјаваш? Чисти се одавде, на своје место, љубезни мој, уосталом. (Петар иде у претсобље. Из ходника истрчи Маша). Нуто, нуто, нуто, куд си ти, госпо, нагла?

Маша. Ах, Јегоре Алексејићу, маните ме. И тако нас је Прасковја Ивановна усплахирила. (Отрчи у претсобље).

Јегор (гледа за њом, затим се окреће Трембинском па му подмигне. Трембински се значајно смешка). А дозволите да дознам, Нарцисе Константинићу, које је то сад доба?

Трембински (гледа на сат). Три четврти на једанаест. Ми се ту заговорили, а господа тек наједном могу да искрсну. (Из претсобља се појављује Котаркин, застаје, даје некоме иза себе неке знаке, опрезно улази, па се упути ка столу крај прозора).

Јегор. Да тркнем ја један час до канцеларије. Сеоски кмет јамачно није браду очешљао, а знам да ће потећи да се љуби са господом. . . (Одлазећи, судари се са Котаркиним).

Котаркин. Помаже Бог, Јегоре Алексејићу!

Јегор (мрзовољно). Ех, Василије Сјемјонићу! Није ми сада до вас! (Одлази у претсобље. Котаркин и даље прилази оном столу).

Трембински (осврће се па спази Котаркина. За себе). А, и тај је ту! (Котаркин се јавља Трембинском. Трембински му нехатно одмахне главом, и говори му преко рамена). Но, шта је ново? И ви стигосте? И ви би младу господу да дочекујете?... а?

Котаркин. Па дабогме.

Трембински. Лепо, лепо. (Не сачекав одговора). Па јесте л' се мало дотерали?

Котаркин. Да... то јест...

Трембински. Лепо, лепо... Ви ето ту у крајичку поседите мало. (Котаркин му се клања). Ах, да — ја и заборавио. Петре!... О Петре!... Петрушка... Шта је сад?! Па то канда никога ту у претсобљу нема!

Иванов (уполак извири из претсобља). Шта је по вољи?

Трембински (доста зачуђен). Ама дозволите... откуд ви... на који начин...

Иванов (још не улазећи). Иванов, Иван Кузмић... Њихов, ето, пријатељ... (Указује на Котаркина).

Котаркин (Трембинском). Сусед... овдашњи... Дошао ми у госте.

Трембински (развлачећи и машући главом). О брате, па није сада томе време... Није овде место за то, господо! (Петар излази из претсобља испред самог носа Ивановљевог. Иванов ишчезне). Куд си се ти наједаред изгубио? Хајде за мном... Хоћу да видим како си ти то тамо... у господиновом кабинету... Јамачно, ниси ништа урадио како

сам ти казао... Тешко оном ко се на вас ослони! (Обојица одлазе у салон. Котаркин остаје сам).

Котаркин (после неког ћутања). Вања... О Вања!

Иванов (из претсобља, не показујући се). Шта желите?

Котаркин. Уђи, Вања, неће ти нико ништа.

Иванов (полагано улази). Ама боље да се склоним ја одавде.

Котаркин. Не, зашто? Остани ти само ту. Чудна ми чуда! Ти си к мени дошао. Ето, ходи овамо. Ето ту седи. То је, ето, мој крајичак.

Иванов. Боље хајдемо у твоју собу.

Котаркин. У моју собу сад не можемо. Тамо сад рубље прегледају. Па су и читаве пластове перина навукли. А што нећеш овде да останеш?

Иванов. Не, боље да идем ја кући.

Котаркин. Ама зашто да идеш? Остани, кад ти кажем. Седи ето ту — се-еди! А и ја ћу да седнем (Котаркин седа). Јер наши ће сваког часа да стигну. Па остани лепо, да их видиш.

Иванов. А шта имам да гледам?

Котаркин. Како шта имаш да гледаш?! Па ето, наша Олга Петровна се удала тамо у Петрограду. Па да видимо какав јој је мужић. А и њу ни ја ни ти одавна нисмо видели. Имаће бога ми добрих шест година. Седи, брате.

Иванов. Али чуј, Василије Сјемјонићу — бога ми...

Котаркин. Седи само, седи, кад ти кажем. Ти

не гледај што се нови старешина служитеља издире. Ђаво нека га носи! Зато је намештен да ларма — друга посла он и нема.

Иванов. Па је л' се Олга Ивановна за неког богатог удала?

Котаркин. Не знам, Вања, како да ти кажем, али чујем да је неки велики господин. А Олги Петровној је, бога ми, већ и време било да се уда. Неће ваљда век вековати са својом тетком.

Иванов. Бога ми ће, Василије Сјемјонићу, нас тај нови господин за врат, па напоље!

Котаркин. А што да нас тера?

Иванов. То јест, ја то за тебе кажем.

Котаркин (са уздахом). Знам, Вања, знам. Јер ти си, брате — нек прича шта ко хоће — ал' ти си ипак властелин. А мени се ни одело од новог и читавог не кроји. Него вазда са туђих леђа. Па ипак ме нови господин ваљда неће отерати. Јер покојни ме господин, ето, није терао... А покојни је знао да буде још те како љут и горопадан.

Иванов. Ама не знаш ти, Василије Сјемјонићу, те петроградске делије.

Котаркин. А што, Иване Кузмићу, зар су они тако...

Иванов. Ама да не да Бог! Не знам их ни ја, али сам од света слушао.

Котаркин (после тренутног ћутања). Најпосле, видећемо. Ја се у Олгу Петровну уздам. Она нас неће дати.

Иванов. Неће дати! Ама она је, ја мислим, за-

боравила да ти и постојиш на свету. Јер она је одавде, после смрти мамице своје, — са својом тетком, — још као мало дете отишла. Ти си се с њом с луткама играо — чудног ми чуда! Она те сад ни погледати неће.

Котаркин. А, то не може бити, Вања.

Иванов. Хајд, добро — видећеш.

Котаркин. Но, но, доста, Вања, молим те.

Иванов. Кажем ти, Василије Сјемјонићу — видећеш.

Котаркин. Збиља, Вања, престани... Боље да одиграмо коју партију дама... А? шта велиш? (Иванов се мршти). Што овако узалуд да седимо? Дед, брате, дед. (Узима даску за „даме" и размешта фигуре).

Иванов (такође размешта даме). Погодио си кад треба! Поздравио те дворецки.

Котаркин. А сметамо ли ми ту неком?

Иванов. Па господа ће сад доћи.

Котаркин. Кад господа дођу — ми ћемо ово манути. Но, идеш ли десно или лево?

Иванов. Ама отераће нас они, Василије Сјемјонићу, само ћеш видети. Лево. Ти почињеш.

Котаркин. Ја... Ја данас ево како почињем.

Иванов. Гле га, молим те, шта му паде на памет! А ми ћемо ево овако.

Котаркин. А ја овамо.

Иванов. А ја овамо.

(Наједном се из претсобља зачу шум и жагор. Козачић Васка утрчи, као без душе, па виче: „долазе,

долазе! Нарцисе Константинићу — ево их, ту су! ...”
Котаркин и Иванов скоче).

Котаркин (веома узбуђен). Долазе? Долазе?

Васка (виче). Гласник је знак дао — долазе! (Из салона се разлеже глас Трембинског: „шта је? је л’ господа — господа долазе?” Он заједно са Петром истрчи из салона).

Трембински (виче). Свирачи! свирачи сваки на своје место! (Отрчи назад у салон; Петар и козачић за њим. Из ходника искочи Маша).

Маша. Господа долазе?

Котаркин. Ето их — ту су. (Иванов се, сетан-невесео, повлачи у крај. Маша трчи у ходник вичући: „долазе — ту су!” Очас из ходника упада Прасковја Ивановна, а из претсобља Трембински).

Прасковја Ивановна. Долазе?

Трембински. Девојке зовите, овамо девојке!

Прасковја Ивановна (виче према ходнику). Девојке, девојке!

Јегор (утрчавајући из претсобља). А где је хлеб и со, Нарцисе Константинићу?

Трембински (виче колико га грло носи). Петре! Петре! Хлеб и со! Где ти је хлеб и со? (Из ходника излазе шест „накинђурених” девојака). У претсобље, девојке, у претсобље!

(Девојке трче у претсобље па се сударају у вратима са Петром. Он има у рукама огроман ђеврек и сланик).

Петар. Лакше, ви, будале!

Трембински (истргне из Петрових руку чи-

нију па је предаје у руке Јегору). То ћете ви... излазите на трем, излазите. (Изгура га напоље заједно са Петром па виче у претсобљу: „а чељад где су?... чељад овамо!").

П е т р о в г л а с. Анпадиста зовите!

Д р у г и г л а с. Десетар му чизме узео...

Г л а с Т р е м б и н с к о г. Кочијаше овамо, кочијаше!

Г л а с д е в о ј а к а. Ево их, долазе!

Г л а с Т р е м б и н с к о г. Умукните ви ту! Да ниједној гласа више нисам чуо!

(Зацари се дубоко ћутање. Котаркин, који се за све време овог лома налазио у великом узбуђењу, али се скоро није с места мицао, жудно ослушкује. — Наједном музика почиње фалично да свира: „Разлежи се победна славопојко..." Интов прилази ка кућном улазу, разлеже се говор, музика ућути. Чују се пољупци... Одмах затим улазе: Олга Петровна и њен муж; овај има у руци дат му ђеврек. За њима Трембински, Јегор са чинијом, Прасковја Ивановна и домаћа служинчад. Ови, међутим, застану у вратима).

О л г а (са осмехом, мужу). Но, ево нас, код куће смо најзад, Paul. (Јелецки јој стиска руку). Како ми је мило! (Обраћајући се послузи, дворским мужицима). Хвала вам, хвала. (Указујући на Јелецког). Ово вам је ваш нови господар... Молим да га волите и штујете. (Мужу). Rendez cela, mon ami. (Јелецки предаје ђеврек Јегору).

Т р е м б и н с к и (нагнувши сав горњи део тела).

Је ли по вољи да што наредите... да се прихватите чим; можда, чаја?...

Олга. Не, хвала, мало после. (Мужу). Хоћу да ти покажем сву нашу кућу, твој кабинет... Ја ту читавих седам година нисам била... седам година!

Јелецки. Па дела, покажи ми.

Прасковја Ивановна (прихватајући из руку Олгиних шешир и мантил). Слатка и златна наша голубице...

Олга (осмехује се њој у одговор и гледа око себе). А остарила нам наша кућа!... И собе ми чисто мање дошле.

Јелецки (гласом љубазног наставника). То увек тако изгледа. Јер ти си одавде као дете отишла.

Котаркин (који све време очију није спуштао са Олге, прилази јој). Олга Петровна, дозволите ми... (Глас га издаје).

Олга (не позна га у први мах). А... ах, Василије... Василије Петровићу — како сте ви, шта радите? Нисам вас одмах познала.

Котаркин (љуби јој руку). Дозволите... да вас поздравим...

Олга (мужу, указујући на Котаркина). Стари наш пријатељ, Василије Петровић...

Јелецки (наклони се према њему). Врло ми је мило.

(И Иванов се издалека клања, мада још није примећен).

Котаркин (клања се Јелецком). Добро нам дошли... Ми сви... тако уживамо...

Јелецки (клања му се још једном, па полугласно жени). Ко је то?

Олга (такође полугласно). Осиротели властелин, код нас у кући живи. (Гласно). А сад хајдемо, сву кућу да ти покажем... Ту сам се ја, Paul, родила; ту сам детињство провела...

Јелецки. Драге воље, хајдемо... (Обраћајући се Трембинском). А ви, молим вас, наредите мом коморнику... ствари су моје тамо...

Трембински (брзоплето). Разумем, разумем.

Олга. Хајдемо, Paul. (Обоје оду у салон).

Трембински (својој служинчади, полугласно). А сад, драги моји, разиђите се — свако на своје место. Ви, Јегоре Алексејићу, останите у претсобљу — сваки час можете господину нешто да затребате.

(Јегор и чељад одлазе у претсобље, Прасковја Ивановна са собарицама у ходник).

Прасковја (у вратима). Хајдете; хајдете... А шта се ти, Машка, смејеш? (Одлази).

Трембински (Котаркину и Иванову). А ви ћете, господо, ваљда овде остати, како ли?

Котаркин. Ми ћемо ту остати.

Трембински. Но, добро... Само, молим вас, ви знате... (Прави знаке рукама). Ако бога знате... јер после ћемо ми да одговарамо... (Оде на врховима од прстију у претсобље).

Котаркин (гледа за њим, па се брзо окрене Иванову). А, Вања, шта велиш? Не, не, реци, како ти се допада? Како је порасла, а? Па каква лепоти-

ца! И мене није заборавила. А? Видиш, Вања, видиш — излази да сам ја био у праву.

Иванов. Није те заборавила... А што те онда Василијем Петровићем зове?

Котаркин. Ех, какав си ти, Вања! Но, па шта онда — Петровић, Сјемјонић, — чудна ми чуда; — али, размисли и сам, јер ти си паметна глава. Мужу ме свом претставила. Леп, наочит човек! Па какав изглед! Шта велиш, Вања?

Иванов. Не знам, Василије Сјемјонићу. Него, боље да ја идем.

Котаркин. Их, какав си ти, Вања! Та шта ти је сад наједном! Не мож' те човек познати! „Идем" па „идем". Боље ће бити да ми кажеш како ти се наша млада учинила?

Иванов. Лепа, лепа — мора се признати.

Котаркин. Шта јој само онај осмејак вреди! Па глас, а? Славуј, просто, канаринка. Па свог мужа како воли! То се одмах види. А, Вања? Је л' да се види?

Иванов. А Господ ће их знати, Василије Сјемјонићу.

Котаркин. Грешан си, Иване Кузмићу, бога ми си грешан. Човек се радује, мило му — а ти... Него ево, опет овамо иду.

(Улазе Олга и Јелецки из салона).

Олга. Није нам кућа бог зна како велика, као што видиш. Ал' ипак, — каква је да је, — наша је.

Јелецки. А што? Дивна кућа; ванредан распоред.

О л г а. Но, а сад хајдемо у парк.

Ј е л е ц к и. Драге воље... него... ја бих хтео две три речи да проговорим са твојим управитељем имања.

О л г а (прекорно). Са т в о ј и м?

Ј е л е ц к и (са осмехом). Са нашим. (Љуби јој руку).

О л г а. Но, како хоћеш. А ја ћу собом Василија Петровића да поведем. Василије Петровићу, хајдемоте у парк... Хоћете л'?

К о т а р к и н (са лицем које сија од среће). Молим, молим... ја... ја...

Ј е л е ц к и. Метни шешир, Оља.

О л г а. Није потребно. (Пребаци вео преко главе). Хајдемоте, Василије Петровићу.

К о т а р к и н. Дозволите, Олга Петровна, да вам претставим једног... такође... овдашњег суседа, Иванова... (Иван Кузмић се збуни и клања).

О л г а. Веома ми је мило... (Иванову). Је л' по вољи с нама у парк? (Иванов јој се поклони). Дајте ми вашу руку, Василије Петровићу...

К о т а р к и н (не верује својим ушима). То јест, како...

О л г а (смејући се). Па ево како. (Узима његову руку па испод ње промоли своју). Сећате ли се, Василије Петровићу... (Одлазе на стаклена врата. Иванов иде за њима).

Ј е л е ц к и (прилази стакленим вратима, гледа за женом, враћа се столу с лева па седа). Еј! Има л' кога ту? Момче!

П е т а р (долазећи из претсобља). Шта заповедате?

Ј е л е ц к и. Како се зовеш ти, драговићу?

П е т а р. Петар.

Ј е л е ц к и. А! Зовни-де ми ишпана — како се оно зваше — Јегор, како ли?

П е т а р. Тачно тако!

Ј е л е ц к и. Зовни-де га овамо.

(Петар одлази. Одмах за тим улази Јегор, застане на вратима и скрсти руке иза леђа).

Ј е л е ц к и (гласом начелника одељења). Јегоре, ја сам рад да сутра разгледам имање Олге Петровне.

Ј е г о р. Разумем.

Ј е л е ц к и. Колико ће да има овде душа?

Ј е г о р. У селу Тимофејевском триста осамдесет четири мушког пола, по последњем препису. Но у ствари, сад их и више има...

Ј е л е ц к и. А колико више?

Ј е г о р (накашље се у шаку). Па... биће их до две десетине.

Ј е л е ц к и. Хм... Молим да се тачно извиди па да ми се поднесе извештај. Јесу л' њиве разбацане — по разним местима?

Ј е г о р. Све је на окупу.

Ј е л е ц к и (загледа се у Јегора са приметном недоумицом). Хм... А колико ће бити добре земље?

Ј е г о р. Има је доста. Двеста седамдесет пет ланаца на окупу.

Ј е л е ц к и (опет се неодлучно загледа у Јегора). А слабе земље колико ће бити?

Ј е г о р (малко развлачећи). Како да вам кажем... Има шибљака... а има и провалија... А ето и ту иза куће... ту је испуст сеоски. То је остављено за сено.

Ј е л е ц к и („игра" обрвама). А колико?

Ј е г о р. А кој' га зна. Земља немерена. Мањ ако није где на плану забележено. Ал' педесет ланаца ће и ту да буде.

Ј е л е ц к и (за себе). Куд год човек погледа — свуда неред. (Гласно). А има л' и шуме?

Ј е г о р. Два'ес' осам ланаца и нешто више.

Ј е л е ц к и (гласно са развлачењем). Значи, свега ће да буде око каквих пет стотина ланаца?

Ј е г о р. Пет стотина?! И преко две хиљаде ће да се накупи.

Ј е л е ц к и. Па како то, кад ето ти сâм... (Застане). Да... да... ја... и ја сам тако хтео да кажем. Разумеш?

Ј е г о р. Разумем.

Ј е л е ц к и (веома озбиљно). Но, а како — како се владају овдашњи сељаци? Јесу л' мирни?

Ј е г о р. Народ добар. Ал' воли да му се подвикне.

Ј е л е ц к и. Хм... А нису упропаштени?

Ј е г о р. Боже сачувај! Много су задовољни.

Ј е л е ц к и. Но, то ћу ја сутра све сам извидети. Можеш ићи. Него, реци ми, молим те, — какав то господин ту код вас живи — ко је он?

Ј е г о р. Котаркин, Василије Семјонић, властелин. Ту је код нас на стану и храни. Још од времена старога господина. Они су их, може се рећи, рад забаве код себе држали.

Ј е л е ц к и. А да л' одавна он ту живи?

Ј е г о р. Одавна. Од смрти старога господина имаће својих двадесет година, а Василије Сјемјонић се још за живота покојнога ту код нас био настанио.

Ј е л е ц к и. Но, лепо... А шта — ви ту јамачно и канцеларију имате?

Ј е г о р. Па како бисмо опстојали без канцеларије...

Ј е л е ц к и. То ћу ја све сутра разгледати. Можеш ићи. (Јегор оде). А овај ишпан ми изгледа приглуп. Уосталом, видећемо. (Устаје и хода горе доле). И гле, ја сам дакле у селу — код своје куће, у селу. Чудновато некако... А фина ствар. (У претсобљу се разлеже глас Тропачева: „Дакле дошли? Је л' данас?")

Ј е л е ц к и (за себе). Ко ли је ово сад?

П е т а р (улазећи из претсобља). Тропачев, Флегонт Александрић, су дошли. Ради би да вас виде... Како заповедате да им одговорим?

Ј е л е ц к и (за себе). Ко ли ће то сад да буде? Познато ми име. (Гласно). Замоли господина.

Т р о п а ч е в (улази). Помаже вам Бог, Павле Николајевићу, bonjour. (Јелецки му се поклони са приметном недоумицом). А ви мене канда не можете да се сетите?... Сећате л' се, у Петрограду, код графа Кунцова...

Ј е л е ц к и. А, збиља... Изволте, изволте — особито ми је мило... (Стиска му пружену руку).

Т р о п а ч е в. Ја сам вам најближи сусед. Живим на две врсте одавде. Кад идем у варош, пролазим

поред самог вашег дома. Чуо сам био да вам се ваши надају... Па хајд, рекох, да свратим, да чујем кад ћете стићи. — Ал' ако сам у незгодан час дошао, ви ми, молим вас, слободно реците. Entre gens comme il faut, ви разумете — какве ту још церемоније!

Јелецки. Напротив — ја се надам да ћете нам данас и гост на ручку бити... Мада не знам шта нам је наш сеоски кувар зготовио.

Тропачев (позира и игра се палицом). О, Боже мој, па ја знам да је код вас све као код праве господе. Ви ћете, ја се надам, и мени указати част да ових дана ручате у моме дому... Ви нећете веровати колико сам се обрадовао кад сам чуо да долазите. Јер овде вам има тако мало бољег света, des gens comme il faut. Et madame? Како је њено здравље? Знао сам је још као дете. Да, да, ја познајем вашу жену, врло добро је познајем. Честитам вам, Павле Николајевићу, од свег срца вам честитам. Хе, хе. Но она мене тешко да ће се сетити. (Опет позира и глади залиске).

Јелецки. И њој ће бити врло мило... Оде малочас у парк да се прошета са тим... са тим господином, што овде живи.

Тропачев (с омаловажавањем). А — с њим! Па то је нешто на форму дворске будале... Но иначе човек тих и миран. Збиља, са мном се још један властелин довезао... Он је тамо у претсобљу... Хоћете л' дозволити?...

Јелецки. Учините љубав... Па како то — у претсобљу!

Тропачев. Oh, ne faites pas attention. То он тако; то... па то није ништа. Тако и он код мене због сиротиње борави. И путује са мном... Јер самом човеку је на путу досадно. Молим вас, немојте се узнемиравати... je vous en prie. (Прилази претсобљу). Карпачове! уђи брате! (Карпачов улази и клања се). Ево, Павле Николајевићу, препоручујем вам га.

Јелецки. Веома ми је мило.

Тропачев (узима Јелецког под руку па га полагацко окрене од Карпачова, који се скромно склони у страну). C'est bien, c'est bien. Па јесте л' нам на дуже времена дошли, Павле Николајевићу?

Јелецки. Тромесечно отсуство сам добио. (Обојица почну да ходају горе доле).

Тропачев. Мало... мало. Али ја разумем — вама се и не може дати више. Ја мислим да су вас се и на оволико једва могли лишити. Хе, хе. Ал' човеку је потребно и да се одмори, да одахне од посла. А јесте л' ви пријатељ лова?

Јелецки. Ја свог века пушке у рукама нисам имао... Али пред полазак сам ипак пса купио. А шта, има ли ту много дивљачи?

Тропачев. Има, има. Него то ћу, ако дозволите — ја на себе узети. Ми ћемо од вас ловца начинити. (Карпачову). Има ли код нас у Малиновци легала од дивљачи?

Карпачов (из грла, у басу). Два легла, а у Каменој Гредици три.

Тропачев. Па куд ћете лепше.

Карпачов. А шумар Фјодор ономад рече да и у Погорелом...

(Из парка излазе Олга, Котаркин и Иванов. Карпачов уђути и клања се).

Олга. Ах, Paul, како је наш парк леп... (Застане кад угледа Тропачова).

Јелецки (Олги). Дозволи да ти претставим...

Тропачев (упада у реч Јелецком). Извините, извините, ми смо стари познаници... Олга Петровна ме сад јамачно не може да позна... А није ни чудо. Ја сам њу знао (показујући руком један аршин од земље) comme ça. (Кочопери се и наставља са осмехом). Тропачев, Флегонт... сећате л' се суседа Тропачева, Флегонта? Сећате л' се, он вам је играчке из вароши доносио? Ви сте тада били тако мило дете — а данас... (Значајно удара гласом на последњи слог, клања јој се, учини корак назад, па се исправља, врло задовољан собом).

Олга. Ах, м'сје Тропачев, па наравно... Сећам се, сећам вас се добро... (Пружа му руку). Нећете ми веровати како сам срећна од оног часа откако сам овде.

Тропачев (сладуњаво). Зар само од тог часа?

Олга (смеши му се у одговор). Тако се живо опомињем свога детињства... Paul, ти неизоставно мораш поћи са мном у парк. Да ти покажем багрем који сам ја својом руком посадила... Он је сад виши од мене.

Јелецки (Олги, указујући на Карпачова). М'сје Карпачов, такође наш сусед... (Карпачов се клања

и повлачи се у угао, камо су већ стигли да се склоне Котаркин и Иванов).

Олга. Врло ми је мило...

Тропачев (Олги). Ne faites pas attention. (Гласно и трљајући руке). И тако, ето, ви сте сад код своје куће, у свом селу, најзад — као домаћица... Како време лети, а?

Олга. Ви ћете, ја се надам, код нас ручати?

Јелецки. Ја сам већ позвао... пардон... Како да вас зовем по вашем и очевом имену?...

Тропачев. Флегонт Александрић.

Јелецки. Ја сам позвао Флегонта Александрића... Бојим се само да наш ручак...

Тропачев. Ама, молим вас!

Олга (одведавши малко Јелецког у страну). Тај господин није изабрао баш најзгоднији час када да нам дође...

Јелецки. Да... Али он је, као што изгледа, красан човек.

Тропачев (склања се у страну, па, слободно се клатећи и грискајући дршку од своје палице, прилази Котаркину и уноси му се у лице, говорећи). А, и ви сте ту? Но, па како сте?

Котаркин. Хвала Богу — најпокорније благодарим.

Тропачев (указујући лактом на Карпачова). А ви се ваљда знате са њим?

Котаркин. Па дабогме... ми се знамо.

Тропачев. Тако, тако, тако... (Иванову). А како вам оно беше... А и ви сте ту?

Иванов. И ја.

Олга (Тропачеву). М'сје... м'сје... Тропачев.

Тропачев (брзо се окреће). Madame?

Олга. Јер ја с вама као са старим пријатељем, — без церемонија, зар не?

Тропачев. Ама, молим вас...

Олга. Ви ћете ми дозволити да одем на часак у своју собу... Ми тек што смо стигли... Треба тамо погледати...

Тропачев. Учините доброту, Олга Петровна... А и ви, Павле Николајићу, будите као код куће, хе, хе. Ми ћемо ево овде да ћеретамо мало с овом господом...

Олга. А осим тога — ви, мада сте стари пријатељ, ал' ипак ми је незгодно... у овој путничкој хаљини...

Тропачев (смешкајући се). Ја не бих прихватио... такав предлог... кад не бих знао да је за даме... тоалета... свагда... тако рећи... увек им је пријатно... (сплеће се, клања се и кочопери се).

Олга (смејући се). Ви сте пакосни... Ја вас остављам, господо... до виђења. (Одлази у салон).

Тропачев. Павле Николајићу, дозволите ми да вам још једном честитам... Ви сте, слободно се сме рећи, најсрећнији човек...

Јелецки (смеши се и стиска му руку). Право кажете... Тадија... Флегонте Александрићу.

Тропачев. Него чујте; ја вас, можда, сад задржавам?

Јелецки. Напротив, Флегонте Александрићу.

Знате ли шта?... Вама, као економу, то неће бити непријатно...

Тропачев (кидишући на Павла Николајића и припијајући његову руку на своју лашчицу). Располажите мноме, Павле Николајићу, молим вас.

Јелецки. Хоћете л' да до доручка одемо на гумно? Одавде два корака — ту одмах до парка?

Тропачев. Enchanté — молим вас.

Јелецки. Но, узимајте свој шешир. (Гласно). Еј момче, има л' кога тамо? (Улази Петар). Доручак нареди да се спреми.

Петар. Разумем! (Оде).

Тропачев. И Карпачов нек пође с нама, ако дозволите.

Јелецки. Врло ми је мило... (Обојица одлазе. Карпачов за њима).

Котаркин (живо се обраћа Иванову). Но, Вања, реци сад и сам, како ти се наша Оља допада?

Иванов. А што, па ја ништа не кажем, — лепа је.

Котаркин. Па како је умиљата, Вања?

Иванов. Да, ни налик на њега.

Котаркин. А шта њему фали? Јер ти, Вања, размисли: он је човек важан, угледан, научен је, знаш, да се тако држи. Он би као и хтео, разумеш ли, али не иде. Тако је то тамо код њих потребно. А јеси л' приметио ти, Вања, какве очи она има?

Иванов. Не, нисам приметио, Василије Сјемјонићу.

Котаркин. Ја се теби, брате, после тога веома

чудим, — тако ми Бога! То просто није лепо, Вања, — збиља није лепо.

Иванов. Може бити; што, ја ништа не кажем... А ево иде покућар!

Котаркин (понизивши глас). Па шта ако иде. Ми ту ништа. (Улази Трембински с Петром. Петар носи доручак на послужавнику).

Трембински (извлачећи сто на средину сцене). Ето, ту постави, али пази да што не разбијеш. (Петар ставља послужавник и развија чаршав. Трембински му га узима). Дај овамо... То ћу ја сам, а ти иди по вино. (Петар одлази. Трембински поставља сто и са стране погледа у Котаркина). Кад погледа човек, неки људи као да су се у кошуљици родили. Оваки као ја, бију се и лупају се као риба о лед, да свој комад зараде, — а ови туњези без по муке све добијају. Па где је онда, дозволите да вас питам, — где је онда правда на свету? Чудна ствар, збиља!

Котаркин (пажљиво се дотиче рамена Трембинског. Трембински се загледа у њега са чуђењем). О зид сте се... негде упрљали...

Трембински. Па шта онда?... неки малер и јесте... гледајте свога посла. (Улази Петар са бутељама и вазом за шампањац коју ставља на мали сто, крај врата). Но, хајде, мичи се. (Узима бутеље и ставља их на сто). И даме знашки, ено тамо, скупи... Гле кад господи паде на памет на играју... И каква ми је то опет игра? Властеоска, ваљда, игра? (Петар купи даме).

Иванов (полако Котаркину). Збогом, брате.

Котаркин (полако). Куд ћеш?

Иванов (полако). Кући.

Котаркин (тихо)). Ама шта ти је — остани ту.

Јегор (извирује из претсобља ужурбано). Нарцисе Константиновићу, о Нарцисе Константиновићу...

Трембински (освпрћући се). Шта је ново?

Јегор. Куда је господин отишао?

Трембински. На гумно. А што нисте и ви с њим?

Јегор. На гумно... Ах, Боже мој... (Хоће да отрчи, али се одмах исправља, забацује руке за леђа и припија се уз врата... Улази Јелецки, Тропачев и Карпачов).

Јелецки (Тропачеву). Елем — vous êtes content?

Тропачев. Très bien, très bien, tout est très bien... А, Јегорс, здраво да си! (Јегор му се клања. Тропачев га тапше по рамену). То вам је красан послужитељ, Павле Николајићу... У њега се слободно можете поуздати. (Јегор се опет поклони и оде). А ту нам је и доручак. (Прилази к столу). Охо, па ово је прави ручак! Comme c'est bien servi! (Скида сребрн поклопац са једне чиније). Јаребице... молим покорно... па ово је, брате, као код Сен-Жоржа... Какав је анатемњак тај Сен-Жорж! А што му је кујна славна! Појео сам код њега сигурно не једну стотинарку.

Јелецки. Па да седнемо — хоћете ли? Еј, мом-

че! Столице... (Петар доноси столице, Трембински се ужурбао око господе. Јелецки и Тропачев седају).

Тропачев (Карпачову). Седи и ти, Карпаче... (Јелецком). C'est comme cela que je l'appelle... Vous permettez?

Јелецки. Учините доброту... (Котаркину и Иванову, који никако не излазе из свога угла). А што ви, господо, не седнете... Извол'те.

Котаркин (клањајући се). Најпокорније благодаримо... Можемо ми и стојати...

Јелецки. Седите, молим вас.

(Котаркин и Иванов бојажљиво седају за сто. Тропачев седи, за гледаоца, лево од Јелецког, Карпачев у неком растојању десно, поред њега Котаркин и Иванов. Трембински, са салветом под мишком, стоји иза Јелецког, Петар поред врата).

Јелецки (скидајући поклопац са чиније). Е, господо, ручаћемо шта је Бог дао.

Тропачев (са залогајем у устима). Parfait, parfait, — ви имате красног кувара, Павле Николајићу.

Јелецки. Ви сте одвећ добри! Ви, дакле, мислите да ће жетва ове године бити добра?

Тропачев (и даље једе). Ја тако мислим (испијајући чашицу вина). У ваше здравље! Карпаче, па што не пијеш у здравље Павла Николајића?

Карпачов (скочивши). Много година врлом нашем домаћину... (попије чашицу на искап) и сваког добра... (Седа).

Јелецки. Хвала!

Тропачев (гурне лактом Јелецког. Карпачову). Ето ко би нам био добар властелински вођа! а? Шта мислиш?

Карпачов. Па наравна ствар! Куд ћеш бољег од њега?

Тропачев. Па збиља, Павле Николајићу, да немате тај данашњи ваш положај — какав диван сир! — кад не би било тог вашег положаја, морали бисте бити наш вођа.

Јелецки. Ама, молим вас...

Тропачев. Не, ја се не шалим. (Котаркину). А што ви не пијете у здравље Павла Николајића — а? (Иванову). Па и ви — а?

Котаркин (доста збуњен). Веома ми је мило...

Тропачев. Карпаче, наспи му... Али до врха. Ето, тако, какве ту церемоније!

Котаркин (устаје). У здравље уваженог домаћина и домаћице! (Клања се, пије и седне. И Иванов се клања и пије ћутећи).

Тропачев. А, браво! (Јелецком). Причекајте... nous allons rire. Он је прилично занимљив — само га треба прво вином почастити. (Котаркину, играјући се ножем). Но, па како ми живите. Ен-ен Иванићу? Давно вас нисам видео. Ви, јамачно, све по мало.

Котаркин. Па наравно, по мало, као што изволесте рећи.

Тропачев. Тако. Но, лепо. А како стоји са Ветровим — хоће ли вам пасти у део или неће?

Котаркин (обарајући поглед). Вама је угодно да се шалите.

Т р о п а ч е в. Молим вас, из чега ви то закључујете? Ја узимам учешћа у вашој судбини. Ја се ни најмање не шалим.

К о т а р к и н (уздишући). Још никаквог решења нема.

Т р о п а ч е в. Истина?

К о т а р к и н. Никаквог.

Т р о п а ч е в. Па причекајте, шта знате друго! (Јелецком подмигујући). Ви, Павле Николајићу, можда и не знате да ви у лицу г. Котаркина видите пред собом властелина, правог властелина — или не, управо — наследника, законитог наследника сеоцета Ветрова, или Угарова... А колико сте оно имали душа?

К о т а р к и н. У сеоцету Ветрову, према осмој ревизији, постоје четрдесет две душе; али ја њега целог не добијам.

Т р о п а ч е в (полако Јелецком). Он је ради тог Ветрова памет изгубио. (Гласно). А на ваш део колико би пало ланаца земље?

К о т а р к и н. (Мало по мало престаје да се снебива). Ама кад се издвоје седмине и остала законска потраживања — остало би ми осамдесет четири ланца и нешто више.

Т р о п а ч е в. А колико ћете душа свега добити?

К о т а р к и н. Душа не зна се колико. Многи се у бекству налазе.

Ј е л е ц к и. Па што ви не владате својим имањем?

К о т а р к и н. Па, у парници је.

Ј е л е ц к и. А с ким?

Котаркин. А појавили се и други наследници. Државних дугова такође има, а и приватних...

Јелецки. Па је л' се одавно та парница заподела?

Котаркин (поступно се загрева). Одавно. Још док је покојни био жив, Бог да му душу 'прости! Моје би то одавно било, али пара немам. А и времена немам довољно. Требало би у варош отићи, наравно, замолити, заузети се — али ето, немам кад. Само таксирана хартија шта кошта, а ја сам човек сиромах.

Тропачев. Карпаче, наспи му још једну чашу.

Котаркин (одбија). Најпокорније благодарим.

Тропачев. Ама немојте се нећкати (пије сам). У ваше здравље. (Котаркин устаје, поклони се и пије). Но, па како ви то? Тако се послови не раде. Тако ћете ви лако читаву ствар изгубити.

Котаркин. Па шта знам да радим! Ето већ више од годину дана, чак ни податке нисам скупио... (Тропачев прекорно маше главом). Додуше имам ја тамо једног човечића... Ја се сад још у њега уздам — уосталом, Бог ће га знати!

Тропачев (погледајући на Јелецког). А какав вам је то човечић, ако се може дознати?

Котаркин. Оно се управо не би могло — али сад свеједно!... Личков, Иван Архипић, можда ћете га изволети знати?

Тропачев. Не знам; ко је он?

Котаркин. Па молим вас... адвокат окружни. То јест, он је пре био адвокат... истина не овде —

него у Вењову. Сад тако животари, више се трговачким пословима бави.

Тропачев (и даље погледа на Јелецког, кога Котаркиново причање већ почиње да засмејава). А тај вам је господин Личков обећао да ће вам помоћи?

Котаркин (поћутавши неко време). Обећао је. Ја сам му већ другог синчића крстио, те ми тако обећа. Ја ћу ти, вели, ту ствар удесити, причекај. А Иван Архипић је познат од мора мајстор.

Тропачев. Ама Бога вам?

Котаркин. Први у свој губернији!

Тропачев. Али он је, велите, пензионисан, и трговачким се пословима бави?

Котаркин. Па оно тако је; таква му је нумера испала; али је то златан човек. Него ипак, давно га већ нисам видео.

Тропачев. Откад?

Котаркин. Па биће већ година дана.

Тропачев. Ех, па како ви то, брате, тако! Не ваља вам посао.

Котаркин. Потпуну истину изволесте рећи. Али реците ми шта да радим!

Јелецки. Па испричајте нам у чему је ствар.

Котаркин. (Искашљујући се и падајући у ватру). Па ево у чему је, Павле Николајићу. Ви сад извините моју смелост, али, уосталом, ви ето сами желите. Ствар ево у чему је. Сеоце Ветрово... Признајем, откад постојим нисам имао прилике да говорим пред високим чиновником, па ћете ме, молим вас, извинити, ако ја нешто...

Јелецки. Говорите, говорите слободно.

Тропачев. (Указујући Карпачову на Котаркинову чашу). А чашицу? а?

Котаркин (одбијајући). Не, дозволите...

Тропачев. Ради храбрости?

Котаркин. Мањ ради храбрости. (Пије и брише чело марамицом). Елем, рећи ћу вам — сеоце Ветрово, о коме је сад реч, то сеоце, пало је у део по правој нисходној линији од деде мога Котаркина, Максима, секунд-мајора, можда сте изволели слушати, — рођеној браћи, Максимовим синовима: родитељу моме Сјемјону, и чичи моме рођеном, Никтополиону. Родитељ мој Сјемјон са братом својим рођеним, а мојим стрицем, за живота се није делио; а тај стриц мој је умро без деце; ето на што молим да обратите пажњу, — но само, он је умро после смрти оца мог рођеног Сјемјона; а имали су они сестру, такође рођену, Катарину... и удала се она, иста Катарина, за Јагушкина, Порфирија; а Јагушкин Порфирије имао је од прве жене, Пољкиње, сина Илију, пијаницу древну, коме Илији је стриц мој, Никтополион, значи, по наговору сестре Катарине, дао меницу на хиљаду седам стотина рубаља, а сама Катарина такође је мужу своме, Порфирију, меницу на хиљаду седам стотина рубаља определила, и од оца мога рођеног кроз посредништво заседатеља окружног Суда Галушкина, такође меницу... али на две хиљаде рубаља узела, у чему је и Галушкинова жена учествовала... — У то доба отац мој — царство му небеско — потеже па

умре. Менице одоше на протест. Никтополион се нађе у чуду; каже човек: Ја се, вели, уопште нисам ни делио, имање је ово моје заједничко са синовцем. Катарина — четрнаести део, каже, дај; неплаћени заостатци државних дажбина такође искрснуше... Да не да Бог! А Галушкинова жена на једном исповрте меницу од своје стране... Никтополион каже: за то, вели, синовац одговара... а каква се, извол'те и сами расудити, одговорност од малолетног детета може тражити?... а Галушкин и њега на суд. Пољкињин син такође тамо, па још ни маћеху, Катарину, није поштедео... И њој, вели, не праштам... Она је, каже, моју служавку Акулину пићем отровала... Направи се лом. Почеше да стижу тужбе у окружни суд, у губернију; из губернијског суда у окружни, са тражењем нових објашњења... А после смрти Никтополионове окрену се ствар да већ горе бити не може. Ја тражим да се уведем у посед... а они тамо издају наредбу: због неплаћених дажбина, да се сеоце Ветрово на мунти прода. Немац Гангинместер права своја изјављује... А тамо, кад погледаш, мужици, као дивље патке, беже ли, беже; окружни маршал ми на вратима чита укор: под туторство ћемо ми тебе, под туторство... а знамо ми шта значи под туторство... Законити наследник није уведен... на Пољкињиног сина Илију маћија Катарина тужбу чак у Државни Сенат... (Прекинут општим смехом Котаркин ућути, и страшно је збуњен... Трембински, који је за све то време подлачки понизно погледао на господу

и из учтивости и сам учествовао у њиховој веселости, сад се циком смеје „у шаку”. Петар се тупо исклибио, стојећи код врата. Карпачов све се гуши од смеха, али се ипак умерава. Тропачев грца од смеха, Јелецки се смеје мало презриво и жмирка. Једини Иванов, који је за време причања не једном чупкао за скут загрејаног Котаркина, седи оборене главе).

Јелецки (Котаркину кроз смех). Наставите, што сте стали?

Тропачев. Учините доброту, како вам оно беше... наставите.

Котаркин. Ја сам вас... извините... узнемирио, значи...

Тропачев. А, ја видим у чему је ствар... Ви се нешто као бојите... Је л' те да се бојите?

Котаркин (клонулим гласом). Тачно сте казали.

Тропачев. Али томе злу је лако помоћи... (дижући празну бутељу). Еј момче! Донеси-де нам још вина... (Јелецком). Vous permettez?

Јелецки. Учините доброту... (Трембинском). А имамо ли шампањца?

Трембински. Како не би било! (Трчи вази са шампањцем и брзо је доноси; Котаркин се смеши и чупка дугмад свога сјуртука).

Тропачев (Котаркину). Не ваља вам посао, драги мој! Бојати се... у отменом друштву — то није ред. (Јелецком, указујући на вазу са шампањцем). Шта — зар је већ залеђен? Mais c'est magni-

fique. (Налива му чашу). Мора да је изврсно вино. (Котаркину) Ово је вама. Ама не одбијајте... но, отишли сте мало више у страну, па шта онда? Павле Николајићу, наредите му да пије.

Ј е л е ц к и. У здравље будућег сопственика Ветрова! Та пијте, Василије... Алексејићу. (Котаркин пије).

Т р о п а ч е в. Е, сад сте мој! (Устаје са Јелецким; сви устају и иду на аван-сцену). Какав диван доручак! (Котаркину). Но, па шта је после било? У чему оно беше ствар? С киме сад парницу водите?... а?

К о т а р к и н (почињући да долази у узбуђење од вина). Са Гангинместеровим наследницима, разуме се.

Т р о п а ч е в. А ко је тај господин?

К о т а р к и н. Па зна се, Немац. Он је менице покуповао, а неки кажу да их је просто узео. Ја сам сам тога мишљења. Заплашио и збунио жене па узео.

Т р о п а ч е в. А где су биле очи Катарини? А Пољкињин син Илија?

К о т а р к и н. Ех! Сви су ти данас на оном свету! Пољкињин син је чак изгорео, — у меани, у пијаном стању, на друму, приликом пожара. (Иванову). Ама докле ћеш ти мене за капут чупати! Ја се пред господом, као што му следује, изражавам. Они сами то захтевају. Шта има ту рђаво... а?

Ј е л е ц к и. Оставите га, г. Иванове: нама је веома пријатно да га слушамо.

К о т а р к и н (Иванову). Ето видиш (Јелецком и Тропачеву). Јер ја, господо, шта ја тражим? Ја тражим правичност, закони поредак ствари. Код мене

ово није из голог частољубља. Частољубље — враг нека га носи! Него донесите, рекох, правичну пресуду. Ако сам крив, но, нек сам крив; а ако сам прав, онда сам прав...

Тропачев (прекидајући га). Хоћемо л' још једну чашицу?

Котаркин. Не, најпокорније благодарим. Јер шта ја хоћу да постигнем...

Тропачев. У таквом случају дозволите да вас загрлим.

Котаркин (запрепашћен). Много части... Најпокорније вам се...

Тропачев. Не, ви се мени много допадате... (Загрли га и држи га тако неко време). И пољубио бих вас, соколе мој, али не, боље после.

Котаркин. Како је по вољи.

Тропачев (подмигујући Карпачову). Но, Карпаче, сад је твој ред...

Карпачов (гушећи се од смеха). Дед-те, Василије Сјемјонићу, дозволите да вас пригрлим на моје срце... (Грли Котаркина па се врти с њим. Сви се смеју — сваки на свој начин).

Котаркин (отимајући се из Карпачовљевог загрљаја). Ама оканите ме се, човече Божји!

Карпачов. Но, но, немој се измотавати... (Тропачеву). Ви, Флегонте Александрићу, боље му заповедите да нам што лепо отпева. Он нам је у томе први мајстор.

Тропачев. Ви сте дакле и певач, пријатељу?... Па дела, учините љубав, покажите нам свој таленат!

К о т а р к и н (Карпачову). А што измишљавате којешта о мени? Какав сам вам ја сад наједном певач?

К а р п а ч о в. Па зар нисте код покојнога за ручком певали?

К о т а р к и н (понизивши глас). Код покојнога... Па ја сам од то доба остарио.

Т р о п а ч е в. Какав сте ви старац, молим вас!

К а р п а ч о в (указујући на Котаркина). И певао, и играо!

Т р о п а ч е в. Ахо! Па ви сте, видим ја, прави ђидо! Укажите нам љубав... а? (Јелецком). C'est un peu vulgaire — али ово је село, ту много шта може поднети. (Гласно Котаркину). Но, хоће л' бити нешто? Дедте ону: „По улици, по калдрми..." (Почиње да пева: „По улици"). Дед, дед.

К о т а р к и н. Ослободите ме, тако вам Бога!

Т р о п а ч е в. Гле само како је тврдоглав... Јелецки, ви му наредите...

Ј е л е ц к и (недовољно одлучним гласом). А што нам ви, Василије Сјемјонићу, не бисте нешто отпевали?

К о т а р к и н. Па нисам ја сад у оним годинама, Павле Николајићу. Ослободите ме, тако вам Бога.

Т р е м б и н с к и (ослушкујући, па са осмехом погледајући у господу). А чини ми се, још недавно су се, на свадби ето њиховог брата (указујући на Иванова), изволели одликовати.

Т р о п а ч е в. Но, ето, видите ли...

Т р е м б и н с к и. Чучећки су преко целе собе изволели прећи...

Тропачев. Но, кад је тако, онда нам ви никако ту љубав не смете одрећи... Зашто ви сад и нас, и Павла Николајића, хоћете да вређате.

Котаркин. Ама тада сам, на тој свадби, онако био расположен.

Тропачев. А сад вас сви молимо. Ви сад макар и то помислите да се ваш непристанак, бога ми, може и као незахвалност схватити. А незахвалност... јој, то је још те како гнусан порок!

Котаркин. Ама ја сад већ ни оног гласа немам! А што се тиче захвалности — па ја сам до гробне даске захвалан човек, па сам готов и да се жртвујем.

Тропачев. Па ми од вас никакве жртве не тражимо... Него, дела, човече божји, отпевај нам песмицу. Но! (Котаркин ћути). Па дедер — почињи!

Котаркин (поћутавши један часак, почиње да пева „По улици", али глас му се већ код друге речи прекида). Не могу... тако ми Бога, не могу.

Тропачев. Но, но — само храбро напред!

Котаркин (погледавши га). Не — ја певати нећу.

Тропачев. Нећете?

Котаркин. Не могу.

Тропачев. Но, ако је тако, онда је друга ствар! Видите ли ви овај пехар шампањца? Ја ћу вам га за врат сасути.

Котаркин (узбуђено). Ви то нећете учинити. Ја то нисам заслужио. Са мном то још нико... Ако Бога знате. Па то је... срамно.

Јелецки (Тропачеву). Finissez... Видите ли, он се збунио.

Тропачев (Котаркину). Дакле баш нећете да певате?

Котаркин. Не могу ја певати.

Тропачев. И баш нећете? (Прилазећи му). Један...

Котаркин (молећим гласом Јелецком). Павле Николајићу...

Тропачев. Два... (Још више се приближује Котаркину).

Котаркин (иде у назад и жалним од очајања гласом). Та шта вам је, човече Божји! Зашто ви тако са мном поступате? Ја немам ту част ни да вас познајем... А после, па и ја сам, ипак, властелин — изволите то на ум узети... А певати не могу... Ви сте и сами изволели видети...

Тропачев. Последњи пут вам...

Котаркин. Оканите ме се, кад вам се каже... Нисам вам ја ту нека дворска будала...

Тропачев. Па зар би то нешто необично за вас било?

Котаркин (планувши). Изволите себи другу неку будалу наћи.

Јелецки. Па збиља, оканите се човека.

Тропачев. Ама молим вас, он је код вашег таста дворску будалу изигравао.

Котаркин. То је било па и прошло. (Брише лице). А и глава ме данас нешто боли, бога ми!

Јелецки. Но, како хоћете.

Котаркин (тужно). Не љутите се на мене, Павле Николајићу...

Јелецки. Ама, немојте тако. Из чега сте ви то закључили?

Котаркин. Други пут, Бога ми, драге воље. (Трудећи се да дâ себи весео изглед). А сад ми опростите великодушно, ако сам вам се што замерио... Плануо сам, господо, шта могу сад... Остарело се, ето шта је... А и одвикао сам се.

Тропачев. А ви бар испите још тај пехар.

Котаркин (обрадовавши се). Но, то ћу драге воље, са највећим уживањем. (Узима пехар и пије). У здравље уваженог госта...

Тропачев. Но, а песмицу зар не би сте могли?

Котаркин (вино га већ одавна освојило; а сад, после пехара и минуле опасности, он наједном поче да се опија). Бога ми, не могу. (Смеје се). Збиља, некад сам вам певао... и не горе но други. Но сад су друга времена настала. Јер шта сам вам ја данас? Празан, ништаван човек, и ништа друго. Ето, нисам гори од њега. (Указује на Иванова). А сад нисам никуд пристао. Уосталом, ви ме извините. Остарио сам — ето шта је... Ето, да кажете, шта сам ја попио данас? Две три чашице свега, а ту ми (указује на главу) већ није како треба.

Тропачев (који се међу тим сашаптава са Карпачовим). То се вама само тако чини. (Карпачов одлази смејући се и одводи Петра). А што нам своју парницу нисте до краја испричали?

Котаркин. А, збиља, збиља, нисам вам до краја

испричао. Уосталом, ја сам готов, ако заповедате. (Смеје се). Само будите љубазни... дозволите ми да седнем. Ноге ми нешто... овај... отежале.

Тропачев (додаје му столицу). Учините доброту, како вам оно беше... седите.

Котаркин (седа лицем према гледаоцу, па говори млитаво на развлак, нагло и све јаче подлежући попијеном вину). Где сам оно стао? Да — Гангинместер. Гангинместер тај је — Немац, наравно. Њега ни бриге! Служио, служио у провијантском одељењу — значи, накрао тамо колико је хтео, — и сад дошао па каже: меница је моја. А ја сам властелин. Него шта сам оно хтео да кажем? Да, па ми каже: или плати, ил' ме у посед уведи... ил' плаћај, ил' ме у посед уведи... или плати, или у посед уведи... или...

Тропачев. Па ви спавате, пријатељу — пробудите се.

Котаркин (стресе се, па опет пада у сањиво стање. Сад већ једва и говори). Ко? Је л' ја? Ама молим вас! Откуд вам то... Најзад, свеједно. Ја не спавам. Спава се ноћу, а сад је, ето, дан. Зар је сад ноћ? Ја о Гангинместеру говорим. Гангинместер тај... Гангин-местер — Ган-гинместер — ето ко ми се попео на душу. Кажу ми ово, оно; „не, кажем њима ја, Гангинместер. Ган-гинместер ето ко је мој душманин". (Карпачов улази са огромном капом од шећерне хартије, па се, подмигнувши Тропачеву, прикрада одзади ка Котаркину. Трембински да се угуши од смеха. Иванов, блед, као убијен, гледа испод

обрва). И ја знам зашто он мене не трпи... Знам, он ми је целог века штету наносио, исти тај Гангинместер. Од самог мог детињства. (Карпачов пажљиво натиче лудачку капу на Котаркина). Али ја му праштам... Враг нека га носи... враг нека га носи... (Сви се смеју. Котаркин застане па збуњено гледа око себе. Иванов му прилази, зграби га за руку па му говори кроз зубе: „Погледај шта су ти на главу натакли... будалу од тебе граде..." Котаркин диже руке ка глави, опипа лудачку капу, полако спушта руке на лице, покрива очи, наједном се горко заплаче, мрмљајући кроз сузе: „зашто, зашто, зашто..." али не скида капу... Тропачев, Трембински и Карпачов се и даље кикоћу. И Петар се смеје, извирујући иза врата).

Јелецки. Доста, Василије Сјемјонићу, како вас није срамота да због таквих тричâ плачете?

Котаркин. Иза такве ситнице?... Не, није то ситница, Павле Николајићу... Устаје и баца капу на под). Већ првог дана вашег доласка... првог дана... (Глас му се прекида). Ето како ви поступате са старцем... са старцем, Павле Николајићу! Ето како! Зашто, зашто ме у блато бацате? Шта сам вам ја учинио? Ако Бога знате! А ја сам вас тако очекивао и изгледао, тако се радовао... Зашто, Павле Николајићу?

Тропачев. Но, доста... Шта вам је сад наједном?

Котаркин (бледећи и губећи присебност). Ја не говорим са вама... вама се дозволило да се са

мном шегачите... а ви једва дочекали. Ја с вама говорим, Павле Николајићу. Ако се покојни ваш таст за дарован ми залогај хлеба, и за старе поклоњене ми ципеле, до миле воље са мном лудио и шегачио, — зар и вама то треба? Да, да — његови поклони су мене живота коштали... А ви ваљда нисте хтели иза њега да заостанете? Еј, Павле Николајићу, треба да вас је стид, роде мој!... А још токорсе образован човек, из Петрограда!

Јелецки (надмено). Чујте, пријатељу — ви се много заборављате. Идите у своју собу, па се испавајте. Ви сте пијани... једва се на ногама држите.

Котаркин (све више и више збуњујући се). Испаваћу се ја, Павле Николајићу, испаваћу се... Може бити да сам баш и пијан; но ко ме је тако појио? Ствар није у том, Павле Николајићу. Него ево шта треба да чујете. Ви сте ето ту пред свима шегу са мном терали и општем смеху ме изложили; ето, ви сте ме с блатом помешали већ првог дана вашег доласка... А кад бих ја сад само хтео, кад бих ја рекао само једну реч...

Иванов (полугласно). Прибери се, Василије.

Котаркин. Окани ме се! Да, драги господине мој, кад бих ја хтео...

Јелецки. Па тај човек је к'о земља пијан! Он ни сам не зна шта булазни.

Котаркин. Извините, господине. Ја сам пијан, ал' тачно знам шта говорим. Ето, ви сте сад, да кажем, господин угледан, петроградски чиновник, школован, наравно... А ја ево свачија будала, пре-

бијене паре у џепу немам, наметљивац и готован... а знате ли ви ко сам ја још? Ето, ви сте се оженили... А знате ли ви ко је та што сте се њом оженили?

Јелецки (хоће да одведе Тропачева). Извините, молим вас, ја се никад не бих надао таквим глупостима...

Тропачев. И ја сам, признајем, крив...

Јелецки (Трембинском). Одведите га, молим вас... (Хоће да оде у салон).

Котаркин. Чекајте, чекајте, драги господине... Ви ми још не рекосте кога сте ви за супругу узели... (Олга се указује на вратима салона и са запрепашћењем застане. Муж јој даје знаке да се уклони. Она га не разуме).

Јелецки (Котаркину). Одлазите одавде, одлазите!...

Трембински (прилази Котаркину и узима га за руку). Хајдемоте.

Котаркин (одгурнувши га). Не гурај ме ти ту! (Узастопце за Јелецким). Ви сте, господине, знатан човек, је л' те? Ви сте се оженили Олгом Петровном Корином... А Корини су породица такође стара, коленовићи... а знате ли ко је она, ваша Олга Петровна? Она је... она је моја кћи! (Олга ишчезне).

Јелецки (застане као громом поражен). Ви... ви сте памећу померили!...

Котаркин (поћутавши малко и ухвативши се за главу). Да... ја сам померио помећу. (Бежи, спотичући се... Иванов за њим).

Јелецки (обраћајући се Тропачеву). Он је полудео...

Тропачев. Па... наравно!

(Обојица иду полако у салон. Трембински и Карпачов са запрепашћењем погледају један другог. Завеса пада).

ЧИН ДРУГИ

Позорница приказује салон, богато намештен на старински начин. Десно од гледаоца врата у салу, лево у кабинет Олге Петровне. Олга седи на дивану; поред ње стоји Прасковја Ивановна.

Прасковја Ивановна (после краћег ћутања). Дакле, како мислите, рођена, какве девојке желите да код своје особе одредите?

Олга (са извесним нестрпљењем). Па... какве хоћеш.

Прасковја. Акулина, хрома, нам је врло добра девојка; Марта тако исто, Марчукова кћи; желите ли њих?

Олга. Добро. А како се зове она девојка... она онако доста лепа... у плавој хаљини?

Прасковја (у недоумици). У плавој?... Ах, да, збиља! То ви за Машку изволевате питати. Ваша милост како нареди, — али само она је таква бесрамница, да Бог сачува! Сасвим је непокорна — а и владање јој не ваља. Уосталом, како вама по вољи буде.

Олга. Мени се њено лице допало, али ако се она тако рђаво влада...

Прасковја. Рђаво, рђаво. Неће вам бити добра, не заслужује. (Поћутавши малко). Ах, мајчице ви моја, како сте се изволели пролепшати! Како сте на родитељку вашу налик дошли! Голубице ви наша... Не знате како нам је мило да вас гледамо... Дајте ми, молим вас, ручицу, рођена наша...

Олга. Но, добро, Прасковја, сад иди.

Прасковја. Разумем. А да ли вам неће бити по вољи штогод?

Олга. Не, ништа ми сад није потребно.

Прасковја. Разумем. Дакле ја ћу Акулини и Марти тако и да наредим...

Олга. Добро, иди. (Прасковја хоће да оде). И нареди да кажу Павлу Николајићу да желим да га видим...

Прасковја. Разумем. (Оде).

Олга (сама). Шта то значи? Шта ми се то учини да сам чула синоћ? Сву драгу ноћ заспати нисам могла. Старац је тај памећу померио... (Устаје и хода по соби). „Она је моја..." Да, да, збиља, баш те речи. Али то је безумље... (Застане). Paul још ништа не слути... А ево и њега.

(Улази Јелецки).

Јелецки (прилази јој са брижним изгледом). Ти си желела да се видимо, Оља?

Олга. Да... Хтела сам да те замолим... У парку, поред рибњака, стазе су сасвим зарасле у траву... Пред кућом су их оплевили — а тамо су заборавили... Нареди.

Јелецки. Издао сам већ наредбу.

Олга. А! хвала... И нареди да у вароши купе звонцад — мојим кравама на врат...

Јелецки. Све ће бити учињено. (Хоће да иде). Више никаквих наредаба нема?

Олга. А шта... Зар ти имаш можда неке послове тамо?...

Јелецки. Рачуне ми из канцеларије донесоше.

Олга. А! Но, кад је тако, ја те не задржавам... можемо се пред ручак извести у шуму...

Јелецки. Наравно... (Опет хоће да иде).

Олга (пустивши га до врата). Paul...

Јелецки (осврћући се). Шта желиш?

Олга. Кажи ми, молим те... Синоћ нисам имала кад да те о томе питам... Какву сте ви то таму сцену имали за доручком?

Јелецки. А!... Ништа нарочито. Непријатно је само што се баш на дан нашег доласка десила таква непријатност. Уосталом, ја сам малко крив. Тога старца, Котаркина, пало им напамет да напију, — то јест, то је више нашем суседу дошло на памет, знаш, м-сје Тропачеву... Но, старац је, спочетка, био збиља доста смешан: ћеретао је, причао, а после почео да ларма, разне глупости да говори, уосталом ништа незгодно... Не вреди ни говорити о томе.

Олга. А! А мени се учинило...

Јелецки. О, не, не... Само ћемо у напред морати бити малко опрезнији, и то је све (размисливши мало). Уосталом... ја сам већ предузео кораке.

Олга. Како?

Јелецки. Да. Ето, видиш ли, премда је то ни-

шта... Али ипак ту је свет био, видели су... па и чули, најзад. То је доста ружна ствар за једну отмену кућу... Па сам стога морао да ту ствар у ред доведем.

Олга. На који начин?

Јелецки. Ја сам... Ето, видиш ли... Ја сам том старцу објаснио да ће од сад и њему самом бити непријатно да и даље остаје овде, код нас у кући, после онакве сцене, као што ти сама кажеш... Он се одмах потпуно са мном сложио — дотле се он био већ истрезнио... Наравно, он је човек сиромах — нема од чега да живи... Но, па шта, њему ће се моћи и у каквом другом твом селу једна собица одвојити, плата му одредити, намирнице... Он ће бити врло задовољан... Наравна ствар, ничега му тамо мало бити неће.

Олга. Paul, мени се чини да га ти за такву ситницу... и сувише строго кажњаваш... Он овде у кући већ тако одавно живи... Он се ту навикао... он мене још као малу зна... Бога ми, њега би ипак требало овде оставити.

Јелецки. Оља... не... ту има и других узрока... Наравно, према старцу не смемо бити толико строги... А нарочито што он тада није био нормалан... Али ипак, дозволићеш ми да у том погледу ја ствар у ред доведем... Понављам, зато постоје узроци... доста важни.

Олга. Најпосле, како ти хоћеш.

Јелецки. Осим тога, он се канда већ сасвим спремио.

Олга. Али он неће отпутовати док се са мном не опрости.

Јелецки. Ја држим, он ће доћи да се опрости. Уосталом, ако је теби, знаш, тако непријатно, ти можеш и да га не примиш.

Олга. Напротив, ја бих баш желела да се са њим мало разговарам.

Јелецки. Како хоћеш, Оља... Али ја ти не бих саветовао... Ти ћеш се ражалостити, а после, тај старац ипак тебе од раног детињства зна... А ја, признајем ти, не бих желео да своју одлуку мењам...

Олга. О, не, не бој се... Само ја, Бога ми, мислим да ће он отићи и не опроставши се... Пошаљи некога, молим те, да види шта је с њиме, да ли је још ту?

Јелецки. Драге воље. (Звони). Vous êtes jolie comme un ange aujourd'hui.[1]

Петар (улазећи). Шта заповедате?

Јелецки. Иди, драги мој, па дознај тамо да ли је г. Котаркин још ту? (Погледавши у Олгу). Па нека дође да се опрости.

Петар. Разумем. (Одлази).

Олга. Paul... а ја имам једну молбу на тебе.

Јелецки (љубазно). Реци, какву...

Олга. Чуј... Ето, кад дође тај Котаркин... остави ме с њим насамо.

Јелецки (poћутавши малко, са хладним осмехом). Ама мени се чини... напротив... теби ће бити незгодно...

[1] Ви сте лепи као анђео данас. — Прим. прев.

Олга. Не, молим те; мени је он сад нешто потребан... Морам га питати... Да, ја желим да са њим на само разговарам.

Јелецки (загледавши се у њу пажљиво). Да ниси ти можда нешто... синоћ.

Олга (гледајући мужа са најневинијим изразом). Шта?

Јелецки (брзо). Но, како хоћеш. Него он ево, канда, долази. (Улази Котаркин. Врло блед).

Олга. Добро јутро, Василије Петровићу... (Котаркин јој се ћутећи поклони). Здраво да сте! (Јелецком). Eh bien, mon ami? Je vous en prie.[1]

Јелецки (жени). Oui, oui. (Котаркину). Јесте л' се ви сасвим спремили?

Котаркин (потмуло и са напрезањем). Сасвим сам се спремио.

Јелецки. Олга Петровна жели да са вама мало разговара... да се опрости с вама... А ви јој, молим вас, ако вам што треба... реците... (Олги). Au revoir... Ти се ту ваљда нећеш дуго са њим задржати?

Олга. Не знам... не мислим.

Јелецки. Но, добро... (Одлази у салу).

Олга (седа на диван и указује на наслоњачу Котаркину). Седите, Василије Петровићу... (Котаркин јој се поклони али не седа). Седите, ја вас молим. (Котаркин седне. Олга неко време не зна како да почне разговор). Ви, тако чујем, путујете?

[1] Дакле, пријатељу? Молим вас. — Прим. прев.

Котаркин (не дижући очију). Сасвим тачно.

Олга. Павле Николајевић ми сад рече... А мени је, то верујте, врло непријатно...

Котаркин. Немојте се узнемиривати... Много сам вам захвалан...

Олга. Вама ће... на вашем новом месту боравка бити такође добро... чак и боље... будите без бриге... ја ћу наредити.

Котаркин. Много сам захвалан! Ја осећам... ја нисам достојан тога. Парче хлеба — и гдегод неки крајичак... више мени и не следује. (После неког ћутања устаје). А сад дозволите да се опростим... Погрешио сам, збиља... опростите старцу!

Олга. А куд се тако журите... Причекајте мало.

Котаркин. Како наредите (седа опет).

Олга (опет поћутавши неко време). Чујте, Василије Петровићу... реците ми искрено, шта се то управо јуче са вама десило?

Котаркин. Крив сам, Олга Петровна, много сам крив.

Олга. Знам, али шта сте ви оно...

Котаркин. Не питајте ме, молим вас, Олга Петровна... Не вреди. Крив сам много — и крај. Павле Николајић су потпуно у праву. Мене би још и мало друкчије требало казнити... Док сам жив, за њих ћу се Богу молити.

Олга. А ја, признајем вам, од своје стране, тако велику кривицу ту не видим... Ви већ нисте млади... вероватно сте од вина одвикли — но, развикали сте се мало више...

Котаркин. Не, Олга Петровна, немојте да ме правдате. Покорно вам благодарим, — али ја осећам своју кривицу.

Олга. Или сте ви, можда, рекли нешто увредљиво за мог мужа и за г-на Тропачева?...

Котаркин (обарајући главу). Крив сам.

Олга (не без узбуђења). Чујте, Василије Петровићу, сећате ли се ви добро својих речи?

Котаркин (уздрхће, загледа се у Олгу, па полако изговара). Не знам... какве речи?...

Олга. Ви сте, чујем, нешто рекли...

Котаркин (брзо). Нетачно сам се изразио, Олга Петровна, потпуно нетачно. Што ми је дошло на језик, то сам и рекао. Крив сам. Као да ми је Бог памет узео.

Олга. Знам... али откуд би вам могло такво нешто доћи у главу?...

Котаркин. А Бог ће свети знати откуд. Лудило, просто. Ја сам вам, признајем, од вина већ сасвим одвикао. А ту, ето, попио чашу, две више, па дође — што је дошло! Сам Бог зна шта сам тамо могао испричати. То се сваком може десити. Но ја сам, ипак, много крив — и кажњен по заслузи... (Хоће да устане). Дозволите да се опростим, Олга Петровна... Па вас молим да ме не помињете по злу.

Олга. Ја видим, ви нећете да са мном искрено и отворено говорите. Али ви се мене не бојте... Јер ја нисам то што Павле Николајић... Но, ви се њега, рецимо, можете бојати... Ви њега не знате... он

по спољашности изгледа тако строг. Али мене... зашто мене да се бојите?... Јер ви мене још као дете знате.

Котаркин. Олга Петровна, у вас је срце анђелско — поштедите јадног старца.

Олга. Ама, молим вас. Ја бих, напротив, још желела...

Котаркин. Не помињите ми вашу младост... Јер и тако ми је тешко у души... ох, још како тешко! Овако стар морам сад из ваше куће да се селим — и то по својој кривици...

Олга. Чујте, Василије Петровићу, има још једно средство да се помогне вашој невољи... Будите само са мном искрени... Чујте, ја... (наједном устане и оде мало у страну).

Котаркин (гледајући за њом). Не узнемирујте се, молим вас, Олга Петровна — верујте, не вреди. Ја ћу се и тамо за вас Богу молити. А ви ме се ту неки пут сетите — реците, ето, чича Котаркин, Василије, одан ми је био човек...

Олга (наново се обраћајући Котаркину). Василије Петровићу, јесте ли ви збиља мени одан човек? Да ли ви мене збиља волите?

Котаркин. О мила моја, реците ми да сад одмах свој живот дам за вас...

Олга. Не, ја не тражим вашу смрт, ја само хоћу истину, хоћу истину да дознам.

Котаркин. Разумем.

Олга. Ја сам... чула ваш последњи усклик.

Котаркин (једва изговарајући речи). Какав... усклик?...

Олга. Ја сам чула... шта сте ви рекли за мене (Котаркин устаје са наслоњаче и пада на колена). Па шта, је ли то истина?

Котаркин (замуцкујући). Тако вам Бога, опростите великодушно... Померио сам био памећу — то сам вам већ рекао. (Глас му се прекида).

Олга. Не, — ви нећете да ми кажете истину.

Котаркин. Бог ми памет одузео, Олга Петровна, опростите...

Олга (узме га за руку). Не, не... тако вам Бога!... Богом вас преклињем... молим вас, реците ми, шта је оно — је ли оно истина? (Ћутање). Што ме мучите?

Котаркин. Ви дакле хоћете да чујете праву истину?

Олга. Да. Реците, дакле — је ли истина оно? (Котаркин диже очи, загледа се у Олгу... Црте његова лица изражавају тешку борбу. Он наједном обара главу па прошапће: „Истина је". — Олга се брзо одмакне од њега, и остаје непомична... Котаркин покрива лице рукама. Врата се из сале отварају — и улази Јелецки. Он у први мах не примећује Котаркина који још увек клечи — и прилази жени).

Јелецки. Но, шта је — јеси ли довршила? (Наједном застане запрепашћен). Ah voilà, je vous ai dit...[1] Ето, сад и опроштај моли...

Олга. Paul, остави нас саме...

Јелецки (неодлучно). Mais, ma chère...[2]

[1] Ето, рекао сам ја вама. — Прим. прев.

[2] Али, драга моја. — Прим. прев.

Олга. Молим те, преклињем те, остави нас! ...

Јелецки (поћутавши малко). Драге воље... Само, ја се надам да ћеш ми ти после објаснити ту загонетку. (Олга климне главом потврдно, Јелецки полако излази).

Олга (брзо иде ка вратима од сале, закључа их, и враћа се Котаркину који се још никако не диже). Устаните... устаните, кажем вам.

Котаркин (полако се диже). Олга Петровна... (Он очигледно не зна шта да рекне).

Олга (указује му на диван). Седите ту. (Котаркин седа. Олга застане на неком растојању и стоји према њему поребарке). Василије Петровићу... ви схватате мој положај...

Котаркин (слабо). Олга Петровна, ја видим... ја збиља као да сам памећу пореметио... Молим вас, отпустите ме, јер могу још већу несрећу да начиним... Ја ни сам не знам шта говорим.

Олга (једва дишући). Не, махните се, Василије Петровићу. Сад је ствар учињена. Сад се ви од својих речи већ не можете одрећи... Ви ми морате сад све казати... целу целцату истину...

Котаркин. Али ја бих...

Олга (брзо). Кажем вам, разумите, најзад, и мој положај и ваш... Или сте ви можда оклеветали моју матер... У том случају изволите одмах изаћи из ове собе, и да вас моје очи више не виде... (Она пружа руку према вратима... Котаркин хоће да устане, али се опет спусти). А ето, ви остајете — ви, видите да ви остајете...

Котаркин (болно). О, Господе, Боже мој!

Олга. Ја хоћу све да знам... Ви ми морате све казати... Чујете ли?

Котаркин (са очајањем). Но, да... да... Ви ћете све дознати — кад се већ таква на мене беда сручила... Само, Олга Петровна, немојте, молим вас, тако гледати у мене... Иначе, ја... ја Бога ми, не могу...

Олга (трудећи се да се осмехне). Василије Петровићу, ја бих...

Котаркин (бојазно). Ја се... ја се Васиљ Семјонић зовем, Олга Петровна... (Олга поцрвени и једва приметно смиче раменима. Она непрестано стоји у неком растојању од Котаркина). Да... Но, па од ког краја... заповедате да почнем...

Олга (поцрвенела, збуњено). Василије Семјонићу, па како ви то тражите... да ја...

Котаркин (само што се није заплакао). Па ја не могу говорити, кад ви тако...

Олга (пружајући му руку). Умирите се... говорите... Ви видите како се ја сад осећам... Приморајте себе.

Котаркин. Разумем, роде мој, Олга Петровна. Но, дозволите, молим, чиме да почнем? О, Господе!... — најзад, добро — ево вам. Ја ћу вам, ако дозволите, најпре тако малко испричати... Да. Одмах... Могла ми је бити тако своја двадесет и која година... А родио сам се, може се рећи, у сиротињи, — а доцније сам се и последњег залогаја хлеба лишио — и сасвим, може се рећи, неправично... а

иначе, школа̂, наравно, немам никаквих . . . Отац ваш покојни (Олга задрхта), Бог да му душу прости! . . . на мене се сажалити изволео, иначе бих доиста сасвим пропао; живи, рече ми, код мене у кући — док ти, вели, неко место не нађем. Те тако се ја код вашег оца настаних. Но, наравно, службу наћи није лака ствар, те тако и остадох ту. А отац је ваш у то доба још у момачком стању живео — а доцније, тако после неке две годинице, запроси вашу мајку, па се и ожени. . . Но па ето, поче вам он живети са вашом мајком. . . и два синчића с њом роди, — али обоје ускоро преминуше. И рећи ћу вам, Олга Петровна, био вам је ваш покојни отац прек човек и опор — те би прости Боже. . . и руци својој неки пут слободу давао. . . Па кад неки пут плане, он не зна шта ради. А волео је и да пије. Уосталом, ипак је он био добар човек и мој добротвор. Но ето вам: у прво време живео је он, родитељ ваш, с покојницом мајком вашом у великој слози . . . Само не дуго. Мајка ваша — Бог да јој душу ’прости. . . била је, може се рећи, анђео Божји на земљи — а и лепотица права . . . Али шта ћете. Судбина! Сусетка нека искрсну од некуд код нас . . . а ваш отац потеже па се уз њу привеза . . . Олга Петровна опростите ми великодушно, ако ја . . .

Олга. Наставите.

Котаркин. Па ви сте сами изволели захтевати. (Прелази руком преко лица). О, Господе, Боже мој, помози ми данас, грешном! Елем, ваш се отац привеза за ту сусетку, не дао јој Бог среће ни на оном свету! — па поче код ње сваки боговетни дан

да одлази. Ствар пође како не треба. Мајчица ваша, сећам се, по читаве дане седи сама самохрана, ћути; а који пут и отплаче ... И ја, наравно, ту седим, срце се у мени кида, а уста отворити не смем. Шта ће јој, — мислим се у себи — помоћи моје глупе речи! Други суседи, властела, код вашег су оца такође нерадо долазили; одбио их је од своје куће, може се рећи, надменошћу својом ... Те тако, ето, ваша мајка обично не би имала с киме речи да проговори. Седи, јадница, код прозора, чак ни књижице не чита — седи, па погледа на друм у поље. А оцу вашем, међутим, — Бог ће га знати од чега — да кажете: нико му речи противне није говорио, — оцу се вашем нарав још жешће покварила. Дошао некако грозан и страшан, да Бог сачува! И ево што је опет чудновато: пало му на памет да на вашу мајку буде љубоморан, Господе Боже мој! Од ма какве ситнице одмах се наљути и плане. И што се више мајка ваша пред њим смиривала, он је све гори бивао. Док најзад не престаде да уопште са њом разговара — сасвим је занемарио и оставио ... Ах, Олга Петровна, Олга Петровна! Шта је ваша јадна мама у то доба претрпела! Ви је се не можете сећати, Олга Петровна — још сте мала и нејака била, голубице моја, кад је она преминула. А тако добре, предобре душе ја мислим да већ и нема на свету. А како је и вашег оца она волела! Он обично на њу и не гледа, а она, кад он није ту, са мном само о њему па о њему разговара: како да се злу по-

могне, како да му угоди?... Наједном, једнога дана, спреми вам се ваш баћушка некуд на пут. Куда? — „У Москву, вели, идем сам, ради послова”, — а какво му је „сам”, кад га је већ на првој станици она његова очекивала. Елем, одоше они тако заједно, па их читавих шест месеци наше очи виделе нису, — шест месеци, Олга Петровна! Па ни писма ниједног кући није писао за све то време!... Наједном, ето га, као ноћ намрштио се, па љут... Она његова га оставила, као што смо доцније дознали. Затворио се у своју собу, па ни гласа, ни јава од њега. Чак се и послуга чудила и крстила! Не издржа, најзад, покојница... прекрсти се — почела била да га се боји, јадница — па уђе тамо код њега. Поче да га уразумљава, да га кући приволева, кад се тек наједном он развика на њу, дохвати палицу... (ту Котаркин погледа у Олгу). Извините, Олга Петровна...

Олга. Је л' истина то што сад рекосте, Василије Семјонићу?

Котаркин. Убио ме Бог, ево на овом истом месту!

Олга. Продужите.

Котаркин. Те тако ју је он ето чак и... да, да. Ах, Олга Петровна, смртно је увредио он вашу мамицу и речима, и... осталим... Покојница сва избезумљена дотрча на своју половину, а он викну слугама, па се диже у лов... И ту је ето... ту се... десила... ствар... (Глас му бива слабији). Не могу, Олга Петровна, Бога ми, не могу...

Олга (не гледајући у њега). Говорите! (После мањег ћутања, с нестрпљењем). Говорите само.

Котаркин. Разумем, Олга Петровна. Мора човек помислити да се вашој мајци, покојници, од таке страшне, крваве увреде, чак и памет одузела . . . болест се појавила . . . Као сад да је гледам . . . Отишла у домаћу капелу, отстојала неко време пред иконама, диже руку да се прекрсти, али се наједном окрену па изађе . . . чак малко као и да се засмеја . . . Мора да ју је Лукави освојио био. Страх ме ухвати гледајући је такву. За обедом се ничега и не дотаче, непрестано је изволела била ћутати и у мене се загледати. . . А увече. . . Увече бих обично ја сам с њоме седео, — ето, у овој истој соби, — знате, играмо карата тако неки пут, од дуга времена, или се заподене какав мањи разговор. . . Но, па ето. те вечери. . . (Почиње тешко да дише). Ваша мамица, покојница, пошто је дуго, дуго ћутала, наједном се окрену мени. . . А ја, Олга Петровна, вашој мајци само што се нисам молио, а волео сам је, Боже, вашу маму. . . и она ми сад рече: „Василије Сјемјонићу, ти, — ја знам, — мене волиш, а он ме, ето, презире, он ме је оставио, он ме је горко увредио. . . Е, па онда ћу и ја. . ." Значи, памет јој се од оне увреде помутила, Олга Петровна, изгубила се сасвим. . . А ја, а ја. . . ја ништа не разумем, и мени у глави поче да се врти. . . и ето, стра' ме чак и да помислим, она ми наједном оне вечери. . . Мајчице, Олга Петровна, поштедите старца. . . Не могу. . . Пре ће ми се језик осушити! (Олга ћути и окреће се; Котаркин се

загледа у њу па живо наставља)... Сутрадан, замислите, Олга Петровна, ја тада нисам био код куће — сећам се, још пре зоре сам био у шуму побегао, а сутрадан, долете један псетар гласник у двориште... Шта је? Господин пао с коња, убио се на смрт, лежи ван себе... То је било одмах сутрадан, Олга Петровна, сутрадан!... Ваша мама одмах кола па тамо код њега... А лежао је у степском селу, код једног свештеника, четрдесет врста далеко... Ма како да се, јадница, журила, но живог га не затече... Господе Боже мој! Ми смо сви мислили да ће она полудети... И до самог вашег рођења је непрестано побољевала — а и после никако себи није долазила... Ви и сами знате... после није дуго живела... (Он обара главу).

Олга (после дужег ћутања). Значи... ја сам ваша кћи... Али какви су докази?...

Котаркин (живахно). Докази? За Бога, Олга Петровна, какви ту докази? Никаквих доказа ја немам! А како бих и смео? Ама да не би те јучерашње несреће, та ја се, ваљда, ни на самртној постељи не бих изговорио, — пре бих језик себи ишчупао! И како ја то нисам одмах на месту умро! Молим вас! Ниједна душа, нико на свету, до јуче, Олга Петровна, молим вас... Та ни ја сам, кад се усамим, нисам смео ни хтео о томе да мислим... После смрти вашег... оца... ја сам хтео да бежим куд ме очи воде... Опростите — али ми је недостајала снага за то, од сиротиње сам се уплашио, од тешке и горке оскудице. Те тако остадох,

опростите ми... Али за живота ваше маме, ја не само говорити или такво што, но једва сам и дисати могао, Олга Петровна. Докази! Првих месеца ја вашу маму нисам ни виђао никако — она се била у својој соби закључала и, осим Прасковје Ивановне, собарице, никога до своје особе не би пуштала... А после... после сам се ја, истина, с њом виђао, али ево, као пред Господом Богом вам говорим, бојао сам се у очи да јој погледам... Докази! Ама молим вас, Олга Петровна, па ја, ипак, нисам неки злочинац или будала, ја знам где ми је место. И да ми нисте ви сами заповедили... не губите присебност, Олга Петровна, молим вас... Због чега се ви изволевате узнемиравати? Какви ту докази? Него ви немојте све ни да верујете мени, старој будали... Напричао сам вам ту којешта, налагао — и то је све... Јер ја, збиља, неки пут ни сам не знам шта говорим... Сасвим сам излапео... Не верујте ми, Олга Петровна, то је све. Какви сад још докази!

Олга. Не, Василије Сјемјонићу, ја с вама нећу бити неискрена... Ви нисте могли... измислити такву... Јер оклеветати покојнике — не, то би било одвећ страшно... (Окреће се од њега). Не, — верујем ја вама.

Котаркин (слабим гласом). Ви ми верујете?...

Олга. Да... (погледавши на њега и уздрхтавши). Али то је страшно, то је страшно!... (брзо одлази у страну).

Котаркин (пружајући за њом руке). Олга Петровна, не узнемирујте се... Ја вас разумем... Ва-

ма, са вашим образовањем... а ја, кад опет не би било због вас, ја бих вам казао шта сам ја... Али ја себе знам добро... Молим вас, или ви зар мислите да ја не осећам све то... Јер ја вас волим као рођену... Јер, најзад, ви сте ипак... (брзо се диже). Не бојте се, не бојте се, мени та реч неће више с језика слетети... Заборавите сав наш разговор, а ја ћу отићи одавде одмах данас... Јер ја сад већ не могу више овде остајати, никако не могу... Али свеједно: — ја ћу се и тамо за вас... (навиру му сузе), и свагде за вас и за вашег супруга... А ја сам, наравно, сам крив — лишио сам се сад, може се рећи, последње радости... (Плаче).

Олга (у неисказаном узбуђењу). Ама шта је ово сад? Па он је ипак мој отац... (Осврће се и видећи да он плаче). Он плаче... Та, не плачите, шта то радите... (прилази му).

Котаркин (пружајући јој руку). Збогом остајте, Олга Петровна...

(И Олга му неодлучно пружа руку — хоће да примора себе да му падне око врата, али се одмах, дрхтећи, окрене од њега па побегне у кабинет. Котаркин остаје на истом месту).

Котаркин (хватајући се за срце). Боже мој, Господе, Боже мој, шта је ово са мном?

Глас Јелецког (иза врата). Ти си се закључала, Оља!... Оља!...

Котаркин (долази к себи). Ко је то?... Он... да... Шта оно беше?....

Глас Јелецког. Код нас је г-н Тропачев до-

шао. Je vous l'annonce... Оља, одговарај ми... Василије Сјемјонићу, јесте л' ту ви?

Котаркин. На служби.

Глас Јелецког. А Олга Петровна где је?

Котаркин. Изволели су изаћи.

Глас Јелецког. Па откључајте ми! (Котаркин откључава; улази Јелецки).

Јелецки (освртући се иза себе). Све је то врло чудновато (Котаркину хладно и строго). Одлазите.

Котаркин. На служби.

Јелецки. А! Но, па чим се завршио ваш разговор?

Котаркин. Разговор... разговора, управо, није ни било, него сам само ја од Олге Петровне милостив опроштај замолио.

Јелецки. Но, а она?

Котаркин. Они ми изволеше рећи да се сада више не љуте, а ја се, ево, сада спремам да отпутујем.

Јелецки. Олга Петровна, дакле, није изменила моју одлуку?

Котаркин. Дабогме да није.

Јелецки. Хм... Врло ми је жао... али ви разумете и сами, Василије Сјемјонићу, да...

Котаркин. Па наравно, Павле Николајићу, потпуно сам са вама сагласан. Ви сте изволели још милостиво са мном поступити. — Најпокорније вам благодарим...

Јелецки. Мени је пријатно видети да ви барем осећате своју кривицу. — И тако, збогом пошли...

Ако вам што потребно буде, молим вас, немојте се устручавати... Иако сам дао сеоском старости наредбу, ви се ипак у свако доба можете и право мени обратити...

Котаркин. Покорно вам се захваљујем. (Поклони му се).

Јелецки. Збогом пошли, Василије Сјемјонићу. А, у осталом, причекајте мало... Е-е-е-е... г-н Тропачев к нама се довезао, па ето, он ће одмах овамо ући... Ја бих волео да ви пред њим то исто поновите — то јест оно што сте ми јутрос казали...

Котаркин. Разумем.

Јелецки. Лепо (Тропачеву који улази). Mais venez donc, venez donc![1] (Тропачев прилази, изигравајући, као и обично, улогу). Но, шта је? Ко је добио игру?

Тропачев. Наравно, ја. А ваш је билијар ванредно добар. Само замислите, г. Иванов није хтео са мном да игра! Каже: глава ме боли. — Господин Иванов... и боли га глава!! а? Et madame? Надам се да је здрава?

Јелецки. Хвала Богу, — она ће одмах доћи.

Тропачев (са љубазном фамилијарношћу). Него чујте, ваш долазак — па то је потпуна срећа за нас пустињаке — хе, хе — une bonne fortune... (Диже поглед и примети Котаркина). А, Боже мој, и ви сте ту?

(Котаркин му се ћутећи поклони).

[1] Та уђите, уђите! — Прим. прев.

Јелецки (гласно Тропачеву, указујући брадом на Котаркина). Да... он је данас страшно збуњен — ви разумете — после јучерашње глупости — те сад од самог јутра од нас свих опроштај моли.

Тропачев. Аха! Види се: с вином се није шалити!... Јесте видели? — Наравно!

Котаркин (не дижући очи). Извините, потпуно безумље, може се рећи, наишло беше на мене.

Тропачев. Аха! Безумље, него шта, Ветровски властелине... (Јелецком). И да може човеку онаква мисао у главу до дође... После тога, најзад, не треба се ништа чудити неком полуделом, који себе, бог би га знао откуд, за кинеског цара сматра. А по неки, кажу, дође па уобрази, да се у његовом стомаку сунце и месец налазе, и већ све што хоћете... Хе, хе. — Тако му је то, тако му је то, Ветровски властелине!

Јелецки (који би хтео да промени предмет разговора). Да... шта оно хтедох да вас питам, Флегонте Александрићу — хоћемо л' скоро у лов?

Тропачев. Кад год хоћете... Ви ваљда видите... Ја ето без икаквих церемонија с вама... Јуче сам био, па сам ево и данас опет дошао. Значи, и ви са мном треба тако... Чекајте, да запитам Карпачова. Он то боље зна. Он ће нам рећи куда да идемо. (Прилази вратима од сале). Карпачове! Оди дер овамо, братац! (Јелецком). Он ванредно добро гађа — а на билијару ја увек паре дижем. (Улази Карпачов). Карпачове — ево Павле Николајић сутра

у лов жели да се извеземо — па не знамо куд бисмо, а?

Карпачов. Да пођемо у Колобердово код Вохрјака. Тамо сад мора да има тма божја тетребова.

Јелецки. А је ли далеко одавде?

Карпачов. Правим друмом тридесет врста, а преко села биће мање.

Јелецки. Но, добро. (Улази из кабинета Прасковја Ивановна). Шта си хтела?

Прасковја (поклонивши се Јелецком). Госпођа вас моли да дођете до ње.

Јелецки. Чега ради?

Прасковја. Не могу знати.

Јелецки. Реци да ћу одмах доћи (Тропачеву). Ви ћете дозволити? (Прасковја оде).

Тропачев (машући главом). Е-ех, Павле Николајићу, како вас није срамота да ме тако што питате... Само ви идите...

Јелецки. Али ви зато нећете дуго чекати. (Оде. Котаркин, који је све време стајао недалеко од врата за салу, хоће да се користи тим тренутком па да оде).

Тропачев (Котаркину). Куда ћете ви, пријатељу, куда? Останите да мало ћеретамо.

Котаркин. Ја морам...

Тропачев. Ех, оканите се, — шта имате ви да морате. Ви се, можда, стидите... Какве трице! Коме се то не дешава. (Узима га под руку па га води на окрајак позорнице). То јест, чекајте — хтео сам

да кажем — коме се не дешава да се који пут и напије... а признајем, ви сте нас задивили синоћ! Куд ви, залутасте, ако Бога знате — какво сродство пронађосте, а? Каква фантазија, кад човек помисли.

Котаркин. То је више из глупости.

Тропачев. Па тако је, али ипак је чудновато. Откуд баш... кћи? — Како вам то на памет паде? — А признајте, ви се од такве кћери не бисте одрекли? а? (Гура га у слабину). Не — реците — а? (Карпачову). Него, он разуме шта ваља — а? Како ти мислиш? (Карпачов се смеје).

Котаркин (хоће да одузме своју руку од Тропачева). Дозволите, господине...

Тропачев. А што сте се ви синоћ на нас тако разљутили, а? — Не, реците...

Котаркин (окреће главу, полугласно). Извините.

Тропачев. То, то. Но, Бог нек вам опрости... Дакле, велите, кћи? (Котаркин ћути). Чујте, соколе мој, што не навратите неки пут код мене? Ја бих вас лепо угостио.

Котаркин. Најпокорније благодарим.

Тропачев. А код мене је добро. Ето, питајте ако хоћете овога. — (Указује на Карпачова). Па бисте ми опет о вашем Ветрову причали.

Котаркин (потмуло). Разумем.

Тропачев. А, ви се данас, канда, с Карпачовим нисте ни поздравили? (Карпачову). Карпаче! ти се са Василијем Сјемјонићем после јучерашњице ниси поздравио?

Карпачов. Нисам, нисам.

Тропачев. Не ваља ти посао, братац.

Карпачов. Па дозволите, ево, одмах... (Иде раширених руку према Котаркину. Котаркин иде у назад. Врата се из кабинета брзо отварају — и улази Јелецки. Он је блед и узбуђен).

Јелецки (мрзовољно). А ја сам вас, канда, молио, Флегонте Александрићу да оставите господина Котаркина на миру...

(Тропачев се, запрепашћен, окреће и загледа се у Јелецког. Карпачов остаје непомичан).

Тропачев (доста збуњено). Ви мени-и... Не сећам се...

Јелецки (наставља хладно и оштро). Да, Флегонте Александрићу, морам вам рећи, ја вам се чудим, шта вам то треба, са вашим васпитањем.. са вашим образовањем.. да се предајете таквим, смем рећи... несланим шалама... Па још два дана узастопце...

Тропачев (дајући руком знак Карпачову, који одмах отскочи и истеже се). Али дозволите, Павле Николајићу... ја, наравно... уосталом, ја сам збиља с вама сагласан... премда опет, с друге стране... а шта ради ваша супруга, је л' здрава?

Јелецки. Да... И она ће скоро доћи... (Смешећи се и стискајући руку Тропачеву). Ви мене, молим вас, извините... ја данас нешто нисам расположен.

Тропачев. Ама, молим вас, Павле Николајићу, није то ништа... Осим тога, ви сте право казали...

са тим светом не вреди бити фамилијаран... (Јелецки нервозно задрхти раменима). Какво је данас дивно време! (Тренутно ћутање). А збиља, право кажете... Овако у селу дуже живети — да не да Бог! On se rouille à la campagne... Страшно... Досадно, знате ли... Где ту човек после да бира с ким ће...

Јелецки. Молим вас, не помињите то више, Флегонте Александрићу, учините доброту.

Тропачев. Не, не, ја то тек онако; ја то уопште; општа знате ли, напомена. (Опет краће ћутање). Ја вам, канда нисам говорио... ја идуће зиме путујем у иностранство.

Јелецки. А! (Котаркину који опет хоће да оде). Останите, Василије Сјемјонићу... Ја морам са вама о нечем да се споразумем.

Тропачев. Па мислим тако једно две године у иностранству да останем... А шта је било с madame, хоћемо ли бити тако срећни да је видимо данас?

Јелецки. Наравно. А бисте ли хтели да се међутим мало прошетате у парку? Видите ли какво је лепо време? un petit tour? Само мени дозволите да вас не пратим. Ја морам да се разговарам о једној ствари са Васиљем Сјемјонићем... Уосталом, ето мене кроз неколико минута.

Тропачев. Будите као код своје куће, хе, хе, мили мој Павле Николајићу! Радите ви само свој посао, не журећи се — ја ћу се, ево, са овим створом Божјим наслађивати лепотама природе... Природа вам је смрт моја! Вене-иси, Карпаче. (Одлази са Карпачовим).

Јелецки (иде одмах за њим, закључава врата, враћа се Котаркину и скрсти руке). Драги господине! Јуче сам ја у вама познао једног ништавног и напитог човека; данас, пак, морам вас сматрати за клеветника и за интриганта... молим вас да ме не прекидате!... за интриганта и клеветника. Олга Петровна ми је све казала. Ви се томе, можда, нисте надали, штовани господине? Како ћете ми ви објаснити своје држање? Јутрос ми лично ви признајете да је оно што сте јуче рекли — потпуна и чиста измишљотина... А сад у разговору с мојом женом...

Котаркин. Крив сам... Моје срце је...

Јелецки. Ваше срце ми се ништа не тиче, него вас понова питам: јесте ли ви и ово сада слагали? (Котаркин ћути). Јесте ли слагали?

Котаркин. Па ја сам вам већ казао да ја јуче ни са̂м нисам знао шта сам говорио.

Јелецки. А данас сте знали шта сте рекли? И после тога ви имате још толико смелости да честитом човеку у очи погледате? И стид вас и срам још није смрвио?

Котаркин. Павле Николајићу, ви сте, верујте, одвећ према мени строги. Изволите милостиво размислити, какву бих корист ја могао извући из мога разговора са Олгом Петровном?

Јелецки. Ја ћу вам рећи какву корист. Ви сте се надали да ћете том бесмисленом скаском изазвати њено сажаљење. Рачунали сте на њену великодушност... прохтело вам се мало пара... Да, да, пара сте ви хтели. Ја ево морам да вам кажем да сте ви

и постигли ту своју сврху. Слушајте дакле: ја и жена смо одредили да вам дамо потребну суму ради обсзбеђења вашег опстанка, али с тим...

Котаркин. Али ја ништа нећу.

Јелецки. Не прекидајте ме, штовани господине!... Али с тим, да ви изаберете место становања што даље одавде, а ја ћу од своје стране, додати још ово: примајући од нас ту суму, ви тим самим признајете да сте слагали... Вас та реч, видим мучи — дакле: признајете своју измишљотину — те се према томе одричете од сваког права...

Котаркин. Ама ја од вас ни паре узети нећу!

Јелецки. Како, господине? Значи, ви сте упорни? Значи, ја ваљда сад треба да мислим да сте истину казали? Изволите се најзад изјаснити!

Котаркин. Ништа вам ја не могу казати. Мислите о мени шта хоћете — али знајте да ја од вас ништа примити нећу.

Јелецки. Знам, па шта је то сад? Ви дакле хоћете још да останете овде!

Котаркин. Већ данас мене овде бити неће.

Јелецки. Ви ћете да одете! Али у каквом ћете положају Олгу Петровну ви оставити? Требало би макар о томе да сте размислили, ако је код вас остала још нека мрва осећања.

Котаркин. Пустите ме да идем, Павле Николајићу. Тако ми Бога, глава ми се врти. Шта хоћете ви са мном?

Јелецки. Хоћу да знам, примате ли ви тај но-

вац. Ви можда мислите да је у питању нека незнатна сума? Но ми вам десет хиљада рубаља дајемо.

Котаркин. Не могу ја ништа примити.

Јелецки. Не можете? Значи, моја жена је ваша... Језик ми се не креће да изговорим ту реч!

Котаркин. Ја ништа не знам. Пустите ме да идем. (Хоће да оде).

Јелецки. То је и сувише. Ама знаш ли ти, да те ја могу нагнати да се покориш!

Котаркин. А на који то начин, ако смем питати?

Јелецки. Не изводите ме из стрпљења!... Не нагоните ме да вам помињем ко сте ви!

Котаркин. Ја сам племић и властелин од заманде... Ето ко сам ја!

Јелецки. Красан властелин, бога ми!

Котаркин. Какав је, да је, ал' купити га нико не може.

Јелецки. Чујте...

Котаркин. То ви у Петрограду са вашим потчињенима изволите тако поступати.

Јелецки. Слушајте, упорни старче. Ви ваљда не желите да вређате вашу добротворку? Ви сте признали једном да су ваше речи неистините; па шта би то вас стало, да умирите Олгу Петровну коначно — да лепо примите новац што вам га дајемо? Или сте ви ваљда тако богати, да су вам десет хиљада рубаља ситница?

Котаркин. Нисам ја богат, Павле Николајићу; али је тај ваш поклончић много горак за мене. Ја

сам се и тако доста стида и срама свога века нагутао . . . Да, господине. Ви ето изволесте рећи да мени паре требају; не требају мени паре. Ја ни рубљу од вас за пут примити нећу.

Јелецки. О, ја сад разумем ваш рачун! Ви се претварате да сте тобоже несебични; рачунате да ћете тако више ћарити. Последњи пут вам говорим: или ћете ви тај новац примити са оним условима што сам вам их ја изложио, или ћу ја прибећи таквим корацима . . . таквим корацима . . .

Котаркин. Та шта хоћете ви од мене, Господе! Мало вам је што ја одлазим одавде; ви хоћете да се ја још и сав укаљам; ви хоћете да ме купите . . . Али варате се, Павле Николајићу, то бити неће!

Јелецки. О, ђаво да те носи! — Ја ћу тебе . . . (У том тренутку разлегне се испод прозора у парку глас Тропачева. Он пева: „Ја сам овде, Инезила, ја сам овде под прозором"). То је неподношљиво. (Прилази к прозору). Сад ћу ја . . . сад . . . (Котаркину). Дајем вам четврт часа на размишљање . . . А после немојте мене да кривите! (Оде).

Котаркин (сам). Шта се ово са мном ради, Господе! — Па овако је боље право у гроб жив лећи! Погубио сам и сахранио сам себе! Језик мој је — душманин мој. — Овај господин. . . па он је са мном као са псетом говорио, Бога ми . . . Баш као да нисам и ја живи створ који душу има! . . . Али макар ме он убио . . . (Из кабинета излази Олга; у рукама држи неке списе. Котаркин диже поглед). Господе . . .

Олга (неодлучно прилазећи Котаркину). Хтела

сам да се видим с вама још једном, Василије Сјемјонићу...

Котаркин (не гледајући на њу). Олга Петровна... а што сте ви... вашем супругу... све изволели рећи...

Олга. Ја никада ништа од њега не кријем, Василије Сјемјонићу.

Котаркин. Тако?

Олга (брзо). Он ми је поверовао... (Снизивши глас). И пристаје на све.

Котаркин. Пристаје? На шта пристаје?

Олга. Василије Сјемјонићу, ви сте добри... Ви сте један благородан човек, ви ћете мене разумети. Реците и сами, можете ли ви овде остати?

Котаркин. Не могу.

Олга. Не, слушајте... Ја хоћу да знам ваше мишљење. Мени је пошло за руком да вас оценим, Василије Сјемјонићу... Говорите дакле, говорите искрено...

Котаркин. Ја осећам вашу милошту, Олга Петровна; ја, верујте ми, такође знам ценити... (Он застане, па наставља са уздахом). Не, не могу ја остати, — никако не могу. Овде ће још и да ме бију, овако старог! А и што да кријем? — Сад сам се ја, наравно, ослободио и одомаћио — јер ни домаћина одавно у овој кући није било... па није имао ко да ме... знате већ... Али ето, жива је ту стара, домаћа чељад; а они нису заборавили... јер ја сам, збиља, код покојнога важио као дворска будала... Палицом нагоњен морао сам као пајац да се лудим, —

а неки пут сам баш и сам... (Олга окреће главу). Немојте то тако к срцу примати, Олга Петровна... Јер, најзад, ја... ја сам вама ипак туђ човек... ја овде остати не могу.

Олга. У том случају... примите... ово... (Пружа му хартију).

Котаркин (прима је са неодлучношћу). А шта је ово?

Олга. То вам... ми дајемо упутницу... на суму... да искупите ваше Ветрово... Ја се надам да нам ви... да ви то мени нећете одрећи...

Котаркин (испушта акт и покрива лице рукама). Олга Петровна, па зар и ви да ме вређате?

Олга. Како то?

Котаркин. Ви то хоћете да се откупите од мене. Но ја сам вам рекао да доказа ја немам никаквих... И откуд ви знате да ја све оно нисам измислио, да ја нисам, најзад, имао намеру...

Олга (живо му упада у реч). Кад вам ја не бих веровала, зар бисмо се ја и муж споразумели...

Котаркин. Ви мени верујете — па шта онда мени још треба? Нашто ми ова хартија? Ја још ни у детињству никад себе нисам мазио... Па зар сад у моје старе дане да отпочињем... Шта мени треба? Комад хлеба — и то је све. Ако ми ви верујете... (Застане).

Олга. Да... да... ја вам верујем. Не, ви мене не обмањујете — не... Ја вам верујем, верујем... (Наједном га загрли и приљубљује главу уз његове груди).

Котаркин. Рођена моја, Олга Петровна, та дос... доста... Олга... (Посрћући, спушта се у фотељу лево).

Олга (држи га једном руком, другом брзо диже акт са земље, па се опет припија уз њега). Ви сте могли не примити од богате жене, — могли сте да не примите од мог мужа — али кћери својој ви не можете, ви не треба да одречете... (Тура му хартију у руке).

Котаркин (примајући хартију, са сузама). Па добро, Олга Петровна, добро; како хоћете; шта хоћете, заповедајте, ја сам готов, мени је мило. Заповедите па ћу ма на крај света отићи. Сада могу одмах да умрем, сад ми већ ништа не треба... (Олга му брише сузе марамицом). Ах, Оља, Оља...

Олга. Не плачите — не плачи... Ми ћемо се састајати и виђати... Ти ћеш тамо имати своја кола па ћеш ми долазити...

Котаркин. Ах, Олга Петровна, Оља... та јесам ли ја ово збиља, или је ово сан?

Олга. Но, но — доста, немој тако.

Котаркин (наједном брзо). Оља, устани; долазе. (Олга, која му је скоро села у крило, брже скочи). Дајте ми само руку, руку још последњи пут. (Он јој брзо љуби руку. Она се одмиче у страну. Котаркин хоће да устане али не може. На врата с десна улазе Јелецки и Тропачев; за њима Карпачов. Олга им иде у сусрет мимо Котаркина па застане — леђима према њему).

Тропачев (клањајући се и прилазећи). Enfin

— имамо срећу да вас видимо, Олга Петровна. Па како сте — како здравље?

Олга. Хвала Богу — добро сам.

Тропачев. Него ваше лице баш као да нешто...

Јелецки (прихватајући). Ми обоје — и ја и она — данас се баш не осећамо најбоље...

Тропачев. И ту симпатија, хе, хе! А парк вам је величанствен.

(Котаркин се једва диже).

Олга. Веома ми је мило што вам се допао.

Тропачев (чисто увређен). Ама, чујте, да вам кажем — па то је, брате, нешто ванредно колико је леп — mais c'est très beau, très beau...[1] Дрвореди, цвеће — и све уопште... Да, да. Природа и поезија — то су две моје слабости! Али шта ја видим? Албуми! Баш као у престоничком салону!

Јелецки (са изразом гледа у жену, отсжући). Јеси ли успела да ствар удесиш? (Олга клима главом; Тропачев се из пристојности окрене). Је л' примио? Хм. Добро. (Одводећи је малко у страну). Понављам ти да ја у целу ту причу не верујем — али ти ипак одобравам. Домаћи мир је бесконачно скупљи од тих десет хиљада.

Олга (враћајући се Тропачеву, који већ беше почео да разгледа албум на столу). У што сте се ви ту тако задубили, Флегонте Александровићу?

Тропачев. Тако... Ето... ваш албум. Све

[1] Али врло леп, врло леп. — Прим. прев.

је то врло мило. Реците ми, ви нисте познати са Ковринскима?

Олга. Не, нисам позната.

Тропачев. Шта, — зар и раније нисте били познати? Па упознајте се — ја вам то препоручујем. То нам је скоро најбоља кућа у округу, или, боље рећи, била је најбоља до јучерашњег дана, ха, ха!

Јелецки (прилазећи међутим Котаркину). Ви примате новац?

Котаркин. Примам.

Јелецки. Значи — слагали сте.

Котаркин. Слагао сам.

Јелецки. А! (Обраћајући се Тропачеву који се извија пред Олгом и таласасто савија свој стас). А гле'те, Флегонте Александровићу: ја и ви смо се синоћ потсмевали Васиљу Сјемјонићу... а он, братац, своју ствар извојевао... Извештај је малочас добивен. Док смо ми по парку шетали.

Тропачев. Та шта говорите?

Јелецки. Да, да. Олга ми ето овај час рече. Питајте и њега самог.

Тропачев. Је л' истина, Василије Сјемјонићу?

Котаркин (који се за све време до краја сцене смеши као дете, и говори гласом који све звони од унутрашњих суза). Да, да. Враћено ми је, враћено моје Ветрово.

Тропачев. Честитам вам, Василије Сјемјонићу, честитам. (Полугласно Јелецком). Ја разумем... ви сте га на фини, пристојан начин отправили одавде после синоћнице... (Јелецки хоће да га увери да

није тако). Но, да ... да ... и како је то благородно, великодушно, деликатно ... Врло, врло лепо. Ја сам готов да се кладим да је та мисао (гледа сладуњавим погледом на Олгу) вашој жени на ум пала ... премда сте и ви, наравно ... (Јелецки се смеши. Тропачев наставља гласно). Лепо, бога ми, лепо. И ви сад, Василије Сјемјонићу, треба да се селите онамо ... газдинству да се посветите.

Котаркин. Наравно.

Јелецки. Василије Сјемјонићу ми чак малочас рече да се он још данас спрема да тамо пређе.

Тропачев. Па наравно. Ја разумем његово нестрпљење. Хе, ђаво да га носи! Вукли човека за нос, вукли, вукли — а најзад му ипак имање у део паде ... Па како да човек ту не зажели да види своје добро? Зар није тако, Василије Сјемјонићу?

Котаркин. Ама тачно тако.

Тропачев. Али ви ћете сад, мислим, морати и у варош навратити?

Котаркин. Па наравно: све то сад треба у ред довести.

Тропачев. Па онда похитајте. (Подмигује Јелецком). Е жесток нам је тај Личков, тај пензионисани адвокат. Јер ја мислим да је све то он израдио. (Котаркину). Но, па је л' вам мило? Уживате ли сад?

Котаркин. А ко се ту не би радовао!

Тропачев. Ви ћете ми дозволити да вас посетим — да вам насеље честитам ... а?

Котаркин. Много части за мене, Флегонте Александрићу.

Тропачев (обраћајући се Јелецком). Павле Николајићу, па како то? Па то Ветрово би сад требало прелити којом чашицом.

Јелецки (малко неодлучно). Па... требало би, наравно. (Прилази вратима од сале). Зовите ми Трембинског.

Трембински (брзо искочи иза врата). Шта заповедате?

Јелецки. А! ви сте ту? Дед'те једну бутељу шампањца!

Трембински (ишчезавајући). Разумем.

Јелецки. Али — слушајте! (Трембински се опет појави). Ја сам, канда, у сали и господина Иванова видео. Па замолите га да дође код нас.

Трембински. Разумем.

Тропачев (прилази Олги, која је све време стојала код стола са албумима, па час обарала очи, час их полако дизала према Котаркину). Madame Ковринској ће бити ванредно пријатно да се с вама упозна... enchantée, enchantée. Ја се надам да ће се и она вама допасти... Ја сам у њеној кући потпуно свој човек... Паметна женска — и, знате ли, тако... (Врти руком у ваздуху).

Олга (са осмехом). А!

Тропачев. Видећете. (Трембински улази са бутељама и пехарима на послужавнику). А! Но, Василије Сјемјонићу, дозволите да вам од свег срца честитам...

(Иванов улази, застаје код врата и клања се).

Олга (умиљато Иванову). Добро нам дошли, вр-

ло ми је мило да вас видим... Ви сте ваљда чули: — ваш пријатељ добија своје Ветрово...

(Иванов се поново клања и прилази Котаркину. Трембински нуди редом све пуним пехарима).

Иванов (полугласно и брзо Котаркину). Василије, шта они то о теби измишљају?

Котаркин (такође полугласно). Ћути, Вања, ћути; ја сам ти сад најсрећнији човек...

Тропачев (с пехаром у руци). У здравље новог сопственика!

Сви (изузев Иванова, који чак ни свој пехар неће да попије). У његово здравље! У његово здравље!

Карпачов (у басу, још једном — сам). Многаја љета!

(Тропачев попреко на њ погледа; он се збуњује. Котаркин се захваљује, клања, смешка; Јелецки се држи строго; Олги је незгодно, она је готова да бризне у плач; Иванов је пренеражен, па посматра све то „испод обрва").

Котаркин (дрхтећим гласом). Дозволите сад и мени... на такав за мене свечан дан — да изјавим своју захвалност за све указиване ми милости...

Јелецки (упада му у реч, строго). Па за шта, за шта бисте ви, Василије Сјемјонићу, имали да нам се захваљујете?

Котаркин. Да. Но ипак, ипак сте ви моји добротвори... А што се тиче јучерашњег мог — како да кажем — поступка, опростите старцу велико-

душно... Јер Бог зна зашто сам се ја тако јуче налазио увређен, те оно рекао...

Јелецки (опет му упада у реч). Но, добро, добро.

Котаркин. А што бих, као, ја имао да се налазим увређен? Но, чудна ми чуда... Господа се мало нашалила... (Погледавши у Олгу). Уосталом, не, шта ја то говорим? Збогом ми остајте, добротвори моји, здрави ми били, весели, срећни...

Тропачев. Али што се ви сад тако праштате, Василије Сјемјонићу, — не путујете ваљда у Астрахан...

Котаркин (ганут, разбољен, наставља). Нек вам да̂ Бог свако добро и среће... а ја... ја и тако немам шта још од Бога да молим — ја сам тако срећан, тако... (Застане и једва се савлађује да се не заплаче).

Јелецки (на страну, за себе). Каква је сад опет ово сцена!... Кад ће већ једном да се сели?

Олга (Котаркину). Збогом пошли, Василије Сјемјонићу... Кад на своје имање стигнете — не заборављајте нас... Мени ће мило бити да вас видим, (понизивши глас) да се с вама разговарам насамо...

Котаркин (љубећи јој руку). Олга Петровна... Бог ће вам ово платити.

Јелецки. Но, добро добро, збогом пошли...

Котаркин. Збогом...

(Клања се, па заједно са Ивановим иде према вратима од сале. Сви га испраћају. Тропачев на прагу још

једном кличе: „Живео нови властелин!" — Олга брзо одлази у кабинет).

Тропачев (окрећe се Јелецком па га тапше по рамену). А знате ли шта ћу ја вама да кажем? Ви сте један веома благородан човек.

Јелецки. О, молим вас! Ви сте и сувише добри . . .

(Завеса пада).

1848 г.